מוסף על המשמר
מס' 36 (867)
4 בספטמבר 1987
י' באלול תשמ"ז

66846
2220

הלביא - עוד חלום ילדות שהתנפץ

כתובת המערכת:
"על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, ת"א
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: ישראל זמיר
עורכת משנה: תאיר זבולון
מזכירות: ישע וינשטיין
עיצוב גרפי: ארנון אבני
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות

■ יבטושנקו: שמועות על התנקשות בגורבאצ'וב
ביקור בברה"מ
מאת רחל ואריה אהרוני 5
■ טלטלה בצפון
יוסי פלד במדים ובלא מדים
מאת אבי בניהו 6
■ סוגרים עיתון
"אל־ג'מהיר" נסגר
מאת ירון זליג 8
■ פרופסור יין
קורסים לטעימת יין גם בישראל
מאת ורד לוי 10
■ האם צה"ל ערוך לאתגרי המחר?
האלוף יוצא בביקורת גלויה על צה"ל
מאת האלוף בר־כוכבא 12
■ קיץ עולמי
תערוכות מדליקות
מאת חיים מאור 14
■ החיים לבד
לא מתחתנים – הגל החדש
מאת כתבי "יו.אס.ניוז" 16
■ רצה למרחקים ארוכים
בקי פריישטדט – חשיפה
מאת אילן שיינפלד 18
■ אנטישמיות אוקראינית
ד"ר אהרון וייס על האוקראינים
מאת אהוד דור 20
מדורים וטורים: עודד ליפשיץ – 2; לוי מורב – 2; זאב צחור – 3; ישראל זמיר – 3; אלי הכהן – 3; דינה גורן – 4; שמואל בונים – 4; עמירם כהן – 4
■ כל יום
(עיצוב: רחל דביר) 22
■ 40 שנה לקיבוץ העוגן
העוגן – מראות, הישגים. ונופים
מאת ניצה רימון 28
■ בשער
להיפרד מהלביא ולחזור למדים הטבעיים

מלה טובה

פרס — הגיבור האמיתי

פרס הציל את התעשייה האווירית מריסוק עצמות

כמו בסרט הוליוודי טוב, או להילופין כמו באגדת ילדים קלאסית, יש בסיפור נפילת הלביא כל המרכיבים הנכונים: מטבעות זהב (דולרים אמריקניים); המעות (שרת הבריאות ועובדי התעשייה האווירית); גיבורים טובים (שר האוצר); גיבורים רעים (וידים השעים) ומלך קטן ועירום. לא ברור מי שיחק את תפקיד הילד הרואה את המציאות העירומה. אפשר לחלק את התפקיד הזה בין רבים וטובים, ואין הכוונה הזאת לרבן זקנים, אלא לעיתונות הישראלית או לפחות לחלקה.

על תפקיד אחד אין לדעתי מחלוקת — גיבור הפסקת הפרוייקט הוא שמעון פרס. לא מקרה הוא שאמו [illegible]

שגם אם יעמדו על הראש ידבק בעמדתו, למרות כל אלה השכיל ממלא מקום ראש הממשלה לשנות את עמדתו. לנתח את המציאות באומץ לב אישי ולנקוט יוזמה להצעה חלופית ללביא, הצעה שהתקבלה בהצבעה בממשלה והביאה, למעשה, לקרקועו של הלביא.

איש טראגי פרס; איש שקל ליידות בו אבנים ומילים. יש משהו בהופעה שלו, בהתנהגותו, בצורה שבה הוא מתבטא. עובדה שגם כאשר הוא מקבל החלטות אמיצות ונכונות הוא אינו זוכה למילים טובות, פרט לשפוטים הקבועים שלו — דן מרגלית וחגי אשד. נדמה לי שהפעם ראוי פרס לכל המחמאות; כמו בפרשת הפצצת הכור העיראקי, כאשר כתב אז לבגין שישראל תהיה דרדר בערבה, מאז חזר לשלטון המשותף עם הליכוד עשה המערך מאמץ לתקן משהו. היציאה מלבנון, ייצוב המשק ועתה הפסקת פרוייקט הלביא. אישית, אני רואה בתכנית הכלכלית של יולי 85 אסון, למרות הורדת האינפלציה, וזאת בגלל הריבית הרצחנית המכה בהתיישבות ובסקטור העסקי. אבל אי־אפשר להתעלם מהתפקיד המכריע של פרס ברוב שהושג בישיבת הממשלה ביום ראשון.

מה שפרס אמר לשושנה ארבלי־אלמוזלינו על שליחי ציבור נכון גם ביחס אליו [illegible]

● לוי מורב

החיוך שמאחורי הקול

ישע, מזכירת חותם, שחייכה אליכם בטלפון ואלינו במערכת, סיימה את תפקידה וחוזרת לביתה שבקיבוץ חורשים.

בידיה הנאמנות הכל טופל, שוכפל, טולפן והודפס בחן ובזריזות, והתושייה בשעת צרה נתנה כיסוי מלא לשמה.

מיטב הברכות לישע היוצאת, ולרוני גופר מניר דוד שתכהן בקודש במקומה.

מלה רעה

שיפגינו אחרי העבודה!

פועלי התעשייה האווירית הם קרבנות של שיגעון הגדלות חסר הכיסוי של בגין, שרון וארנס. אפשר להבין את זעמם, גם כשפוליטיקאים ממולחים מכוונים אותו נגד המערך והשר נסים. אבל, ההפגנות של פועלי התע"א הן הפגנות דה־לוקס מפלסטיק. ב"אתא", "מספנות ישראל", "סולתם". אפילו ב"מנועי בית שמש", הפועלים שבתו נגד ההנהלה, אפילו כלאו מנהלים, ובשביתות רבות פועלים הפסידו את שכרם.

בתעשייה האווירית הפועלים זוכים לעידוד מאסיבי של הנהלה שנבחרה על־ידי הממשלה, ומרשה לעצמה להסית אותם נגד החלטת הממשלה. המנכ"ל משה קרת שופך שמן על המדורה, ומנופף ברשימות סודיות של אלפי מפוטרים, כשהשר הממונה עליו, יצחק רבין, קובע שיש תקציב ואין צורך בפיטורים מיידיים: יש זמן עד שיימצאו פתרונות חליפיים ל"לביא".

העובדים באים בבוקר, רופקים כרטיס בשעון כדי לקבל משכורת, ועולים לאוטובוסים שמישהו משלם עבורם. הם חוסמים צמתים בסיועה האדיב של המשטרה, ובתום יום העבודה גומרים להפגין וחוזרים הביתה לנוח. שמתם לב שאין הפגנות אחרי־הצהריים ובערב?

ל"חותם" היו שאלות, בעניין ההפגנות ובנושאים אחרים הקשורים ב"לביא", ואת התשובות חיפשנו אצל דורון סוסליק, דובר התע"א, עוד בסוף השבוע שעבר. הוא עוד לא התפנה להשיב, גם לא מישהו מעוזריו. לתומכי ה"לביא", אנו מניחים, היה מוצא זמן...

אמת בפירסום

ב"מעריב" פורסם שפועלי "ראדא", מפעל מחשבים בבית שאן המייצר מחשב ל"לביא" חסמו צמתים בצמח, ומנהל המפעל, חיים ניסנזון, אמר ב"קול ישראל" שלמפעל נשקף עתיד קודר. נציגי "ראדא" בבורסה של ניו־יורק הודיעו את ההיפך: סגירת ה"לביא" לא תפגע במפעל. מה האמת? נוסיף תמיהה נוספת לתמיהותיו של "מעריב": תומכי ה"לביא" הציגו את מחשב "ראדא" כבלעדי ל"לביא" וכהשקעה אבודה לאחר ביטול הפרוייקט. פרסומי "ראדא" טענו שזהו מחשב אוניברסאלי שאפשר להתקינו במטוסים שונים. אמת גמישה בפרסום...

הקסדה שמבזה את כולנו

אפשר לראות בוענונו חשוד בבגידה וריגול מסוכן, אפשר לחשוב שהוא אידיאליסט הלוחם באימי הגרעין, שזכותו לפרסם מידע חסוי בעיתונות זרה למען מטרה נעלה, ואפשר גם לראות בו אידיאליסט שדרכי מאבקו פסולות לחלוטין.

בכל מקרה, כבר היו משפטים רבים בעניינים הנוגעים לריגול אטומי בעולם כולו, והנאשמים לא הובאו, כמו וענונו, חבושים בקסדות, אופנועים שנועדו להשתיק את [illegible]

אהבת ישראל

[illegible]

יוסף סטלין: לאפיפיור אין דיוויזיות
הרב גורן: האפיפיור מתעטש

שרצו. הרב מהצרי טוען שבשבוע שעבר חסידים אלה הכניסו לביתו בלון גאז פתוח. רק לחשוב מה היה קורה אילו הרב, אשתו, או אחד משמונת ילדיהם היה מדליק גפרור! אילו עשו זאת מחבלים, היו נשמעות קריאות לעונש מוות. כשמאשימים חילוניים, שאולי לא עשו זאת מעולם, בגזיזת פאותיו של נער חרדי — המדינה נזעקת. בשם "אהבת ישראל" של מגלגלי עיניים כלפי שמיים הכל מותר?

לא הכל מותר

בשבוע שעבר נכתב במדור זה שיש מספיק חוקים נגד גזענות, ואין מי שיפעיל אותם. יישר כח לשופט המחוזי עזרא חריה, שהוכיח שהטענה נכונה: הוא קנס שני עיתונאים שכתבו שצריך היה לערוף ראשי עיר ערביים ולא להסתפק בקטיעת רגליהם, וגם פסק להם מאסר על תנאי.

התברר שהפקודה לענייני טרור הופכת כלי נשק יעיל כשמשתמשים בסעיף האוסר "פרסום דברי שבח, אהדה ועידוד מעשי אלימות העלולים לגרום למותו של אדם". עכשיו, כשיש תקדים, נחכה למשפטים נגד מי שהנשיא הרצוג, הגדיר השבוע כ"אזרח אמריקני מסוכן": הרב כהנא.

דרך אגב: הרבנות הטילה חרם על רב שסירב לגרש את אשתו. היא לא הטילה חרם על הרב־גזען כהנא.

קודם שיכירו במדינה

הרב גורן טוען השמיע, שאין לו כל עניין בכך שהאפיפיור יבקר בירושלים, כל עוד אינו מכיר במדינה. לא שמענו שאמר זאת לרבנים חרדיים ומפורסמים שאינם מכירים במדינה, וגם לא לרבי מלובאביץ' שכף רגלו אינה דורכת בישראל.

[illegible]

● עודד ליפשיץ

THE UNIVERSITY OF JORDAN LIBRARY 66846 16 JAN 1988

רשות דיבור

ד"ר גרשון טננבאום, מנהל אגף הספורט במכון וינגייט

גאון מוטורי חייב לקחת סמים

השבוע, היו רבים מרותקים למקלטים כדי לעקוב מקרוב אחר תחרויות האתלטיקה המדהימות ברומא. שאלתי את ד"ר גרשון טננבאום, מנהל אגף הספורט בווינגייט מדוע הייצוג הישראלי בה צנוע.

אין זה סוד שספורט הישגי בישראל הוא נמוך, ויש לך סיבות רבות, הסיבה העיקרית היא שהספורט, והאתלטיקה בכלל זה, אינם נתפשים כמקצוע, ולפיכך הספורטאי אינו מתאמן מספיק. הדוגמאות רבות: אנשים באים מהעבודה, ממשמרות, משירות צבאי, ואינם יכולים לתת את המקסימום. ספורטאי שבא עייף לאימון — כל תהליך האימון שלו יהיה לקוי. ספורטאי שמבקש להשיג מדליה באולימפיאדה חייב להתאמן יום־יום, הרבה שעות ביום לאורך כל השנה.

אולי האשם גם במועדונים שלנו, בבירוקרטיה?

אני מסכים שהמועדונים לא די טובים. הניהול, האמצעים וכיוצא בזה מעוררים במקרים מסוימים דאגה. יחד עם זאת חייבים לציין שמשאבים כספיים קיימים, אלא שאין ספורטאים.

לפני שנתיים, פתחנו ביוזמה להקים בית־ספר לשחייה, נוסח מזרח גרמניה. בית־ספר הישגי שיכשיר שחיינים לאולימפיאדה. בגלל פלונטר בירוקרטי ובעיות רבות על רקע חינוכי נכשל העסק. אני חוזר ואומר שמבחינת המחקר ורפואת הספורט, הישגינו מרשימים מאוד. מומחים ממזרח אירופה באים אלינו ומתפעלים. אבל מה כל זה עוזר, כשאין ספורטאים.

מדבריך משתמע שעתיד הספורט לא כל כך ורוד.

לא. יש דווקא סיכוי לשינוי בעתיד. יותר ויותר מאמנים וספורטאים משנים הרגלים. למשל, מכינים תכניות שנתיות. זהו תהליך איטי של שינוי קונצפציה. ואני מאמין שהאנשים המוכשרים, שיתרגלו לאימון נכון, יגיעו להישגים מצוינים.

אני חייב לשאול אותך, בעקבות התוצאות המדהימות שהושגו ברומא, האם יש גבול ליכולת האדם?

תמיד האדם משתפר. אולם שבירת השיאים נעשית "קטנה יותר". כלומר, שוברים שיאים באלפי שניות, ואחר כך בוודאי בחלקי אלפיות. ברור שיש גבול. איש לא ירוץ בשנייה מאה מטר ואיש לא יוכל לקפוץ למרחק 50 מטר. אבל, ופה צריך להדגיש, ישנם תמריצים שיוכלו להשפיע על שיפור יכולת האדם. כוונתי לסטרואידים, שככל שיגבר השימוש בהם, יגיע האדם להישגים גדולים יותר. כלומר, כדי להיות גאון מוטורי ולהפיק שיאים מדהימים, יש ליטול את הסטרואידים המתאימים. בעניין זה, אני מבקש להדגיש שהמדיניות המוצהרת שלנו היא של אי־שימוש בסמים ומבחינה מוסרית יש בהחלט מקום לגאווה בנושא זה, כיוון שבמדינות אחרות נטילת סטרואידים היא דבר מקובל.

● אלי הכהן

אידוע

100 ב־9.83

בן ג'ונסון – הקטר הקנדי

אליפות העולם באתלטיקה ברומא הותירה אותנו ללא אוויר, בן ג'ונסון, הקנדי, ניגש למסלול, מתח רגל מזנקת, שפשף אצבעות של טרם־זינוק ולפתע... כפגז מלוע תותח — נפלט קדימה, והתוצאה: 9.83 שניות.

החידה מהו שעושה רץ לאלוף העולם כנראה שלעולם לא תיפתר. האם זהו מיבנה גוף, מיבנה שרירים, היקף ריאות, כוח, זרועות רחבות, רגליים ארוכות — ואולי כל אלה יחד?

אתה משוחח עם מומחה והוא מדגיש מאוד את נושא רמת העירור של המתחרה. רמת העירור — והי מוטיבציה, פלוס מצב נפשי, פלוס מצב גופני, פלוס תזונה נכונה, פלוס, פלוס...

כיום צמוד אל ספורטאי־צמרת, לבד ממאמן גופני, גם פסיכולוג, שתפקידו לשמור על רמת העירור שלו, על מצב רוחו, לסלק מליבו דאגות, חששות, שלדעת מומחים עלולים להשפיע קשות על התוצאה הספורטיבית.

סמים? לטענת אותו מומחה, אין ספורטאי צמרת שאינו נוטל גלולות מרץ למיניהן. מוכרחים להביא את הגוף למצב שבו, בבת־אחת, ניתן יהיה לשחרר כמות אדירה של כוח ומרץ האצור בגוף. לא אשבע אם בן ג'ונסון נטל סמים או לאו. אותנו, צופי הטלוויזיה הדהימה הריצה המטורפת עד כי עוררה בנו סימני שאלה אמיתיים: היש גבול ליכולתו הספורטיבית של האדם? האם 9.83 היא תוצאת מקסימום שהגוף האנושי מסוגל "לייצר"? איש אינו מתחייב להשיב תשובה מוסמכת. עובדה, כל הזמן נשברים שיאים וייתכן שעוד יירד מישהו אף מתחת ל־9 שניות. עם זאת, שיא עולמי בקפיצה לרוחק, 8.90 מ', של בוב בימון, מחזיק מעמד מאז 1968, אולימפיאדת מכסיקו.

שאלת ה־64 אלף דולר היא, כיצד לדעת אם הספורטאי הוא בשיא רמת העירור? אילו ניתן היה לדעת מראש כי היום למיקי ברקוביץ' "לא יילך" בכדורסל, או לזאהי ארמלי יהיה "יום שחור" בכדורגל — אז אפשר היה מראש שלא להכליל אותם בנבחרת לאותו משחק. אולם חידת־החידות — היא עדיין חידה, חידה גדולה.

נכון הוא שבריצה — הספורטאי ממקד את כולו ל־9.83 שניות בלבד שאחריהן הסיפור תם, אך כדי להגיע לאותו הישג מדהים — יש להכין את הספורטאי תקופה ארוכה מראש וביסודיות רבה.

בגרמניה המזרחית ובארצות המערב — רמת העירור היא הנושא ה"חם" ביותר. לבד מהכנה גופנית של הספורטאי, מוכרחים להכין ולהכין את הרקע הנפשי על כל מרכיביו, כאשר הסכנה הכי גדולה היא שרמת העירור שאליה יגיע תהיה יותר מדי גבוהה, ואז האיש שלנו יהיה מתוח מדי, עצבני, והתוצאות — כשלון חרוץ.

בן ג'ונסון הוא, כאמור, חידה. דומה שכל המרכיבים הפיזיים והנפשיים חוברו לנקודה אחת במקום ובזמן הנכון. עובדה, שיא עולמי מרעיש.

המומחים עדיין מתקשים לעכל זאת, מרעני הספורט חוזרים למעבדות לשחזור הריצה. הם יושבים שוב על המרוצה [illegible] ומנתחים כל שנייה.

הגוף האנושי הוא חידת החידות, עוד צפויות הפתעות וכיוונים רבים.

● ישראל זמיר

עם סגולה

סוף עונת הנגב

הוא יזמין כמה חתיכות בביקיני...

חגיגות שנת המאה לתולדת בן־גוריון מסתיימות ועימהן יורד, בהדרגה, המינון של הצהרות שרי הממשלה על מחויבותם האישית לנגב. אולי יותר טוב כך. פחות חול בעיניים מצד העסקנים, די לנו בסופות האבק הטבעיות. ההשלמה העצובה עם הידיעה שאף אחד מתל־אביב־ירושלים לא יסייע, יש בה מידה של ברכה. אנשי הנגב יקחו את גורלם בידם ויסמנו לעצמם כיוון:

● הכיוון של משפחת שקד הוא צפונה. לאחר 35 שנה בבאר־שבע הם העמיסו השבוע את מה שצברו תוך בניית משפחתם והעיר ונסעו צפונה. עכשיו, לעת יציאתם לגימלאות, הם ינסו לשלוח שורשים חדשים בגוש דן.

● הכיוון של פרופ' יהודה גרדוס, דיקן הפקולטה למדעי הרוח והחברה באוניברסיטת בן־גוריון, הוא להינתק מהמרכז, לבנות מערכת עצמאית ובלתי תלויה של הנגב ולחוות כוח כלכלי וחברתי אוטונומי, המקיים את עצמו בלי טובות של העסקנים מהצפון שתפסו פטרונאליות מתחסדת. לצורך המחשה הוא מוכיח שאילו הנגב היה מתנתק ממדינת ישראל ומכריז על עצמאותו, הוא היה זוכה למאזן כלכלי חיובי ולחסי שלום עם השכנים. הוא מדבר באירוניה, אבל יש כבר כאלה שלקחו את הרעיון ברצינות.

● הכיוון של משה דאהן, מהנדס במפעלי ים המלח, הוא ארגוני־פוליטי. הוא מנסה להקים מעין מפלגה אזורית, מפלגת נגב, שתרכז כוח אלקטורלי המייצג את הפוטנציאל הגלום בה ותהפוך לשון מאזניים בכנסת. בוחרי באר־שבע מכניסים לכנסת 5 נבחרים. נכון לכנסת הנוכחית, כולם באו מבחוץ. מאז הכנסת הראשונה הכניסו קולות הבוחרים מבאר־שבע כ־13 חברי כנסת, אבל רק 3 מהם, פחות מ־25%, היו מקומיים.

● למאיר לוי, זם מקומי, יש כיוון משלו. לדעתו הצלחת הצפון וכשלון הנגב קשורים בים. המדינה נצמדת לים כמו תינוק לשדי אמו. בנגב אין ים, אז הפתרון הוא להביא ים. כיוון שפרויקט תעלת הימים שנולד בקול תרועה גווע בדממה, וכיוון שאין כסף, יש לו פתרון מבריק: הוא מתכוון לחכור שטח במשולש דימונה־ירוחם־באר־שבע ולהקים בו דוכנים להשכרת מטקות, מסעדת דגים, יחזו עפיפונים ומלתחות. הוא יזמין כמה חתיכות בביקיני, יתקין רמקולים עם רעש דמוי גלי־ים, סככת מציל ואולי גם מגלשות מים שיותאמו לגלישה לחול המדבר וזהו. כל המדינה משחקת בנדמה לי, אז גם אנחנו. הרי גם אלה ששוכנים לחוף הים לא נכנסים למים. עם קצת דמיון ופירוטכניקה יהיה בנגב כאילו ים. מאיר לוי משוכנע שזה יהיה מקור חיים וקיום, לפחות לו עצמו.

● חסן אבו־רביע אינו אוהב לדבר על כיוון, מכל מקום מי שמכוון זה אללה. כבעל עדרי צאן הוא סירב להיכלא במחנות הריכוז, כלשונו, של עיירות־בידואים בניהול יהודי, כמו, למשל, רהט, כסייפה, לגייה. המדבר אינו ניתן להידברה מכות יומרתם של כמה מהגרים יהודים, הירוק שצמח בעזרת מים שבאים מהצפון זה כמו הנשמה מלאכותית לאבן, פטה־מורגנה זמנית. עוד מעט הכל יחזור למצבו הטבעי ותכנון זהו הכיוון, הוא אומר ומצביע על החממות המתפוררות של מושבי עזתה. יותר לא יוסיף.

● בימים אלו מסתובבת בנגב משלחת אמריקנית הקשורה בהקמת המשדרים של קול אמריקה. הם רושמים בקפדנות את כיווני הנדידה של הציפורים החולפות בערבה [illegible]

● זאב צחור

יבטושנקו: שמועות על התנקשות בגורבאצ'וב

על השמועות בדבר ניסיון ההתנקשות בחייו של גורבאצ'וב, סיפר לנו יבגני יבטושנקו כשבא לפגוש אותנו במלון "רוסיה", הסמוך ל"כיכר האדומה", בעת שהותנו לאחרונה במוסקבה.

המשורר יבטושנקו ואריה אהרוני

יבטושנקו סיפר זאת כראיה לגודל הסיכון שנוטל על עצמו קברניט ה"גלאסנוסט" וה"פרסטרויקה" (בדק־בית) וכעדות לסיכון שנוטלים על עצמם אף תומכיו הנלהבים, אשר גם הוא נמנה עליהם. בריה"מ נתונה עכשיו, לדבריו, בעיצומה של מהפכה חברתית גדולה שאינה נופלת בחשיבותה ממהפכת אוקטובר. הוא רואה במהלכים לדמוקרטיזאציה של החברה והכלכלה בארצו את הסיכוי הגדול לחברה הסובייטית, אבל כגודל הסיכוי כן גם גודל הסיכון. שכן, רפורמות אלו של גורבאצ'וב נתקלות בהתנגדות נחרצת מצד גורמים מנגנוניים, שאינה נעדרת גם גילויים של חבלה מפורשת, ואין פליאה בכך, שהרי כל אותם "בוסים" מפלגתיים שחשמינו במרוצת עשרות שנות השלטון הריכוזי, הם נפגעי הרפורמות העיקריים: המאבק בין חדש לישן, פומבי וגלוי לעין כל.

מהפכה חברתית עוברת על בריה"מ שאינה נופלת בחשיבותה ממהפכת אוקטובר

שלושה שבועות בברה"מ, שיחות עם אנשי רוח שכנעו את רחל ואריה אהרוני, שאך שבו משם, כי שינויים רציניים מתחוללים בארץ זו

מאת רחל ואריה אהרוני

יבטושנקו-עצמו, למשל, בין שאר עיסוקיו הרבים, עורך אף בכתב־העת "אוגיניוק" אנתולוגיה מן השירה הרוסית של ראשית המאה העשרים, שירה שנאסרה לפרסום בבריה"מ עד לעידן ה"גלאסנוסט" בשל אופיה ה"ריאקציוני" ה"אנטי־מהפכני" וכו'. הוא הותקף בשל כך קשות מעל דפי אחד העיתונים שם על־ידי הסופר יורי בונדארייב (מוכר לקורא העברי בסיפורו "דממה"), שטען כי "פלישת שיריהם של כל אותם אויבי המהפכה אל העיתונות הסובייטית העכשווית משולה לפלישת האויבים אל המולדת הסובייטית בשנת 1941", היינו, הישווה את מעשהו זה של יבטושנקו למעשי הנאצים...

ויכוחים מעין אלה הם עכשיו עניין יומיומי בכלי־התקשורת הסובייטים, וזהו מאבק איתנים, טוען מחבר "באבי יאר", שאם ייכשל חלילה, – יהיה הוא הראשון שיערפו את ראשו.

כראיה נוספת לתהליך הדמוקרטיזציה בארצו סיפר יבטושנקו כי הרומן הנודע של ואסילי גרוסמן "החיים והגורל" (יצא לאור בתרגום עברי לפני כשנה בישראל) עתיד להתפרסם בקרוב בכתב־העת "אוקטובר". הספר, שכתב־היד שלו הוברח למערב ופורסם שם אחרי שהיה כלוא כ־20 שנה בכספת של הק.ג.ב., נחשב לתעודה הספרותית החשובה ביותר על קורות מלחמת העולם השנייה בבריה"מ ומתאר בפירוט, בדגש מיוחד, את גורלו הטרגי של העם היהודי באותה עת. לדבריו, ההחלטה על פרסום הספר כבר נתקבלה במוסדות המוסמכים.

אילוסטרציה נוספת לשינויים המתחוללים שם הייתה אף בדבריו של אהרון ורגליס, עורך "סובייטיש היימלאנד", אשר סיפר לנו כי באחד הגיליונות הקרובים של כתב־העת היידי, יפורסם שירו של ח.נ ביאליק "על השחיטה" בתרגומו היידי, כמובן.

וכן עתיד להתפרסם שם בקרוב תרגום שיריהם של טשרניחובסקי, פרוג ושאר משוררים עבריים מדור התחייה, שעד כה נחשבו בחינת פסול־טרף, בשל אופיים הלאומי.

יבטושנקו מותח ביקורת על עמיתיו, אנשי ספרות ואמנות, אלה שבארצו ואלה שערכו גלות, המסרבים ליטול חלק אקטיבי בבדק־הבית ההכרחי: "יש אנשים", טוען הוא, "שלמראה הלכלוך בביתם, מעדיפים להחליף את הבית, ויש כאלה הבוחרים לשבת על ערימות של אשפה ולקונן על ריבוי הזוהמה במקום ליטול מטאטא ביד ולטאטא את הלכלוך". דבריו האחרונים היו מכוונים בין השאר לאשתו לשעבר, המשוררת המחוננת בלה אחמאדולינה, ולבעלה הצייר בוריס מסרר, שדעתם על מהלכי ה"גלאסנוסט" וה"פרסטרוייקה" פסימית בעיקרה, והם רואים ביבטושנקו ובוזנסנסקי, ובשאר תומכי המהפך, – "משוררים אופיציאליים" – "משוררים מטעם". בביקורנו זה במוסקבה, ארחונו בביתם אחמאדולינה ומסרר, בלבביות רבה, בערב הראשון לשהותנו בעיר.

יבטושנקו, המתגורר בפרדלקינו, המרוחקת כ־50 ק"מ ממוסקבה, בא לבקרנו, כאמור, במלון "רוסיה" יום לפני שובנו ארצה. במרוצת שיחתנו עמו, שארכה כשעתיים, הערנו לו כי העולם מצפה ממנו לשיר אחד נוסף

יבטושנקו עורך אנטולוגייה מן השירה הרוסית שנאסרה עד כה לפרסום ומואשם באוייב המהפכה. ראשו ייערף ראשון — אם זו תיכשל

בדבר זכותם של יהודי בריה"מ ללמוד את לשון אבותיהם, עברית, בגלוי וללא מורא.

פרט מעניין: הן אחמאדולינה והן יבטושנקו ביקשו מאתנו לפעול למען הזמנתם המהירה לישראל.

הרומן "החיים והגורל" לואסילי גרוסמן שהוברח למערב עומד להתפרסם ב"אוקטובר"; "על השחיטה" לביאליק ושיריהם של טשרניחובסקי, פרוג ומשוררים אחרים יראו אור ב"סובייטיש היימלאנד"

המשוררת בלה אחמאדולינה ורחל אהרוני

הצצה

רק לא לגברים

ברחוב בן־יהודה 82, בדירת קרקע בסמוך לכמה מבתי הקפה המפורסמים, המאוכלסים מדי ערב במיטב המבלים התל־אביביים, מצוי מועדון קטן, שמדי יום חמישי נערכות בו הרצאות והופעות אמנותיות. זהו מועדון התנועה הפמיניסטית בישראל. הערב, כתוב בכרוניקה, מופיעה כאן הזמרת שֻז, לשעבר המשוררת והעיתונאית אפרת עוז, שפתחה בקריירה שניה "כזמרת נשמה". שינוי השם, לדברי הזמרת, מבטא שינוי אישיות שעברה לאחרונה, ופירושו "שם זמני" (שֻז), עד שיימצא לה שם קבוע שיהלום את אישיותה החדשה.

גם אם תנסה להפעיל שוב ושוב את כושר השכנוע ומיטב קסמיך על הצעירה הבלונדית היושבת בפתח המועדון ליד הקופה (דמי כניסה חמישה ש"ח) תיתקל בסירוב עדין אך החלטי: "על־פי תקנות המועדון" היא תאמר לך "אין כניסה לגברים".

ידידה שהותר לה לחזות במופע הסכימה לדווח על האירוע: "בחדר אפלולי, מסודרות מספר שורות של כיסאות פשוטים שעליהם יושבות כ־20 נשים צעירות. פניהן נקיים מאיפור, צבע וכמעט כולן קצרות שיער, במכנסי בר וחולצות רחבות.

"פלקטים שעל הקירות מנוסחים בלשון נקבה. נראה שכולן מכירות את כולן ועד תחילת ההופעה שמעתי כמה מהן מחליפות רשמים על המופע האחרון של קורין אלאל "המרליקה". כשכבה האור והמופע מתחיל מתרוממות בהססנות יד ועוד יד, המוצאות דרכן לחבוק מתניים, ברך וכתף ותחושה של אינטימיות נשית זורמת באולם הקטן.

"שֻז יחפה, לבושה בחצאית שחורה ארוכה מעל מכנסי טריקו שחורים ועטופה בחולצת ניילון אדומה חצי שקופה המגלה חזייה שחורה, על ראשה, קצוץ השיער, כובע ארום, רחב־שוליים, שהינומה אדומה יורדת ומכסה את פניה היפות. הופעתה של הזמרת זוכה לקריאות התפעלות ועידוד מצד הבנות, ההופכות למחיאות כפיים סוערות, לאחר שנפתח המופע עצמו שכולו שירי אהבת אשה

הכניסיני תחת כנפך...

לאשה, שירי מחאה נשיים על קיפוחן בעולם. עם זאת, שירתה של שז אישית מאוד, לעתים אף בוטה וחריפה. את הטקסט והלחנים היא מחברת בעצמה, מלווה את שירתה בגיטרה. ההופעה נמשכת כחמישים דקות והשיר המסיים, שיר קצבי מאוד, זוכה לתשואות הרמות ביותר. השיר הוא "קאובויית־שולפת־מחסלת־אנשים".

תתלי את הארנק על הקולר במסודר
וחד־לחד תארגני איבר איבר
לבוא בין ירכי.

אבל אני אזכור כי שמך בין המתים
קאובויית־שולפת־מחסלת־אנשים.

תתלי שם את העור שלך במהופך -
ועד עצמות גופי תבואי רועדת
נוקשת
צלצולי ריק הפח

"אני מצטערת על האכזבה שנגרמה לך", מצטערת אסתר עילם, מהתנועה הפמיניסטית. "על כי לא ניתן לך לחזות בהופעתה של שז. אינני רואה את האיסור על כניסת גברים למועדון כאפליה מינית אנטי־גברית. בעולם שכולו נשלט בידי גברים ולמען גברים תרשו לנו פינה משלנו, שבו מגיעות לידי ביטוי אמנותי נשים כחלק מהניסיון שלנו להעלות את התודעה והביטחון העצמי של הנשים. יש חוויות משותפות שאין לנו עניין לחלקן עם גברים. העובדה שהקהל במופעים שאנחנו מארגנות כולו נשי, תורמת לביטוי ולאווירה אחרים של ההופעה."

● עמירם כהן

שמואל בונים

בזכות הצעקה ובגנות הטיח

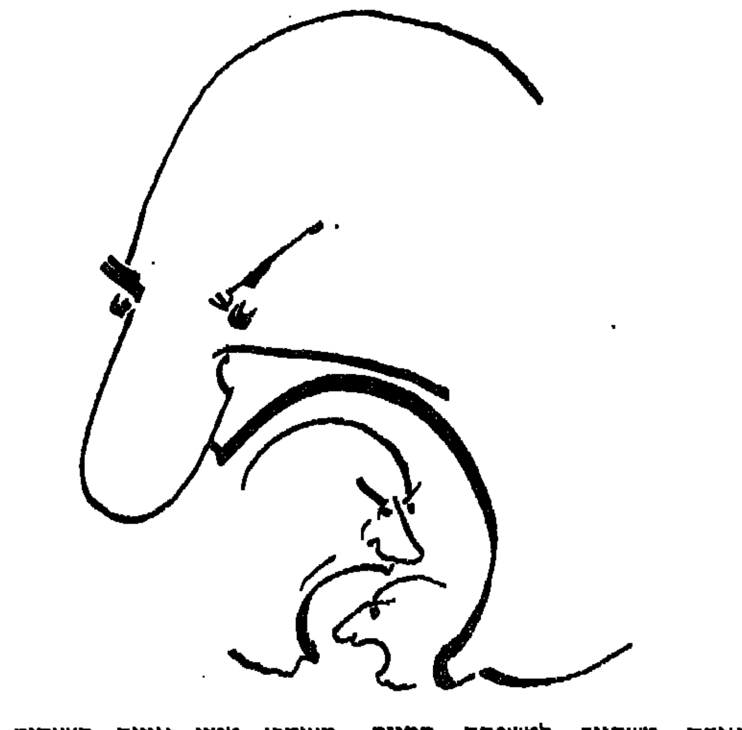

האדם משתייך למשפחת החיות הצועקות. "הצעקה היא פונקציה של פליטה הבאה לווסת לחץ מצטבר". (מתוך "השנתון לרפואה מונעת", ניו־יורק). היא מעין שסתום. הצעקה היא ביטוי טבעי, ראשוני, שורשי, אטביסטי, חייתי.

בנקודה זאת (ועוד בכמה וכמה נקודות) – מותר האדם מן הבהמה אין. רוב הטורפים – צועקים. לצעוק, לצרוח, לצווח, לקרוע את הגרון, לפתוח פה גדול, להוציא את ה"קישקעס", להעלות קצף על השפתיים – כל אלה הם שמות נרדפים (סינונים בלע"ז) לאותו עניין. האדם בא לעולם עם צעקה ונאסף אל אבותיו בצעקה (אם לא שלו, הרי של הקרובים או הנושים).

להחניק את הצעקות – מסוכן ועלול לגרום להתפוצצות בפנים. מכאן בא הביטוי "אני מתפוצץ!" קשה להעלות על הדעת עולם ללא צעקות. קחו, למשל, פרלמנטים, ועידת מפלגה, אסיפת עם, שמירת חשבת, נהיגה, איסוף האשפה מן הפחים בבוקר וכו'. כל אלה ללא צעקות היו משולים לבית־מרחץ בלי מים.

הפונקציה של הצעקה היא מהירה ופשוטה: השכל הישר והתבונה נדחפים הצידה ופרץ של צעקות פורץ את המחסום, סכר שנפרץ. האמת אינה בהכרח חלק אינטגרלי של הצעקות. אדרבא – להיפך. השקר הוא המזון העיקרי ממנו נזונות הצעקות. ויש לצעקות השפעה גדולה בציבור. אתה צועק – סימן שאתה צודק. הצעקן הטוב הוא זה שאתה מסכים לדעתו, במקרה שדעתך שונה אתה צועק בחזרה (ראה קריאות ביניים).

בתנ"ך מוזכרת הצעקה פעמים אין ספור: "... כשמוע עשיו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה" (ובצדק). בספר שמואל אומר אלוהים: "ראיתי את עמי כי באה צעקתו אלי..." אתה רוצה להשיג משהו מן הריבונו של עולם? – צעק. אבל גם זה לא תמיד עוזר. לרוב אזניו אטומות, ממש דבר אל הקיר. הגדילו לעשות הנביאים – הם היו מקימים צעקות עד לב השמים. הקללות הן הביטוי הספרותי של הצעקות. בשני מקרים נוטל האדם מן המאגר העשיר של קללות: או שהוא רוצה להעשיר את הצעקות שלו, או שהוא חסר כוח המצאה ונאלץ להשתמש בקללות מוכנות ומנוסחות לכל דורש.

אדם שאינו נותן לרגשותיו לפרוץ בצעקות הוא אחת מן השתיים: או שהתרבות נטלה ממנו כל צלם אנוש, או שהוא נמושה. שתי תכונות שקשה להתקיים איתן בעולמנו זה (זה העולם שיש, אין אחר. מה לעשות!).

צעק, בן־אדם, צעק! סליחה... מה אני צועק!

תקשורת

המירוץ אחרי השם

אחד מספיחיה המרתקים של השתלת הלב שנעשתה בבית החולים הדסה בעין כרם הוא ניסיונם הטורדני של כמה עיתונאים לגלות את זהותו של התורם. בראיון ששודר לפני שבוע בטלוויזיה, יצא מנהל בית־החולים, הפרופסור פנחס, בביקורת חריפה ללא תקדים נגד העיתונות בשל המירוץ הסנסציוני הזה והבהיר בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים כי יש בו כדי לסכן את נכונותם של תורמים בכוח, ושל בני משפחותיהם, להעמיד איברים לרשות הנזקקים להשתלות.

כפי שהוכח (אם עד להורדת הכתבה לדפוס בכ"ץ יפורסם שם התורם — יש להוסיף עתה שוב, וכפי שאירע —) בקשר לחילת שמגופתה נלקח בשעתו הכבד להשתלה בבית־החולים רמב"ם, לא תמיד ניתן לשמור בסוד את זהות התורם, כמעט בכל שרשרת אפשר, אם מתעקשים, למצוא את החוליה החלשה. לא צריך להכביר מילים בדבר הנזק שנגרם למאמץ החשוב של ההשתלות בגלל פרסום שכזה, וזאת שעה שהנושא, כמו שאנו יודעים, מורכב ומסובך בלאו הכי, מן הבחינה הרפואית, ההלכתית והאנושית.

יותר מזה, חשיפת זהותו של תורם, שלפני מותו ביקש להישאר אלמוני, ו/או שבני משפחתו מבקשים זאת, היא מעשה בלתי נסבל של פגיעה בפרטיות, שבהקשר שלפנינו פירושו: זכותו הבלתי ניתנת לערעור של היחיד להחליט אם ומתי לשתף אחרים בדברים הנוגעים רק לו, היכולת לקיים בידנו את הריבונות על ההחלטה הזאת, היא אחת מזכויותיו הבסיסיות של הפרט בחברה חופשית. זכות זו ראויה לכיבוד תמיד, ושעה שהנוגעים בדבר נתונים במצוקה, כמו, למשל, שעה שמתם מוטל לפניהם, על אחת כמה וכמה.

נכון, אמנם, שישנם מצבים אשר בהם קיימת התנגשות בין זכויות היחיד לבין זכויות וחרויות אחרות שהעיתונות אמורה, או מתיימרת, לייצג אותן. באופן מיוחד מקובל להזכיר בקשר לכך את הזכות לדעת. אלא שלטיעון הזה אין שום שחר בהקשר שלפנינו, שהרי לא מדובר בעניין שראוי להבטיח שיוכל הציבור לפקח על מהלכו. גם הטיעון המקובל שלפיו דרושים לעיתונות פרטים מזהים על מנת שתוכל לאמת את המידע שאותו היא מפרסמת, אינו תופס במקרה שלפנינו, שכן העובדה שהיה תורם, ושאבריו שימשו להשתלה, שרירה ומוכחת ממילא.

אשר על כן אין מנוס מן המסקנה שהרדיפה אחרי זהות התורם אינה אלא מעשה סנסציוני לשמו; התחרות בין העיתונאים לבין עצמם, שנועדה להוכיח כי יש ביכולתם להתגבר על כל המכשולים ולהגיע למידע שאותו מבקשים להסתיר מפניהם. מצד אחד לפנינו ביטוי למגמה גוברת של סנסציונליזם ושל התעסקות־יתר חטטנית ומלודרמטית בסיפורים אישיים, שהפכה והיתה לאחרונה לאופנה מקובלת אצל כמה וכמה עיתונאים. מצד שני ממחיש המירוץ הזה כי העיתונות שלנו נסחפת יותר ויותר לתהליך שעיקרו היפוך יוצרות, שמכוחו נעשים האמצעים למטרה: בשביל עיתונאים רבים, יותר משחשוב המידע שאותו הם מבקשים להשיג, חשוב להוכיח שהם אלה שהצליחו להשיגו, לשם כך, בטבע הדברים, הכרחי לפרסם, תוך ציון שמם, כמובן, ומבלי להתחשב במחיר, שאותו ממילא משלם מישהו אחר. בבולמוס התחרותי הזה נוטים העיתונאים לשכוח כי גם מבחינתם יש לכך מחיר — מחיר מסוכן ומצטבר, שבא לידי ביטוי בעוינות הגוברת כלפיהם מצד הציבור, שסופה להוות איום ממשי על חופש העיתונות.

● דינה גורן

טלטלה בצפון

עם יוסי פלד, אלוף פיקוד הצפון

ביום רביעי הקרוב יעמוד האלוף יוסי פלד מול אנדרטת הזיכרון בדכאו ויניח זר בשם צה"ל. ילד שואה, חוזר לגרמניה כאלוף בצבא היהודי. שנה וחצי בפיקוד הצפון הספיקו לפלד לטלטל את המערכת טלטלה של ממש. סיפורו של אלוף

מאת אבי בניהו

צילם בועז לניר

באביב 1986 סיימה חטיבת גולני את תקופת האימונים שלה והתכנסה לעצרת לוחמים גדולה באמפיתיאטרון בקיסריה. ראשי הצבא כיבדו בנוכחותם את העצרת של חטיבת החי"ר הצפונית, שבדימה רשמה פרק מפואר בהיסטוריה של הגנת יישובי הצפון.

בשורה הראשונה ישב גם האלוף יוסי פלד, אלוף פיקוד הצפון מזה שבוע ימים. לאחר הרמטכ"ל, הוזמן פלד אל הבמה לברך את החיילים. מאות חיילי "גולני" מהיציעים קראו כנגדו קריאות לא מחמיאות, אחר כך עברו לקריאות קצובות "אורי אור" "אורי אור" כאות הערכה לאלוף הפיקוד הקודם, אורי אור. חיילי גולני, כמו יתר חיילי פיקוד הצפון, חששו מאוד מהאלוף החדש. השמועה שהוא מתכוון להנהיג בפיקוד משמעת קשוחה של ממש הפחידה את החיילים. ושנה לאחר אותו אירוע מעריצים מפקדי וחיילי חטיבת החי"ר הצפונית את אלוף הפיקוד שלהם. הנורמות שהוחדרו לרחבי הפיקוד הוכחו כהוגנות והגיוניות.

משמעת מעל לכל

העיתונות תפסה את אלוף הפיקוד החדש בסוף 1986 ב"פרשת כומתת הצנחן". אביו של סגל צנחנים, שנידון ל־21 ימי מחבוש, פנה לחברי כנסת ולכלי התקשורת נגד אלוף הפיקוד החדש. תוך כמה ימים החלו המאמרים והידיעות נגד מה שכונה "היתפסות לעקשנות". הרמטכ"ל לשעבר לא נתן גיבוי מלא לאלוף הפיקוד שלו, אולם יוסי פלד התעקש. במשך שנה שלמה הטיל על הקצינים והחיילים משמעת. פרק ראשון באותה טלטלה שכולם מדברים בה חייב להיות המשמעת. פלד ניסה להסביר לקציניו כי חייל שלא יחבוש כומתה ב"אגד" חיפה, גם לא יחבוש קסדה בסיור באזור הביטחון בלבנון. לצערו, הצליח גם להוכיח להם זאת. לאחר שנה של הסברים, ואולי הקרנה על כלל הצבא, בא רמטכ"ל חדש שאחד הנושאים בהם טיפל עם כניסתו לתפקיד היה המשמעת.

בכנס ראשון של רא"ל שומרון עם קציני פיקוד הצפון הבחין האלוף פלד בקצין בכיר, סגן־אלוף, שהגיע לכנס בהופעה מרושלת. בו במקום הורחק הקצין. לאחר חודשים אחדים בהם אשתו של הקצין פנתה לעיתונאים וגם לנציב קבילות החיילים, החליט הרמטכ"ל להחזיר את הקצין לשירות. במקביל, החליט יוסי פלד שהסגן־אלוף לא יחזור לפיקוד הצפון, מפני שלא עמד בנורמות שנקבעו לפיקוד.

נושא הכומתה חלף מן העולם, אבל המשמעת עדיין בוערת כאש בעצמות הצבא. דו"ח מבקר המדינה חשף מספר מקרים בהם קיפחו חיילים את חייהם בשל אי־ביצוע של הוראות ואי־אכיפת המשמעת. אלוף פיקוד הצפון הולך בעניין זה עד הסוף. פיקוד הצפון השלים עם "חיית השריון", יוסי פלד, וגם ראה את התוצאות.

המשימה — הגנת יישובי הצפון

בן 46, ילד שואה, אלוף בצה"ל. אחריות עצומה בגבול הצפון. מיליון איש, מחציתם לא־יהודים, בתחום אחריותו. התמודדות יום־יומית בטרור, הגנת יישובי הצפון והאיום העיקרי — הצבא הסורי ברמת הגולן. הרבה דברים חשובים נעשו בתחומים אלה בשנה ומשהו של פלד בצפון. לאחר תקופה ארוכה מתישה וקטלנית של צה"ל בבוץ הלבנוני מבין היום כל חייל צה"ל את משימתו באזור הביטחון או במוצבים שלאורך גדר הגבול הבינלאומי. על פי פקודה של אלוף הפיקוד נתלתה בכל חדר, בכל מוצב ובכל אולם של יחידת מבצעים כרזה שבה נאמר: "המשימה — הגנת יישובי הצפון". כך קל יותר להתמודד עם חייל ששואל את מפקדו: "לעזאזל מה אני עושה כאן?" פשוט, צריך להפנות את ראשו של החייל לאחור, אל האורות המהבהבים של מנרה וברעם וזה עושה את הכל.

יוסי פלד מצא את פיקוד הצפון ממוקד במחשבה ובהקצאת משאבים להתמודדות עם הגיזרה הלבנונית, אך הוא העריך כי הטרור אינו מהווה סכנה קיומית למדינת ישראל וכי יש להיערך מול האיום הסורי, החזיר את האיזון הנכון בהתייחסות לשתי הגזירות.

שבועות מספר לאחר שנכנס לתפקיד תפס פלד, שלא מרצונו, את כותרות העיתונים. דברים שאמר בפגישה עם מתנחלים בצפון פורשו לא נכון בתקשורת שזעקה: "האלוף פלד אומר כי מלחמה עם סוריה היא בלתי נמנעת". ח"כ יוסי שריד מיהר להצהיר כי על שר הביטחון להדיח את האלוף "מחרחר המלחמה". עיתונאי אחד, שנכח במקרה באותה פגישה ואף הקליט את הדברים, הוכיח כי האלוף פלד לא "חרחר מלחמה". בפיקוד הצפון אומרים כי "פלד טוען שסוריה אינה מצמצמת צבא כה גדול על מנת לבצע מצעדים. הוא מרבה לחשוב ומבצע מעקב ובדיקה של האויב העומד מולו. בפיקוד הצפון הונהגה הערכת מצב תקופתית. גם אם מסקנותיה קובעות שאין סכנת מלחמה בפתח, הרי שאין משמעותה הפחתת כוננות ודריכות מול האויב הסורי".

האלוף יוסי פלד החזיר את פיקוד הצפון לנוהל עבודה צבאי. ביטל את פיזור הסמכויות שהונהגו בפיקוד בשנים עברו, וחזר לשליטה מרכזית. כל אימון גדודי, או מבצע של צה"ל בגבול הצפון או באיזור הביטחון, עובר אישור אישי שלו. הוא מרבה לקיים תחקירים ברמות השונות. בשבת, לפני מספר חודשים, הופתעו חיילי סיירת גולני לשמוע, מעברו השני של הטלפון, את אלוף הפיקוד שלהם שביקש לברך אותם על הצלחת פעולה מבצעית בלבנון. האלוף פלד רגיש מאוד לחיי אדם. תרגיל בו נפצע חייל מופסק בו־במקום, עד להפקת לקחים ואיתור סיבת הפציעה. פלד הנהיג משמעת ברזל בכל הקשור במלחמה בתאונות הדרכים. חיילים שנתפסים בנהיגה במהירות מופרזת נשלחים לחודש ימים לעבודות ביצורים בגבול הלבנון. כך היה גם עם הנהג האישי שלו כשנתפס. קצינים, בכירים כזוטרים, נשפטים ונענשים על עבירות תנועה. רכבים מוחרמים לתקופות ארוכות. כך הצליח אלוף פיקוד הצפון להוריד את מספר תאונות הדרכים מ־130 אשתקד ל־63 השנה.

הקצונה הבכירה של פיקוד הצפון, מפקדי העוצבות והחטיבות וקציני המטה עובדים בראש אחד עם האלוף פלד. כל קצין בכיר שמשובץ עתה בפיקוד הצפון יודע לאן הוא מגיע ולפי אילו נורמות עליו לפעול. תת־אלוף שהופיע לדיון מפקדים בכפתורים לא רכוסים בחולצתו קיבל פתק: "אתה לא משתף פעולה". אם יצליח רן שומרון לחקות את הנורמות שהונהגו בפיקוד הצפון, יעשה בכך חלק גדול מאותה "טלטלה".

החייל היחיד בעולם שהשמיד טנק T-72

בשנת 1960 הוא הגיע מקיבוץ נגבה לצה"ל. את כל שירותו הצבאי כלוחם וכמפקד עבר בחיל השריון. במלחמת ששת הימים לחם כמפקד פלוגה בחטיבה שבע בסיני, במלחמת ההתשה היה מפקד גדוד טנקים בסיני, ובמלחמת יום הכיפורים מצא את עצמו כמפקד חטיבת טנקים שנלחמה בחזית רמת הגולן בעוצבתו של האלוף מוסה פלד. יוסי פלד מעריך ומוקיר מאוד את מורו ורבו מוסה פלד, שניהם אנשי שריון מקצועיים. בצוות חשיבה פיקודי שהקים באחרונה, שילב יוסי פלד לצד האלופים (במיל.) אברהם רותם ואהרון יריב גם את מוסה פלד כיום מנכ"ל רפא"ל.

מלחמת לבנון מצאה את תת־אלוף יוסי פלד בתפקיד מדריך בכיר במכללה לביטחון לאומי. הוא התייצב בפני האלוף ינוש בן־גל. פלד אמר לינוש שהוא מוכן לפקד על טנק אחד. מהטנק הזה צמח כוח מפואר שזכה לכינוי "כוח יוסי". עם תיק אחד וסרבל שריונאים קיבץ פלד אל הכוח שלו טנקי "מרכבה", יחידות צנחנים וכוח נגד טנקים (נ"ט). לאט־לאט נבנה הכוח ואץ צפונה אל עבר כביש ביירות־דמשק. מקורביו של פלד אומרים כי לא אהב את המלחמה הזו מלכתחילה, אולם כלוחם ומפקד הצטיין בה. הוא היה מפקד הכוח היחיד שקיבל פקודה לסגת לאחור. כמפקד "כוח יוסי" הוא נרשם כחייל היחיד בעולם שהשמיד טנקים סובייטים מתקדמים מדגם "T-72" במהלך הקרבות עם הסורים.

לאחר המלחמה נתמנה יוסי פלד לתפקיד ראש מחלקת ההדרכה בצה"ל וחבר בפורום המטה הכללי. בתפקיד זה עשה כשלוש שנים, בסופו בא לעיתונות והצהיר: "מפקדים בכירים בצה"ל גדלים כמו מכ"ים", הוא גרס שינויים ותיקונים. את מה שאמר עמנואל וולך בהרבה מאוד עמודים, בשפה בוטה, תיאר פלד במשפט אחד. בצה"ל לא אהבו את המשפט הזה. יוסי פלד חושב שחשוב היה לומר אותו.

מתחילת 1986, במשך שישה חודשים, המתין האלוף יוסי פלד עד שנכנס לתפקידו כאלוף פיקוד הצפון. הוא וראש לשכתו המסור רב־סרן גלעד, ישבו בחדר קטן במשרד ראש הממשלה בקריה בתל־אביב והכינו תכניות עבודה. על התפקיד הזה של אלוף פיקוד הצפון, בו מרוכז מיטב הצבא, התנהל קרב איתנים שלא הגיע אל התקשורת. הבטחת שר הביטחון למנות את פלד לתפקיד עוכבה בשל לחצים שונים אולם בסופם, ביוני 1986, הוא החליף את האלוף אורי אור בפיקוד הצפון.

יוסי פלד קשור לצפון ולאתריו ואוהב את נופיו. את רעייתו רותי, אותה הכיר בעת שהיה מפקד פלוגה והיא פקידה בלשכת הרמטכ"ל, ואת שני ילדיו גבעון בן ה־20 (קצין בצה"ל) ואור בן ה־11, העביר אל הצפון. המשפחה נקלטה בקיבוץ שבגליל. כמעט מידי שבת הוא לוקח את ילדיו ומשלב סיור עבודה עם טיול בנופי הגליל העליון ורמת הגולן.

העיסוק השוטף בביטחון ושיגרת החיים המטורפת הזו בגבול הצפון כמעט אינם מותירים לו זמן פנוי. כשיש לו כזה הוא קורא בעיקר ספרות מקצועית־צבאית. באחרונה סיים ספר על "המהפכה האיסלאמית". יש שם משהו ללמוד על "החיזבאללה" — אויב עיקרי בלבנון. פלד אוהב את שירי ארץ־ישראל, יהורם גאון הוא הזמר שלו, ועם "הגבעתרון" הוא תופס רגע של נחת.

כמי שמאמין אמונה רבה בנוער הישראלי, מקפיד יוסי פלד לבקר בבתי־ספר ולשוחח עם בני הנוער. מדי שבועיים הוא עורך סיורים ושיחות ביישובי פיתוח ובקיבוצים בצפון. במטה הכללי של צה"ל זוכה האלוף פלד למעמד טוב. שם, סביב השולחן, האלופים נמדדים על־פי הישגים וקבלות. לפלד יש בהחלט מה להציג.

יש לו כמה חברים טובים, ביניהם הרמטכ"ל הנוכחי שומרון, האלוף עמרם מיצנע ומפקד חיל האוויר עמוס לפידות, וכך גם יאנוש ואיש העסקים דוד קוליץ, מנכ"ל חברת "אלול". חברות מיוחדת יש לפלד עם שגריר בלגיה בישראל בוב לאכיק. פלד, כזכור, נולד וגדל באנטוורפן.

לקראת הסיבוב הבא במירוץ לרמטכ"לות לא מרבים להזכיר את שמו של יוסי פלד כמועמד. צפוף שם בצמרת. פיקודיו בפיקוד הצפון וחבריו בצמרת צה"ל אומרים כי לא ניתן יהיה להתעלם מיוסי פלד בעוד פחות מארבע שנים. הוא אמר לי פעם שכדאי לי לרשום בפנקס קטן שהוא, יוסי פלד, לא יסיים את תפקידו בפיקוד הצפון לפני שיכהן בו ארבע שנים מלאות. כך הוא מאמין שצריך לנהוג. ■

ג'פקה מנדלביץ חוזר אל גיא ההריגה

מאחורי ארשת הקשיחות והמנהיגות הצבאית שמפגין יוסי פלד מסתתר למעשה אדם אנושי ורגשן עם לב של תינוק. יוסי פלד, ילד ניצול שואה, לא יכול לשמוע תינוק בוכה. הוא מעולם לא היכה את ילדיו. זיכרונות האימה חקוקים בו.

הוא נולד בבלגיה. ב־1941 נקלע עם שתי אחיותיו הגדולות, ועם אביו ואמו, למלחמת העולם השנייה. כשהיה בן חצי שנה נשלחו הוריו למחנה הריכוז אושוויץ, שם נספה אביו בידי הנאצים. ג'פקה מנדלביץ – הוא יוסי פלד, תינוק בן חצי שנה, נמסר לאימוץ למשפחה נוצרית באנטוורפן, שבביתה גדל והתחנך כילד נוצרי עד גיל 6. יוסי פלד זוכר היטב כיצד חיפשו אותם הגרמנים בבית. הוא זוכר את הדהוד צעדי הגסטפו ואת המרתף בו החביאו אותו ואת אחיותיו.

בתום המלחמה, שבה אימו של יוסי ולקחה את ילדיה מהאימוץ. מצבה הנפשי הקשה לאחר מאורעות המלחמה לא איפשר לה לגדל את ילדיה. ג'פקה מנדלביץ נשלח לבית הילדים של הקהילייה היהודית באנטוורפן. בו שהה במשך כשנה. שם גם נפגש בפעם הראשונה עם הדת היהודית.

בסוף 1948, בגיל 7, עלה ג'פקה מנדלביץ לארץ ישראל. דודו, אחי אמו, קלט אותו בנמל חיפה והעביר אותו דרך "עליית הנוער" לחברת הילדים בקיבוץ נגבה. בקיבוץ עבר פלד תקופה ארוכה של הסתגלות ונעורים. את תקופת ההתחנכות ב"שומר הצעיר" הוא זוכר ומזכיר עד היום: "כל מה שיש לי קיבלתי מקיבוץ נגבה" הוא נוהג לומר.

יוסי פלד אינו מרבה לשוחח על תקופת השואה ועל הסיפור האישי שלו. פעמיים חרג מכך: בפעם הראשונה בשיחה שקיים עם חניכי המכללה לביטחון לאומי ב"בית התפוצות", בערב יום הזיכרון לשואה, ובפעם השנייה לפני מספר חודשים, בכתבת טלוויזיה מרגשת שהכין עליו איתן אורן.

החודש יחזור ג'פקה מנדלביץ אל גיא ההריגה ואל הזיכרונות, הפעם כאלוף בצבא ההגנה בישראל. שר הביטחון יצחק רבין החליט, כמחווה מיוחדת, לצרף למסעו במערב גרמניה את האלוף יוסי פלד. בקרוב יעמוד פלד לצד רבין במחנה ההשמדה "דכאו", יצדיע ויניח זר מטעם צה"ל למרגלות האנדרטה. יהיה זה רגע של סגירת מעגל. לא של שיכחה ומחילה.

השריף של הצפון

[illegible]

ובכל יום שישי בקיבוץ זורקים כביסה...

סוגרים עיתון

„אל ג'מהיר", עיתון שהוא הצגה של איש אחד, נסגר לפני שבועיים בדרך לגיליון העשרים. ברחוב אומרים שעפיף סאלם — מו"ל, עורך, כותב ומגיה — היה פשוט מטרה קטנה ונוחה. שהיה קל לדפוק אותו בלי לעשות הרבה רעש. עובדה. הסיפור באמת לא מעורר גלים מיותרים. ליגה אחרת מ„חדשות" או להבדיל „אל ארד" של שנות השישים. מזכיר איגוד המוציאים והעיתונאים הערביים שנמצא בפראג, מרים טלפון סולידריות, ומהסביבה הקרובה מגיעות תרומות אהדה בודדות, כדי שיהיה לעפיף סאלם עם מה ללכת לבג"ץ. העיתונות העברית מתייחסת לעניין בצמצום של עמודים פנימיים והעיתונות הערבית מצליחה לצעוד בזהירות בין הטיפות. מגנה את הסגירה, את העיקרון, לא נסחפת לבכי מוגזם על „אל ג'מהיר". ניואנסים של תחרות מקומית שנלחצת בין דעת הקהל בבית לדעתו של הממונה על המחוז במשרד הפנים. שוק שמגלגל כסף כבד במירווח הצר שבין הישרדות ליוקרה.

נצרת, שלושה־עשר באוגוסט. שעות הצהריים של יום חמישי לח. ברחוב הראשי מסתכלת העיר בעייפות של קיץ על תיירים שמזדרזים לשעה של מקומות קדושים בדרך לארוחת צהריים על הכנרת. בקומה השלישית של „אל סינארה", חינמון שפרץ את גבולות המקום, ממהרים לסגור עוד גיליון. למטה ברחוב הולכת נצרת לקניות אחרונות לסוף השבוע. באחת, פלוס מינוס, מגיעה תקנה 94 (2) אל עפיף סאלם. מוצאת אותו לא רחוק מהבית, בדרך למנוחת צהריים. שני פקידים של משרד הפנים, שוטר ועוד אחד בלבוש אזרחי מעכבים אותו ברחוב: „חיפשנו אותך פעמיים בבית ובמשרד, איפה אתה?" סאלם עונה שהוא עוד לא ירד למחתרת ושהוא כאן. „יש לנו צו שאנחנו צריכים לתת לך. תקרא ותחתום לנו שקיבלת.."

נכון לעכשיו אל־ג'מהיר סגור. עיתון פוליטי היוצא לאור בנצרת, שהמימסד רואה בו שופר של החזית־העממית. הוא משגר אליו תקנה 94 (2). עפיף סאלם, העורך, מכחיש. מדבר על חופש הביטוי ואומר, „ניפגש בבג"ץ". עיתונות ערבית, תמונת מצב

מאת ירון זליג

צילום בועז לניר

„נכבדי", כותב לו הממונה על מחוז עמרם קלעג'י, „הריני להודיעך כי בתוקף סמכותי לפי תקנה 94 (2) לתקנות ההגנה (שעת חירום) 1945, ולאחר ששקלתי את החומר שהובא בפני ונתתי את דעתי להסבריך בפגישה שהתקיימה במשרדי ביום 23.7 החלטתי לבטל את הרשיון שניתן לעיתון „אל ג'מהיר". ביטול הרשיון ייכנס לתוקף תוך שבעה ימים מיום קבלת מכתבי זה."

שלושה שבועות קודם לכן הזמין קלעג'י, מחליפו בתפקיד של ישראל קניג, את עפיף סאלם למשרדו. במהלך השיחה ציין הממונה על המחוז כי מהמידע שהובא לידיעתו ושמונח לפניו עולה כי „אל ג'מהיר" מהווה שופר לחזית העממית לשחרור פלשתין של ג'ורג' חבש. סאלם עונה שהוא כותב את דעותיו שמשקפות את הקו המרכסיסטי־לניניסטי. אומר שזה לא סוד שהוא קומוניסט מאז שנות השישים, ואת זה צריך לדעת גם זה שמסר את המידע לממונה על המחוז. „הזכרתי לו שאני שולח את כל החומר לצנזורה שמבינה יותר ממני בביטחון המדינה, ושעד היום לא נזפה בי אף פעם אחת. אמרתי לו שאלו הדעות שלי ואם הכוונה היא להתחשבן איתי על דעותי, אז איפה הדמוקרטיה? האשמתי אותו שהוא רומס את חופש הדבור שלי. הוא ענה לי שאין לו כל כוונה להתייחס לדעותי והוסיף שהמידע שלו מצביע על כך שאני מקבל מימון מחזית העממית. אמרתי שזה שקר ושלמידע הזה אין כל בסיס. הצעתי לו לבדוק את עצמו עוד פעם, וככה סיכמנו. שלושה שבועות אחרי כן קיבלתי את הצו.."

נצרת־לנינגרד־נצרת

„אל ג'מהיר" נולד ב־1985. עיתון שמגוייס למטרה פוליטית, ששמו „ההמונים" לא מותיר ספק לאיזה כיוון במפה הפוליטית הוא פוזל. בשנה הראשונה שמונה גיליונות בלבד. אחר־כך באה נפילה כלכלית שמחזירה את הרעיון אל תוך המגירה. עפיף סאלם מעסיק את עצמו בעבודות צדדיות ומנסה לארגן את המערכת. כלומר את עצמו, מחדש. מחפש מנויים, או לפחות אנשים שיבטיחו שהם הולכים לקנות את העיתון כל שבוע. בתחילת 1987 הוא חוזר לשוק עם 4000 גיליונות למהדורה. שנים־עשר עמודים במחיר 70 אגורות. סאלם אומר שזה מספיק להוצאת עיתון ועוד לשים משהו בצד כדי לחיות. הדפסה על נייר זול שמאכלס טורים ארוכים של טקסט. פה ושם מובלעות קטנות של תמונה או קריקטורה, ומובלעות עוד יותר קטנות של מודעות. את מרבית החומר כותב סאלם עצמו. מאמרי ניתוח שמתייחסים לנעשה בארגוני השמאל של אש"ף, למהפכה הסוציאליסטית בתימן ולפעילות של ארגוני הפועלים ברצועת עזה. המגעים בין פרס לחוסיין לא מקבלים ממנו מלה טובה. לפעמים גם ערפאת לא. עיתון שלא מופץ בשטחים. מנסה למכור את עצמו למקורבים ובאוניברסיטאות. לפעמים ניתן למצוא אותו בהפגנות. כמות גדולה יחסית של מאמרים שאולים מהעיתונות הפלשתינית. פרוייקט של בן־אדם אחד שלא אסף מאחריו חטיבות של תומכים.

עפיף סאלם הוא פנים מוכרות בנצרת מאז שנות השישים. מי שצריך אותו יודע איפה אפשר למצוא אותו. אחר מדור העתיד שגידלה אז המפלגה הקומוניסטית. מסלול טבעי שמתחיל כמזכיר הנוער של המפלגה בנצרת דרך עבודה בביטאון הנוער „אל ראד" ועד למילגה המובטחת שמגיעה בסוף שנות השישים. אוניברסיטת לנינגרד מציעה לו שנה של אולפן ברוסית ואחריה לימודים לתואר ראשון ושני בעיתונאות וספרות. כשהוא חוזר מחכות לסאלם חמש שנות עבודה בעיתונה של רק"ח „אל איתיאר" אז עדיין שבועון. עם הזמן מתחיל הרומן בינו לבין מערכת העיתון להתערער. הרבה פרטים על סיפור העזיבה אין, משפטים כלליים על כך שסאלם נתפש במערכת כ„ילד הרע". כמות גוברת והולכת של ויכוחים אישיים פותחת לו את הדלת החוצה. ב־1983 הוא מבקש מהממונה על המחוז כמשרד הפנים ישראל קניג רשיון להוצאת עיתון. הממונה מסרב מבלי לנמק למה. תקנה 94 (2) לא חייבת הסברים לאף אחד. סאלם משנה את הבקשה ורושם בטופס עיתון ספרותי. העיתון שהוא מוציא מתגלה כאפיזודה חולפת שלא מצליחה להמריא ולהיכנס לשוק. אחר כך הוא שב ומבקש רשיון להוצאת „אל ג'מהיר". הפעם מתקבלת הבקשה. המימסד נותן לו לרוץ קדימה לשנתיים של עליות וירידות. במשך השנים מאז שהוא בנוף הנצרתי הספיקו להאשים אותו שהוא איש של הפתח', שהוא תומך בחוותמה, ועכשיו טוען המימסד שהוא איש של חבש.

העיתונות הערבית, כאמור, לא משתוללת מצער. עסוקה מעל לראש בצמיחה, נושמת סיפור פריחה בן חמש שנים. עיתונות אחרת ממה שהתרגל הרחוב הערבי לקבל ליד מאז 48. כמות מרשימה של מקומונים וחינמונים שמופיעים בשוק עושים שריר לעיתונות הישנה. עיתונות צעירה שפונה לקהל היעד שלה ואומרת שיש גם דרך אחרת, שיש מרווח גדול ופתוח בין „אל אנבא" שמומן על־ידי המדינה ונתפש, בהתאם, כסוכן שלה לבין העיתונות המפלגתית, במיוחד זו הקומוניסטית על כל שלוחותיה.

מאבקים על שטח המחיה

בצעדים קטנים נחשף הרחוב הערבי להיצע גדל והולך של עיתונים, שוק רווי, שמאכלס את „ינוס", „אל ערבי", „ג'פרה", „קינדיל" ואת „אל ווטן" עיתונה של הרשימה המתקדמת. מקומונים וחינמונים מסחריים, עיתונים בעלי קו פוליטי ובלתי תלויים מתחרים זה בזה על השוק, הן מבחינה מסחרית והן מבחינת המסר הפוליטי. הכלכלה הישראלית, שמגלה את כוח הקנייה ברחוב הערבי, לוטשת עין לשטחי פרסום חדשים, מזרימה אליהם כסף כבר. מחזור של תן וקח, שמאפשר ליזמים בעלי חלום להוציא עיתון שיהיה גם פרנסה. לנסות ולעשות את זה. בפעם הראשונה מאבד עיתונה של מק"י „אל איתיחאר" את המונופול אותו פיתח במשך למעלה מארבעים שנה. עם תפוצה של כ־7000 עותקים ומנגנון מנופח שקשור חזק־חזק למשפחה הלוחמת של המפלגה, מוצא „אל איתיחאר" את עצמו בתחרות על מקומו ברוכן העיתונים המקומי. גם אלו שווכרים ומכבדים את מה שסימל עבורם העיתון במשך שנים, מעיפים כעת מבט לצהרים לראות ולחפש מה כותבים העיתונים האחרים ובמיוחד „אל סינארה", חינמון שיוצא לאור בנצרת ומפיץ עצמו מזה חמש שנים בכל האזורים בהם נקראים עיתונים ערבים, להבדיל השטחים. העיתון שמגדיר את עצמו כמסחרי ובלתי תלוי מקצה את מרבית החומר המערכתי שלו לחיי היומיום של האוכלוסיה הערבית החיה בישראל. כשקמה הרשימה המתקדמת לשלום הקצה לה „אל סינארה" שטח רב ובכך משך אליו ביקורת חריפה מצד עורכי „אל איתיחאר". מאוחר יותר הקצה העיתון שטחים לא מבוטלים גם ל„יחד" המערך והמפד"ל. עורכי „אל סינארה", לוטפי משעור ועטאללה מנצור מציינים כי מעבר לשאלות הגדולות על עתיד העם הפלשתיני שחי בישראל, ועד לפתרון אותן בעיות, יש מקום נרחב גם לטיפול לא פחות חשוב בבעיות מקומיות יום־יומיות. מאבק לבריכת שחייה או יריד מקומי הן מטרה חשובה לא פחות. כך גם המאבק לשיפור הכבישים שחותכים את ריכוזי היישובים בהם מתגוררת האוכלוסיה הערבית.

עפיף סאלם או איפה הדמוקרטיה?

קווים אדומים

ד"ר אלי רכס, חוקר במכון דיין המתמחה בבעיות החברה והפוליטיקה הערביות בישראל: „להסיק שהיתה פה מלאכת מרכבה מסובכת זה לתת למערכת קרדיט גדול מדי. להערכתי זוהי יזמה מקומית. אולי אחד הביטויים הראשונים למדיניותו של הממונה החדש על המחוז. צעד שבא לשקף נחישות מצד משרד הפנים וגורמים אחרים לנקיטת צעדים נגד כל הקבוצות שנותנות ביטוי להשקפות מסוג החזית. אל ג'מהיר אולי לא היה איום אבל המרחק מכאן ועד חתרת דרכו הוא גדול. צריך להבין שיש קוד מסוים מאוד לקו שנוקטת העיתונות הערבית בישראל. ההדגשים של הקוד משתנים מזמן לזמן אבל הבסיס נשאר. אף אחד לא החליט על הקוד הזה, הוא לא כתוב ולא מופיע ברשומות. פשוט מקובל שיש קו אדום שאותו לא חוצים. למשל, העיתונות הזו לא תיכנס לסוגיות כמו הטרור. בעיה נוספת היא שאלת חיצוניות של אש"ף לגבי ערביי ישראל או נקיטת עמדה לגבי שיטות המאבק של הארגון. ההיגיון הרי אומר שאם אש"ף הוא הנציג הלגיטימי של העם הפלשתיני, ואם הערבים בישראל הם חלק בלתי נפרד מהעם הפלשתיני, הרי שאש"ף הוא נציג העם הפלשתיני שחי כאן. זה ההיגיון אולי, אבל עמדה כזו לא תמצא בשום עיתון, כי היא חורגת מהקוד. העיתונות הערבית מוצאת מספיק נושאים אחרים שמבחינתה הם לא פחות חשובים לכיסוי. אם סגרו את אל־ג'מהיר אני מניח שמנקודת מבטו של מי שסגר הוא חצה את הקווים. זה לא עניין אישי של העיתון הזה. כל עיתון שינסה לחצות את הקווים האדומים ייתקל באותם צעדים.

„הרושם שלי הוא ש„אל ג'מהיר" הלך פשוט צעד אחד יותר משאר העיתונים בערבית. שבשנים האחרונות תוססים כיום, או עיתונות רב־גונית שאינה משקפת דעה מסוימת ומשמשת במה לדיון תוך שמירה, כמובן, על מחויבות כללית לעניין הפלשתיני. יש שם מחויבות לעתידם של ערביי ישראל, בצד ביטוי לאינטרסים המקומיים והידיעות המקומיות בכל אזור בו מופיע העיתון המסוים.

„באופן כללי ניתן לאמר שבשנים האחרונות יש טלטלה של כל דפוסי ההתנהגות המסורתית בעיתונות הערבית. יש שינוי ברמה הטכנית, יש מספר גדול של מדורים שונים שמכוונים לקהל יותר ספציפי ולתנאים בו הוא חי. העובדה שיש על המפה עיתונות מקומית, פרי יזמה מקומית, ולא רק ביטאונים הממומנים על־ידי מפלגות, מבטאת את שלב המעבר בו נתונה החברה הערבית בישראל."

„אנחנו רוצים להיות עיתון שכל ערבי נולד בו, התחתן בו ונפטר בו.. ממש כמו הסיסמא של הג'ואיש כרוניקל..." אומר לוטפי משעור, „אנחנו עיתון מסחרי שלא קשור לשום מפלגה. עיתון ישראלי שלוחם בשביל האוכלוסיה שהוא מייצג".

את עיקר החיצים מפנה „אל סינארה" לעבר המפלגה הקומוניסטית ובמיוחד לכיוון „אל איתיחאר", אותו הוא מגדיר כביטאון מפלגתי שמרבה להתייחס לעולם הקומוניסטי מחוץ לישראל, וממעט להתעסק בבעיותיה הלוחצות של האוכלוסיה הערבית בארץ. הוויכוחים בין שני העיתונים חורגים מוויכוח ציבורי ענייני וגולשים לניגוחים אישיים בין משעור לבין עורך „אל איתיחאר" אמיל חביבי.

לצד התחרות בין שני העיתונים ממשיך שוק המקומונים לשגשג. עיתונים נפתחים ונסגרים. מלחמת קיום שהשאיר בסופו של דבר שניים־שלושה עיתונים גדולים שהצליחו להדביק את שנות השמונים. ריצה עם מרפקים לכיוון העתיד, שמשאירה את „אל ג'מהיר" לבד מול משרד הפנים. מלחמת קיום, עיתונות שרואה במאבק מוגזם עבור עפיף סאלם מחיר גבוה מדי. אז מגמגמים את הדרך החוצה באמצעות גינוי לעיקרון וסוגרים עניין.

מערכת „אל ג'מהיר" מתפרסת על כל עשרים המטרים הרבועים של חדר שכור אחר בסימטה צדדית ליד רחובה הראשי של נצרת. חדר עם קירות חשופים בלי כרזות. על הדלת והחלון שני שלטי קרטון עליהם כתוב בכתב יד שם העיתון. שני שרפרפים ושולחן אחד עליו נמצא ציוד המערכת. טלפון, טייפ. שני זוגות מספריים, כלי־כתיבה וערימת עיתונים ישנים. עפיף סאלם מתרגם את אחת מכותרות הגיליון האחרון „לא יוכלו לחנוק את קול ההמונים" אומרת הכותרת. העמוד הראשון מוקדש כולו לעניין הסגירה.

לא מוותר על זכויות

הממונה על המחוז טוען שאתה משמש שופר לחזית העממית, שהיא ממנת את „אל ג'מהיר"...

„זה שקר חסר כל יסוד. אני כותב את דעותי. למידע הזה אין כל בסיס. אני מעביר את כל החומר שלי לצנזורה ומכבד את הנחיותיה לפי החוק. דעותי כקומוניסט ידועות ואין בהן כל דבר חדש. באשר לכסף הרי שמחיר העיתון ומודעות שגייסתי מספיקים לי כדי להוציא את העיתון וגם נשאר לי קצת בשביל לאכול. החשבון של העיתון בבנק הוא כאוברדראפט תמידי. תסתכל סביב. זה נראה לך עיתון שמקבל מימון?

אז למה רוצים לסגור אותך?

„זהו מעשה פוליטי ברור. זה פלירט של הממונה על המחוז עם כוחות הימין. זה צו שמחזק את הימין. השאלה שלי היא אחרת לגמרי. אם תקנות ההגנה לשעת חירום נותנות לממונה על המחוז את הזכות לבטל את העיתון בלי לנמק בשביל מה הוא מזמין אותי למשרד וממציא לי נימוקים שאין להם שחר. שיגיד, אני לפי סמכותי סוגר לך את העיתון וגמרנו. הבעיה היא שהוא ראה חומר שניזון משמועות שהפיצו עלי. אם יש לו הוכחות שאני מקבל כסף מהחזית, אז למה לא מעמידים אותי למשפט? תתאר לעצמך שאתה איש השב"כ ויש לך ביד את כל ההוכחות שאני עברתי על החוק. אתה תוותר על ההזדמנות? או שיעצרו אותי עם כל הקשקושים, אותי זה כבר לא מפחיד. מי שצריך לפחד זה אתה. הם מתחילים עם ערבים וימשיכו אחר־כך עם יהודים. העיתון שלי פשוט מתעקש על הבעיה המרכזית שהיא פתרון הבעיה הפלשתינית והפסקת הדיכוי בשטחים. אם מרכס אמר שעם מדכא לא יכול להיות חופשי, אז בעצם אני במאבק שלי להפסקת הדיכוי בשטחים עושה גם לשחרור העם היהודי.

מי מעוניין להפיץ עליך שמועות..

„סגירת אל ג'מהיר זה ניסוי. לראות אם הציבור יעשה משהו נגד זה או לא. כמו שאני רואה את זה אולי פחדו שהעיתון יהיה גורם שיארגן סביבו אנשים. אני לא מבין אותם. אם יש להם משהו נגדי שיביאו אותי לבית משפט. שמועות? יתכן שהן התחילו אחרי שיצאתי פעם נגד המקומונים. נגד העיתונים שעבורם המודעה היא התודעה. מישהו מעוניין אולי לסגור איתי חשבון אישי או פוליטי. אולי אנשים ש„אל ג'מהיר" מפריע להם התחילו להפיץ שמועות שהגיעו בסוף אל הממונה על המחוז."

ועכשיו תלך לבג"ץ?

„זו הזכות שלי, ואם החוק מעניק לי את הזכות הזו אני אנצל אותה. שקלעג'י לא יחשוב שאני הולך לוותר על הזכות הכי קטנה שלי. אם המימשל חושב שהוא יכריח אותי לשתוק אני מציע לו לחשוב עוד פעם. יש לי תודעה ומחשבה שאני מאמין בצדקתה ובאמיתותה. אני אמצא את הדרך להביע אותה. אני לא אשתוק."

עד שיתבררו העניינים הולך עפיף סאלם לחדש את העיתון הספרותי שלהוצאתו קיבל רשיון עוד ב־1983. „אל ג'מהיר" חזר בינתיים למגירה. עיתונים פוליטיים אחרים יתפשו את מקומו ואחר־כך ייעלמו. משחק כוחות שלא התחיל אתמול ולא הולך להסתיים מחר. „אל ג'מהיר" אולי לא היה איום למהפיכה, אבל הוא היה שם. מטרה אחת מרובות לפיקוח בשלט רחוק. באמצעותה אפשר להזהיר שיש מי שקורא הכל, עיתון שהוא עוד פיון במשחק המקומי.

קול שופר

עמרם קלעג'י, הממונה על מחוז הצפון במשרד הפנים: „קיבלנו מידע ש„אל ג'מהיר" הוא שופר של החזית העממית לשחרור פלשתין לכן פעלנו כפי שפעלנו. עיינתי בחומר זמן רב לפני שקיבלתי את ההחלטה. הזמנתי אלי את עפיף סאלם ושוחחתי עימו על כך. הוא הכחיש את המידע, ואחרי שיקול דעת נוסף מצאתי לנכון לסגור את העיתון. בדקתי את עצמי עשר פעמים. אני מניח שסאלם יגיש עתירה לבג"ץ ואז גם יעמוד שיקול דעתי למבחן."

אפי וינטר הוא יינולוג. יודע כל מה שניתן לדעת על יין. הוא עורך קורסים לטעימות יין בישראל

פרופסור יין

ובעיני רוחו רואה בעתיד פקולטה למדעי היין באוניברסיטת ת"א. אנקדוטה: ספיר מבקש את הברון רוטשילד למסוך סודה ליין הטוב בעולם — „שאטו לאפיט — 1945"

מאת ורד לוי צילם בועז לניר

כשמסתכלים לו בעיניים רואים שני אשכולות קטנים של ענבים. אם הוא מציע למישהו כוסית ונתקל בסירוב, האשכולות הופכים פתאום לשני סימני שאלה גדולים. רואים עליו שקשה לו לתפוס, איך בן־אדם שפוי יכול להגיד לא לכוס יין טוב?

תארים אקדמיים לא מזיזים לו שערה מהזקן. או בעצם — הוא יכול להתרגש מהם במידה מסוימת, כל זמן שהם סובבים את מדע האינולוגיה — תורת היין. אבל באופן עקרוני, כשמתחשק לו לבדוק אם מי שעומד לפניו הוא איש־עולם אמיתי, או סתם בור ועם־הארץ, הוא לא צריך תעודות. אמור לי מיהם יינותיך ואומר לך מי אתה...

אפי וינטר, 44, עד לא מזמן — בעליה של „הנרי ה־8", מסעדת יוקרה בהרצליה פיתוח. אומרים שמהטובות בארץ. מלפני לא מזמן — מייסדו של מועדון יין ראשון בישראל, מנהלו של קורס מיוחד להכרה וטעימת יין, מארגנם של טיולים וסיורים לאזורי יין בעולם. מנייאק לייין, עם קבלות.

את אפי מכירים, אישית לוחצת, כל מי ש־50$ נראו להם סכום סביר והוגן לסעודה ליחיד, כל מי שאולי יכלו להרשות לעצמם לשבת עם האיש הנכון במקום הנכון ברגע הנכון, אבל מה שבטוח — בעיקר כל מי שידעו להעריך מטבח גורמיי שבגורמיי, מעדנים חלומיים, יין לא מהעולם הזה ומסעדן מקצוען, האמון על כל גינוני הפינוק נוסח מסעדות וינה ופריז לעשירים מתחילת המאה. אנשי ציבור. נשות חברה. פוליטיקאים. אנשי עסקים כבדים. אלה היו (ועדיין) האורחים הקבועים של „הנרי ה־8". זאת אומרת, אורחיו־לשעבר של אפי וינטר. הוא פיטם אותם במטעמים צרפתיים עדינים והיה מחליק, בין מנה למנה, יין קברנה סוביניון משנת בציר רחוקה, לתוך גרונותיהם הצמאים. הם גרגרו בהנאה, והיו אסירי תודה. במשך הזמן — הם הכתירו אותו למלך היין שלהם.

דוקטורט על צבע היין

האמת היא שווינטר מתבשל בענייני מסעדנות כבר מגיל צעיר מאוד. חותנו היה, לא פחות ולא יותר — אלדו האגדי, בעליה של מסעדת גונדולה המפורסמת. כבר אז, כשהיה בן 19, לא היה צריך וינטר הצעיר יותר ממבט חפוז אחד כדי להבחין בין יין ארום ללבן... בכל זאת. היום הוא אומר שבחלומות הכי פרועים שלו לא ניחש שדווקא הנוזל החמצמץ התוסס הזה יסחוף אותו לכאלה מרחקים, ועוד יהפוך לעיסוק המרכזי בחייו. להיפך, כשהיה ממש קטן ושאלו אותו מה הוא רוצה להיות כשיגדל, היה אומר את הדברים הכי רגילים בעולם: טייס, רופא, שוטר. מה פתאום יין?

עובדה. בעוד 100 שנים, בפקולטה למדעי היין באוניברסיטת תל־אביב, בחוג להיסטוריה התפתחותית של היין בישראל, ילמדו על אפי וינטר. שם יהיה כתוב, בפרק המבוא, שהוא היה מי שצירף את ישראל אל רשימת המדינות המערביות בעלות תרבות השתייה ושהוא לימד את הישראלים הבורים ראו. מה זה מועדון יין...

וינטר מציע שלא ניסחף. יש אידיאולוגיה ויש ביזנס. בבסיס הרעיון של המועדון מונחות ציפיות לרווח כספי. ביזנס פרופר. הוא בעצמו + צוות ייננים מומחים יטעמו ויבחרו עבור לקוחותיהם אניני היין, את המיכל המוצלח ביותר של יין מסוג מסוים, שיעמוד באותו זמן ביקב. הם ישווקו ישירות אל בתי הקונים. מינימום ארגז למשלוח. עם תווית בלעדית של מועדון היין על הבקבוקים. העסק הוא בחסות חברת „דיינרס קלאב" ולפחות בשלב ראשון — מחזיקי כרטיס דיינרס הם הלקוחות הפוטנציאליים של המועדון. ככה זה עובד במועדוני יין בארה"ב. ככה זה עובד בצרפת ובעוד מדינות באירופה, אפילו בצורה חזקה. ואין שום סיבה שזה לא יעבוד גם אצלנו. הלקוחות מתחייבים בהזמנה של מינימום ארגז כדי להשתתף בחגיגה, ואפי נותן ערובה אישית ליין שיגיע אליהם — שהוא המובחר ביותר מתוך הקיים, שהוא ארוז ושמור בטמפרטורה נכונה. הכל באחריות אישית.

הקורס זה סיפור אחר. שם הכסף לא משחק. את זה עושה היינן המזוקן, רק מאהבת העניין. וינטר, ביחד עם שני ייננים מדופלמים — קובי גת וישראל פלאם, מלמדים במלון השרון, בקורס של 7 שבועות, מה זה יין. בין הנושאים שעל הפרק: זני ענבים שונים; תכונות היינות השונים; איך מעריכים יין; איך טועמים יין; הכרת, הגשת ושתיית יין וכו'. מי שנדמה לו שיש פה משהו מוגזם או מצחיק, כדאי לו להגיד את זה בשקט. במדינות גדולות וחכמות כמו ארה"ב וצרפת ואיטליה אפשר למצוא אוניברסיטאות מכובדות שמלמדות את אותם הנושאים במשך 3, 4 ו־5 שנים. שם גם עושים עבודות דוקטורט על גוון של ענב מסוים וכותבים תיזות מרשימות על החיידקים שגורמים לתסיסה טובה או רעה ביין. וינטר מסכים בצער שלא כל אחד ימצא עניין מיידי בקורס שלו. מצד שני הוא קובע בביטחון שכל מי שיש לו נגיעה לחיים ציבוריים־עסקיים או חברתיים, חייב להבין ביין וקורס כזה ממש חיוני עבורו.

כמו על כל משוגע לדבר, קשה להגיד גם על אפי וינטר שהוא מצטיין באובייקטיביות ויכולת שיפוט עניינית בתוך תחומי השיגעון הפרטי שלו... העולם מתחלק לפיו, פחות או יותר, לאנשים שמבינים ביין (ובאוכל טוב) ולכאלה שלא. כששואלים אותו למה, לעזאזל, יין זה דבר כל־כך חשוב, הוא מזועזע. מה זאת אומרת. הרי יין זה תרבות. זה אמנות. לאורך כל ההיסטוריה האנושית הוא היה קיים. הוא מחזק את הגוף ואת הנפש. ראה עומר כייאם. ראה שלמה המלך. איזו מין שאלה טיפשית זאת. הרי בלי יין הכל נהיה תפל. מה יקרה אם נניח, יאסרו עליו לגמרי לשתות יין? הוא יהיה בן־אדם אומלל. הוא לא ייהנה יותר מהאוכל שהוא אוכל. הוא לא מעלה בדעתו מזון בלי יין טוב ותואם. ואם ישללו ממנו את שתי הנאות החיים הללו, עולמו ייחרב. כל אדם שחושב את עצמו לבן־תרבות ואיש חברה, חייב להיות מסוגל לבחור יין נכון למזון מסוים, ולדעת לאבחן יין מקולקל ויין חמוץ. זה המינימום המינימלי ביותר שאפשר להעלות על הדעת. מי שאין לו את זה — באמת שרוי בבורות איומה. במיוחד חריף העניין לגבי אנשים שבאים במגע עסקי או חברתי עם העולם שמחוץ למדינתנו הקטנה והנחשלת. אפי יודע לספר על מקרים שבהם אח"מים ישראלים עשו כאלה בושות בענייני יין לפני אורחים צרפתים (ולא עלינו) עד שהוא פשוט לא ידע איפה לשים את עצמו. כמובן שסודות מחדר המ... המסעדות לא עולה על דעתו אפילו לספר, ולו בעילום שם. אבל את הסיפור המפורסם על ספיר הוא מוכן ועוד איך.

היין הטוב ביותר בעולם

אל קודש הקודשים הנעלה והנשגב של כל ממלכות היין, בכל התקופות, אל פאר היצירה, אל שולחנו של הברון רוטשילד, הוא ולא אחר, הוזמן ספיר ז"ל, כשכיהן כשר אוצר בממשלת ישראל. ביד רוטטת ובדממה דקה, שהלמה את המעמד החגיגי, מזג נצר למשפחת הברונים בכבודו ובעצמו את היין הטוב ביותר בעולם. אל תוך כוסו של שר האוצר הישראלי ביותר בעולם. היה זה שאטו לאפיט 1945, מתוצרת ענבי יקבי ומרתפי רוטשילד.

העיניים של וינטר נוצצות באור מיוחד כשהוא מדבר על היין הזה. מאוחר יותר — כשיראה סרט וידאו שהפיק הברון רוטשילד בעצמו ועל עצמו, וכאשר יוצג על המסך ארגז של בקבוקי שאטו לאפיט, יאמר וינטר בקול מתעלף שבשביל הארגז הזה את כל מה שיש לו הוא היה נותן. בכל אופן... נחזור אל ספיר. הנוזל האציל, שמחירו ננקב בכמה אלפי דולרים הבקבוק, מילא, באופן חלקי כמובן, את כוסו של השר. לטעימה. ככתוב בספרים. רוטשילד הניח בזהירות את הבקבוק הכרוך במגבת על השולחן, ונתן בספיר את המבט המפורסם שלו — מבט הציפייה רווי העונג, שהיה מופיע בעיניו בכל פעם שעמד מי מאורחיו החשובים לטעום בפעם הראשונה מאוצרות יינותיו. כל הנוכחים עצרו את נשימתם. היין שנח בכוסו של השר נמזג מהבקבוק המיוחד השמור־מכל־משמר. המיועד אך ורק לגדולי עולם. ספיר רחרח קצת את הכוס. הנוכחים שחררו מעט אוויר. אחר כך הוא בחן את הכמות הלא־מרשימה של הנוזל האדמדם בכוסו ושאל בנימוס האם יוכלו להביא לו סודה קרה בשביל לעשות מהיין „שפריץ"...

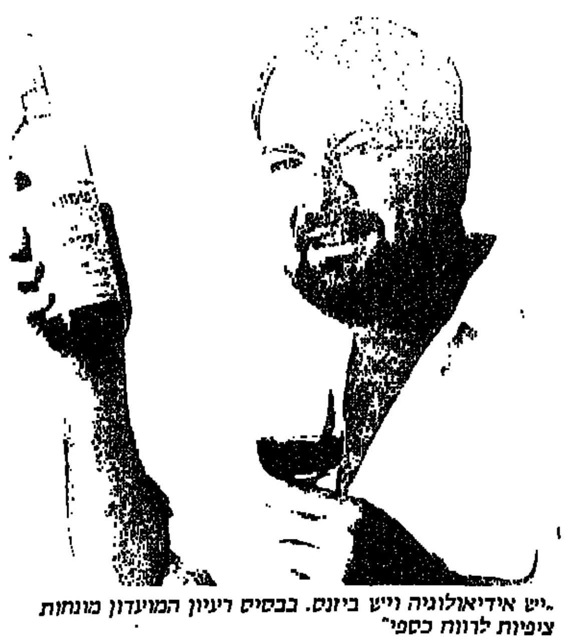

„יש אידיאולוגיה ויש ביזנס. בבסיס רעיון המועדון מונחות ציפיות לרווח כספי"

„יין טוב נעשה מזן טוב ומשובח של ענבים. הכללים: מזג אוויר, לחות, שמש ובציר בשעה ובדיקה הנכונה"

ברגע של חולשה מודה אפילו אפי וינטר, בינו לבינו, שהשד יודע למה אנשים מוכנים לשלם אלפי דולרים עבור בקבוק יין אחד. מאות — מילא. עוד אפשר איכשהו להבין. בשביל איזה שאטו... גם הוא מסכים. אבל אלפים זה באמת מוגזם. זה רק בשביל אספנים. שיש להם הרבה כסף והם צוברים את הבקבוקים בדיוק כמו אספני תמונות או פסלים. וזהו שלב שכבר פחות מתייחסים לטיב או לטעם, כי מה שבעיקר משחק פה הוא השם. כמובן זה לעולם לא יהיה יין רע... אבל העיקרון הוא אותו עיקרון שבאמנות.

השאלה הבאה שוברת את רוחו של וינטר סופית. מה זאת אומרת — מה זה בכלל יין טוב. איך אפשר לענות. ועוד במלים. אחרי מאבקים סמנטיים ארוכים וסלקציה אכזרית בערימת הניירת שהוא מעמיד לצורך מתן תשובה, מסתמנים הקריטריונים הבאים, המשותפים לכל היינות בעולם: יין טוב הוא קודם כל יין שעשו אותו מזן טוב ומשובח של ענבים; שגידלו אותם בתנאי מזג אוויר־חום־לחות־שמש נכונים; בצרו אותם ביום בשעה ובדיקה הנכונה; שהעבירו אותם מיד וללא דיחוי אל הקירור; שטיפלו בהם רק בציוד מתאים העשוי פלדת אל־חלד (או כמו אצל רוטשילד — אך ורק ציוד עץ טהור); שהיו מופקדים על הפיכתם ליין רק ייננים מומחים ומדופלמים; שאיחסנו את היין בתנאים אופטימליים, והכי חשוב — בטמפרטורה נכונה.

היין הכי טוב שווינטר שתה מימיו היה שאטו לאפיט רוטשילד 1945. אבל קשה לו לדבר על זה.

לא שזה קל במיוחד לווינטר, אבל הוא מוכן לנסות לרדת מן הפסגות אליהן טיפסנו, בחזרה אל העם. בשביל מי שממש אין לו צל של מושג בשתיית יין, שלא טעם ולא חווה את החוויה המופלאה הזו אפילו פעם אחת (וינטר לא כל כך מאמין שבאמת יש אנשים כאלה, אבל לצורך העניין הוא מוכן לעשות כאילו...) ממליץ אפי וינטר על מסלול השתייה הבא: להתחיל עם יין לבן. בשום אופן לא עם ארום. כי ארום הוא כבר למתקדמים. כדאי לפתוח במשהו באמת בסיסי, כמו העק או עברת. למה? להם יש את טעם ופרי בצורה מודגשת. הם לא יבשים. והם לא יקרים. במשך הזמן, כשמתחילים להסתמן רמזים של שתייה סדירה, יש לעבור לסוגים נוספים של יין לבן אבל יש לשאוף תמיד אל הסוביניון הלבן. האמרלד ריזלינג, מבחינתו של וינטר, אינו תחנת מעבר הכרחית. מי שיעבור בהצלחה את שלב המתחילים, ויעמוד בכבוד בשלב המתקדמים יתקבל בברכה אצל הבוגרים ויוכל לגעת ביין ארום. הארום תמיד יבש וכבד יותר. ולכן קשה למי שלא רגיל. לאכזבת כל הגרופיס של הרוזה גרנש, (ומי בכלל מכיר יין חוץ מרוזה גרנש) וינטר ממליץ בחום לדלג עליו. מטעמים השמורים אתו. הוא רואה ברוזה גרנש כמעט עלבון ליין. אז מה כן? קריניין. פתית סירה. ובכל מקרה, העיניים צריכות להיות נשואות לאורך כל הדרך אל הקברנה סוביניון. קרי — סוביניון ארום. תזכרו את השם הזה. זה הטופ. איזה קברנה סוביניון? אם אתם שואלים את אפי — ירדן 84 או כרמל 17. זה, על קצה הכוס. מי שבאמת מתעניין שיבוא לקורס. למה אתם מחכים...

■

מוקדש לאחי הלוחמים בהתיישבות העובדת

האם צה"ל ערוך לאתגרי המחר?

הצבאות סביבנו מתעצמים והולכים. שדה הקרב הופך מודרני ומורכב, קצב הלחימה עלול לגבור ועמו השחיקה. האם הוכשר הפיקוד הצה"לי לאתגרי העתיד? מערכת „חותם" פנתה אל האלוף בריל וביקשה שידרש לנושא הפיקוד העליון.

מאת האלוף בר־כוכבא (בריל)

צילם בועז לניר

הנושא של כשירות הפיקוד הבכיר הוא, לכאורה, נושא צבאי, אולם לדעתי יש לו השפעה מכרעת להצלחת מאבקנו הקיומי והוא נוגע לכל בית ישראל. כפי שהגדירו בן־גוריון: „האסון והסכנה שלנו הם שאנו לא יכולים לנחול מפלה. אנחנו מוכרחים לקיים צבא שיבטיח לנו ניצחון" — והדבר תלוי בראש וראשונה באיכות המפקדים. איכות המפקד הוא גורל עם ישראל, לא רק בעיה צבאית.

אין עוד תחום בחיי עם שבו הליקוי והפגם מקבלים עונש מיידי ומשלמים עבורם במחיר היקר ביותר בחיי־אדם כמו הלחימה. מנקודת מבט לאומית עלול כשלון במערכה צבאית להביא לאבדן החירות והעצמאות. על כן, מחובתם של עם וצבא, לשקוד בהתמדה וברציפות על יצירת תנאים אשר יאפשרו להם לנצח במלחמות ומערכות שייכפו עליהם.

ההיסטוריה הצבאית מלמדת כי איכותו של הפיקוד הבכיר היא אחד הגורמים הדומיננטיים המשפיעים על הצלחה או כשלון של צבא בשדות הקרב.

המפקדים הבכירים והמטות שלהם בצה"ל חייבים להיות מסוגלים לתפקד ולנהל מלחמה כוללת, בתנאים מבצעיים חדשניים צפויים, אשר יהיו, לדעתי, קשים פי כמה מאלה שהיו במלחמות של 1973, ו־1982.

האופי האיכותי והכמותי של צבאות ערב הוא תופעה חדשה, שראשיתה במערכות יום הכיפורים ב־1973 ומאז הלכה והתפתחה במשך שנים ונסגר משמעותית הפער שהיה לטובת צבא ישראל, זאת בתחום איכותו של הפיקוד הבכיר והמפקדות של מסגרות מבצעיות גדולות. בנוסף לכך צומצמו יחסי הכוחות על הלוחמים ואמצעי הלחימה לטובת צבאות ערב במידה ניכרת לעומת המלחמות בעבר.

תפישתי את סגירת הפער האיכותי בין הפיקוד הערבי ולישראלי מתבססת בין היתר על לימוד לקחים מן המלחמות ועל [illegible] תחקיר אישי שלי של הפיקוד הערבי שנפל בשבי ישראל מאז 1967, דרך מלחמות 73, ו־82. התחקיר כלל רמות פיקוד שונות של חילות שונים, כגון טנקים, קומנדו, במ"פ מסוקי נ"ט, נ"מ וכו'.

השיחה עם הנחקרים כללה החלפת דעות והשקפות, על סיבות המלחמה, הגורמים לכשלון והצלחות, תפישות תורתיות, קורסים

„איכותו של הפיקוד הבכיר היא אחד הגורמים הדומיננטיים המשפיעים על הצלחה או כשלון של צבא בשדה הקרב"

והכשרה. אופן האימון ואמצעי לחימה וערכם, כולל מירשמים וגרפים שהפיקוד הערבי התבקש להכין לתמיכה בתפישותיו.

על בסיס כל אלה התברר לי כי הפיקוד הסורי של שנת 1982 לדוגמא, הוא הרבה יותר משכיל מבחינה צבאית תיאורטית, יותר מנוסה, הכשרתו טובה ורמתו איתנה במידה משמעותית ויותר מזו של הפיקוד משנת 1973, וכי הסורים עשו רבות לקידום איכות מפקדיהם באמצעות קורסי חרשים, השתלמויות, וסגנון תרגילים [illegible], שלא עשו בעבר.

איכות מרשימה זו לא עמדה לרשות צבאות ערב במערכות שניהלנו נגדם בעבר. אולם כל אלה, לדעת האויב, אינם מבטיחים לו ניצחון, על כן תכנית המלחמה שלו תהיה מלווה בגורמים נוספים, שיש להם השפעה רבה על התוצאות. כגון נשק חדיש ומפתיע, מערכה פסיכולוגית, ומרכיבי הונאה אשר עשויים להביא להרפיית הכוננות והכשירות המבצעית שלנו, כפי שהיה בעבר לקראת מלחמת 1973, אשר הקנתה לצבאות ערב יתרונות רבים במישור המבצעי, בייחוד בשלב הפתיחה של המלחמה.

לפיכך המערכה המבצעית העתידית להבסת צבאות ערב תטיל על הקצונה הבכירה אחריות כבדה ביותר. כמפקדי שדה וקציני מטה בכירים. צה"ל על חילותיו וזרועותיו יוכל לעמוד באתגר זה רק בתנאי שישפר את איכותו, שתמשיך להיות עדיפה באופן משמעותי על זו של צבאות ערב, וכה בעת ישמור על איזון נכון ביחסי הכוחות, ויתעצם במידה הנכונה גם בכמות.

מרכיבי האיכות הם רבים, רק חלק מהם ניתן למדידה. מרכיבים ניתנים להערכה ונתוח. צה"ל עני במשאבים, לכן הוא חייב לאתר במדויק את מרכיבי האיכות, לסווגם ולדאוג לטיפוחם, על־פי חשיבותם, ערכם ותרומתם, להשגת הניצחון בשדה הקרב.

לדעתי הקצין והלוחם הישראלי, ובמיוחד הפיקוד הבכיר היו מאז ומתמיד, וימשיכו להיות גם בעתיד הנדבך העיקרי בבניין האיכותי של צה"ל.

ישראל חייבת לנצח

ההכרח של ישראל לנצח נובע מתוך הנימוקים העיקריים הבאים:

● אין לישראל תנאים אשר יאפשרו למפקדיה ללמוד ולהשתפר מבחינה מקצועית תוך ניהול המערכה, ותמורת לימוד זה לשלם בקרבנות אדם, באבדן אמצעי לחימה שטח וזמן.

● מערכות צה"ל הן גורליות לישראל, כשלון צבאי בתנאים של המזרח התיכון עשוי להביא לשואה לאומית.

● תנאים מדיניים עלולים להגביל את יוזמתנו ההגנתית הפעילה, ולהביא לכך שמפקדי צה"ל יצטרכו לנהל מערכה שנכפתה — בתנאי פתיחה נחותים.

● הלחימה עלולה להיפתח בתנאי הפתעה חלקיים או מלאים, לרעתה של ישראל, ובתנאי נחיתות כמותית משמעותית.

● המערכה עלולה להתבצע במקביל במספר חזיתות בו־זמנית, כמערכה קואליציונית מתואמת כנגד ישראל ממספר כיוונים, מלווה בלוחמת גרילה של ארגוני מחבלים בספר ובעורף, וזאת בתנאי בידוד מדיני.

למרות התנאים הקשים שצוינו לעיל נדרש הפיקוד הצה"לי הבכיר במלחמות העתידיות הצפויות לנצח ניצחון מהיר ברור ומוחץ, ללא שחיקת כוחותיו, וזאת תוך השמדת כוחות תשתית צבאית וכושרם התקפי ביבשה ובאוויר של צבאות ערב.

התנאים הלאומיים המדיניים מחייבים הכשרה מתקדמת וטובה מזו המקובלת בצבאות העולם. אסור לנו לטפח שביעות רצון על וליצור מחדש את הפער האיכותי בקצונה ובמפקדות הבכירות שהיה לטובת צה"ל בטרם מערכת ששת הימים ב־1967, ובנוסף להקרין מאיכות זו על קידומו של צה"ל וחיזוק הביטחון של העוצבות במפקדיהם הבכירים. שיפור רמתה של הקצונה הבכירה, בין היתר, תחייב הקפדה יותר מבעבר על הכישורים האישיים, מיצוי הניסיון הקרבי, הצלחה בתפקידים מבצעיים, שירות וזמן ממושך יותר בתפקיד, קידום בסולם פיקודי ומטה ללא הקפצה או דילוג על תפקידים. עמידה במבחנים על־פי אמות מידה מוכרות ומקובלות, קידום לאור הישגיות והצלחה על־פי קריטריונים מגובשים, רכישת ניסיון בשירות בתפקידי פיקוד, מטה, הדרכה ופיקוד על עוצבות סדירות ומילואים בצורה מאוזנת.

בנוסף לכך יש להקים קורסים חדשים לפיקוד ומטה, מותאמים לקצונה הבכירה של אל"מים ותיקים ותת־אלופים, לנהל מערכת השתלמויות ודיונים ענפה ורצופה לפיקוד הבכיר, להחלפת דעות והשקפות, ולפיתוח המחשבה הצבאית בנושאים ארגוניים מבצעיים שמסלול ההכשרה והקידום שלנו הוא כמו של הטובים בצבאות הזרים, כי הוא אשר יאפשר לקצונה הבכירה שלנו ולמפקדות הצלחה והישגים משמעותיים לטובת צה"ל, כבר בפתיחת המערכה וכשלביה הראשונים.

מאז הקמתו טיפח צה"ל (ובצדק) בעיקר את הלחימה, את ההסתערות ואת המנהיגות האישית בשדה הקרב. נושאים אלה היו בסמכותה של מערכת ההדרכה.

במשך שנים נוצר פיגור, שהלך וגבר, בתחום ההכשרה ותפקוד הפיקוד הבכיר בתנאים מבצעיים של עבודת המטה במלחמה.

נכון שאחרי מלחמת 1973 שופרה מערכת ההכשרה של הפיקוד הבכיר. בשנה האחרונה בוצע לראשונה תרגיל מפקדות אסטרטגי צה"לי. כל אלה קידמו משמעותית את רמתו של הפיקוד הבכיר, אולם לדעתי הם אינם מקנים עוד את הידע, הניסיון, הבשלות וההשכלה הצבאית הכללית והמקצועית, הדרושה לפיקוד בתנאי המלחמה הנוכחים והעתידיים.

פיתוח הקצונה הבכירה

הסביבה המבצעית העתידית לדעתי, מחייבת בחינה מחודשת של תפישת הפיתוח המקובלת של הקצונה הבכירה והפעלת הכוחות בצה"ל. איתור הליקויים, השגיאות ונקודות התורפה, וביטולם, באמצעות תפישת הכשרה חדישה, אשר תתאים לנתונים החדשים של 1987 ואלה העתידיים.

המטרות העיקריות של ההכשרה החדשנית חייבות להחיות ותורתיים אסטרטגיים בנושאי הכנה וניהול מלחמה מודרנית של צבא ואומה. כמו כן חיוני לבצע משחקי מלחמה, תרגילי־מטה בצורה שיטתית, תרגילים חדשניים עם מסגרות בכירות ותמרונים צה"ליים, כמכשירים לרכישת ניסיון פיקודי הכרחי, ומטה לפיתוח תורה ולבחינה של תפישות ותכנוני אב מבצעיים.

עלינו לשנות את התפישה שלקצינים יש שתי תקופות חיים: צבאית ואזרחית, כאשר הצבאית מסתיימת בגיל 40־44. תפישה זו מקצה לחיים הצבאיים תקופה קצרה שאינה מקצה די זמן לפיתוח הקצין הבכיר במסלול תפקידים והכשרה אשר יכינו אותו כראוי לתפקידיו הקשה, האחראי והמורכב הן בתפקידי פיקוד והן בתפקידי מטה במפקדות הבכירות.

הקצינים הבכירים חייבים להקדיש את מרבית שנותיהם הבכירות למקצוע השליחותי של שירות בצה"ל. המערכת האזרחית־לאומית חייבת לעודד תפישה זו, ולקלוט את הקצינים הבכירים גם בגיל גבוה יחסית, לאחר שירותם הממושך בתפקידים ההולמים את כישוריהם ותרומתם לביטחון המדינה.

בן גוריון, אשר לדעתי היה בעל חוש נבואי בתחום הצבאי, קבע בנושא זה: „לדעתי צריך לקבוע שזה תפקיד חיים, שזה ייעוד גדול, וכדאי שהצעירים הכי טובים יקדישו לעניין את חייהם. איש שנכנס לקבע לא לשנה לא לחמש שנים כי אם לכל חייו. לדעתי צריך להיות מחזור חיים אחר."

תיפקוד מוצלח של מפקד בכיר מותנה בעיקר בכישוריו האישיים, וניסיונו המבצעי והצבאי המגוון אולם בנוסף, במידה רבה מתבסס על מטה יעיל ומפקדה איכותית. תפישה זו נכונה גם לגבי שיגרה ושלום, אולם היא באה לידי ביטוי עליון בזמני חירום ומלחמה: הצבאות מתעצמים והולכים. שדה הקרב הופך למודרני ומורכב. קצב הלחימה בשלבים מסוימים עשוי לגבור, ובשלבים אחרים לשאת אופי של מערכת שחיקה ממושכת או מאפייני התשה. מיצוי גורמי־אש חדשניים בעלי תכונות קטלניות ונטרול אלה שבידי האויב, במציאות כזאת, כדי לבטא גמישות במלחמה לבצע צוותי כוחות, להעתיק מאמצים וכוחות מחזית לחזית ובתוך החזית, למימוש שיתוף פעולה בין חילי ובמיוחד עם הזרוע האווירית, לעסוק בפינוי נפגעים בתחזוקה ובמודיעין וכיו"ב, אין די בהחלטות אישיות או בסגנון של פיקוד באמצעות חבר מפקדים מצומצם.

לניהול מוצלח של כל ההיבטים של המערכת המבצעית ההגנתית או ההתקפית, דרושה מפקדה יעילה והכרחית עבודת מטה מעולה. בנוסף — לקחי מלחמות, צרכים מבצעיים עתידיים ופיתוח הקצונה הבכירה מחייבים לצייד את הפיקוד הבכיר בספרות צבאית כתובה, רב־גונית, אשר תסייע להרחיב את השכלתם ותניח בסיס מחשבתי תיאורטי משותף.

„אין לישראל תנאים שיאפשרו למפקדיה ללמוד ולהשתפר מבחינה מקצועית, תוך ניהול המערכה"

התפישה שמלחמה נלמדת רק במלחמה היא שגויה. שדה המערכה הוא מקום גרוע ללימוד, ומשלמים עבורו מחיר יקר ביותר. ידיעת המלחמה מחייבת חקירה יסודית בטרם מלחמה. אין קיום לאמנות ומדע המלחמה בלא תאוריה ערכנית, אשר תפורט בספרות צבאית כתובה.

נחיצות התאוריה מתבהרת יותר אם מבינים שכל ארגון ותורה חדשניים של האויב צריכים להביא בעקבותיהם תורות חדשות צה"ליות.

בנוסף לכך מחובתנו לדלות מניסיוננו תפישות מבצעיות חדשניות מקוריות, אשר יהוו הפתעה למערכות האויב. וגם אותן למסר בתורה כתובה. ללא ספרות תורתית יונצחו השיבושים הקיימים בארגון אימון ותרגול של גופים מבצעיים מערכתיים אסטרטגיים, ויגרמו בעתיד לליקויים חמורים בתנאי מלחמה.

בסיכום: השכלתו הצבאית והכללית, רמתו המקצועית, כושרו של הקצין הבכיר והאיכות הגבוהה שלו ושל מפקדתו, מהווים תנאי חיוני ביותר להצלחה במבחנים מבצעיים עתידיים. פיתוח מערכת איכותית של לוחמים וקצינים, המצטיינים בעצמת נפש, כוח לחימה, משמעת חוקה, פיתוח תורת לחימה חדשנית בין זרועית ומפתיעה. הכרה יסודית של האויב על כל מרכיביו כבסיס לניצול חולשותיו, רמת אימון ותרגול מתקדם ברגם ריאלי של שדה הקרב. ארגון מאוזן בין חילי במסגרות המבצעיות. אמצעי לחימה חדשניים, עורף איתן וטיפוח עלית של פיקוד ומטה בכירים ומיצוי המשאבים הלאומיים להתעצמות כמותית. כל אלה יאפשרו לנו להשיג את היתרון האיכותי לאיזון הכמותי, ולהתמודד בהצלחה עם עליונותם המספרית של צבאות ערב.

תהליך ההכשרה שהוצע של הפיקוד והמפקדות הבכירות דורש אמצעים מרובים וכדי לממשו נחוצה הקצאת משאבים גדולים.

אולם עלינו לזכור כי כל כישלון בלחימה אשר ינבע מהבנה וניהול לקוי יהיה יקר פי כמה, ויגבה מאתנו מס כבד בכלי־לחימה שעולים מיליוני דולרים, יפגע קשות במוניטין המבצעי של צה"ל, ביוקרה ובתפישת הביטחון הלאומית במעמדנו הבין־לאומי, והגרוע מכל יהיו האבידות בלוחמים.

לישראל נתוני יסוד של נוער מוכשר, צבא מילואים התנדבותי, סגל קבע מסור וקצונה בכירה, שיש לה בדרך כלל כישורי יסוד ונתונים אישיים טובים, ובמידה שאלה יהיו מלווים בשיפורים שהוצעו, בדריכות ובכוננות מבצעית, נוכל לנצח בכל המבחנים המבצעיים הצפויים בעתיד, על־פי הסגנון שטבע באימרתו סגן הרמטכ"ל דאז, בר־לב, לקראת מלחמת 1967: „חזק, מהר, ובאופן אלגנטי." ■

תולדות השירות הצבאי

במ"פ חרמ"ש – ביצע פעולות תגמול בגזרת מצרים וירדן.

"במבצע „קדש" – לחם כמ"פ טנקים בחט' 7 בקרב על הסכר" שהפך לקרב מופת בחיל השריון ובו זכה לעיטור העוז. בנוסף לכך זכתה פלוגת הטנקים כולה בציון לשבח יחידתי על הצטיינותה בקרב, מטעם מפקד גייסות השריון, תת־אלוף אורי בן־ארי.

במלחמת „ששת הימים" – פיקד על חטיבת שריון (מילואים) שלחמה באחד הקרבות הקשים וגברה על עוצבת השריון המעולה בצבא הירדני, וחטיבת חי"ר סדירה בעמק דותן וצפון השומרון. בג'נין נפצע, אך סירב להתפנות עד לאחר כיבוש רמת־הגולן. כאשר חטיבתו פרצה בגזרת בניאס־מסעדה.

במלחמת „ההתשה" – הקים ופיקד על חטיבת „ברק" כעוצבה משוריינת סדירה בפצ"ן שהשתתפה בפעולות גמול ותקריות אש. החטיבה בפיקודו זכתה לציון לשבח על איכות מבצעית מעולה מטעם אלוף הפיקוד, אלוף גור.

במלחמת „יום הכיפורים" – בשמשו סגן מפקד אוגדה בצפון, פיקד על כוח שריון חטיבתי בקרבות הבלימה והתקפות נגד.

בהתקדמות האוגדה לדמשק פיקד על קרב שריון בשריון אוגדתי נגד העיראקים והכוחות הסוריים.

במלחמת „של"ג" – פיקד על כוח על־עוצבתי אשר הגן על רמת־הגולן. מחודש יולי היה מפקד הכוחות הצה"לי בגזרה המזרחית של לבנון, כאשר הכוחות מבצעים פעולות לחימה נגד הסורים והמחבלים ובמסגרת מבצע „טרף" משמידים בקרב כ־65 טנקים סוריים, ובנוסף פוגעים בריכוזי ארטילריה, מפקדות, מוצבים וריכוזי מחבלים – מבצע שסייע למימוש **כושר ההרתעה** הישראלי.

מילא שורה ארוכה של תפקידי הדרכה ביניהם **מפקד** קורס מכ"ם; **מפקד** קורס קציני שריון; **מדריך** במכללה הבין־זרועית לפיקוד ולמטה **ומפקד קורס** מג"דים ומח"טים, בין־חיליים מהראשונים בצה"ל. תוך כדי שירותו עסק רבות בהקמתן וארגונן של עוצבות שריון חדשות, כמו־כן עסק באימון, ארגון ופיתוח של תורת הפעלה מבצעית של עוצבות גדולות, ובאימון מפקדות ברמות גבוהות. בנוסף לכך מילא תפקידי פיקוד בכירים – היה מפקד אוגדה, מפקד מסגרת על־עוצבתית, מפקד גייסות השריון, ואלוף פיקוד הדרום.

לאחרונה תכנן וניהל את התרגיל הצה"לי הגדול ביותר „ראשית חכמה" ועסק בהפקת לקחיו.

400 יצירות אמנות של קרמיקה סינית, 200 אריגים אינדיאניים ממכסיקו, תכשיטים איסלמיים, ציורים של גדולי אמנות צרפת – כל אלה ועוד יותר – במוזיאון ישראל. בחום של סוף קיץ – זו ההזדמנות לתפוס תרבות ממוזגת

מאת חיים מאור

יש מי שמוצא לו מפלט מחום הקיץ בביתו הקריר, הממוזג־היטב, ואחרים בטבילה בבריכה צוננת ואודם האבטיח. אך המזיגה המוצלחת ביותר, התרבותית ביותר, היא זו של מוזיאון ישראל בירושלים: „קיץ עולמי", שש תערוכות יוקרתיות מ־6 תרבויות שונות, בחלל המוזיאון הממוזג והקריר. מוזיאון ישראל הפך למרכז אמנות שיכול להתחרות בכל מוזיאון אירופאי גדול.

מה ניתן לראות שם עד סוף הקיץ? 400 יצירות אמנות של קרמיקה סינית, בתערוכת „3500 שנות אמנות סינית"; 200 אריגים אינדיאניים ממקסיקו, נסוף המאה ה־18 עד המאה ה־20; „תכשיטים מעולם האיסלם"; 100 ציורי־מופת של גדולי האמנים בצרפת, בתערוכה „לצייר באור הים התיכון"; ציורים, רישומים, תפאורות, הדפסים ואיורים משל אמנים יהודים באוונגרד הרוסי של תחילת המאה בתערוכות: „מסורת ומהפיכה: התחייה היהודית באמנות האוונגרד הרוסי" ו„בוריס ארונסון, מקייב לניו יורק"; פסלים, ציורים, בגדים, שחזורים ופינות־משחק חינוכיות בתערוכת „הודו המופלאה" באגף הנוער; ולקינוח, גיליון חדש, ראשון, של רבעון „משקפיים"; בהוצאת אגף הנוער של מוזיאון ישראל ו„כותרת ראשית" ובו חומר מהנה ומחכים בנושאי אמנות וארכיאולוגיה (הפעם מוקדשת החוברת לנושא הרישום).

יום שלם, מעייף, ועוד נשאר מה לראות בפעם הבאה...

הסינים באים

פסלי הקרמיקה הסינית המוצגים במוזיאון שייכים לאוספו הפרטי של ד"ר **ארתור סאקלר**. התערוכה הסינית היא אולי הסנונית שתביא בעקבותיה את „האביב הסיני". לאחר שהתוודענו כבר ונהנינו מן המסעדות הסיניות, מגיעים עתה הסינים האמיתיים – פסלים, רקדנית מסין העממית (יין מאי), סרטים וסדנאות לקיפולי נייר.

בתערוכה ניתן לראות דמויות מגוונות של אלים, שרים, נגנים, חצרניות, ציידים, סיידים, תופסי בזים ושומרי ראש. מעין חצר מלאכותית סינית בזעיר־אנפין.

אוצרת התערוכה, **רבקה ביטרמן**, מדגישה כי ניתן ללמוד בה על התפתחות אמנות הקרמיקה בסין מתחילתה, לפני 4,500 שנה ועד לפני 1000 שנה. „הזרמים השונים, הטכניקות, אופני־הביצוע של בעלי המלאכה, השושלות השונות בסין כל אלה מוצגים בתערוכה זו. ניתן לראות דמויות של סוחרים מרחבי־תבל ובהם גם סוחרים יהודים ששימשו כמתווכים בסחר בין סין למערב; דמויות של שומרים ומשרתים מחרס צבעוני שנקברו עם בעליהם, כדי להגן עליהן ולשרתם בעולם הבא; ברווזים שנועדו לקישוט הקברים; דמויות של בעלי חיים שהוצבו בפינות הקבר כדי להגן על הנפטר, וחפצים רבים שהיו נישאים בלוויות של נסיכים ומלכים".

עד שתיפתח לפנינו החומה הסינית, ניתן להתפעל מקצה הקרחון הסיני שבירושלים.

ראשו אינדיאני

אולם העיצוב מקפיץ אותנו לדרום־אמריקה, למקסיקו ולתרבות האינדיאנית.

בתצוגה המרהיבה, במגוון מוצגיה, בשלל צבעיה ובעיצוב חלל התצוגה, ניתן לראות את תרבות הטקסטיל ואת השפה החזותית של האינדיאנים, תושבי מקסיקו, המשמרים מסורות שתחילתן בימי האצטקים והמאיה. הבדים, העשויים כותנה מקסיקנית, משי וצמר, מספרים את סיפור התפתחותן של שיטות הייצור השונות, החל מעבודה ידנית מלאה דרך שימוש בנול־מתניים וכלה בשיטת הנול המופעל בדוושת רגל, שהיה בעיקר עבודת גברים.

מארגני התערוכה התכוונו להראות את הטקסטילים (שלמעשה הם בגדי אינדיאנים) מחוץ להקשרם הפונקציונלי, ובכך לאפשר „התייחסות אמנותית" – צבעים, צורות, מרקמים, דימויים וכו'. אך למעשה, קשה לנתק את המוצר הסופי מתהליך ייצורו ומתפקודו. לכן, יפה עשו מעצבי התערוכה בהציבם בובות חלון־ראווה לבושות בבגדים, בצעיפים ובכובעים השונים. המראה מרהיב ולא־שגרתי: בעיני, גדול כוחם של האריגים דווקא כשהם תלויים, „תלת ממדיים", ומשתלשלים על גופם של הלובשים אותם, כמו פסל־גוף צבעוני ועשיר־מבע. אני מודה כי אני אחוז קנאה כלפי תרבויות בהן לגיטימי להתהדר בבגדים צבעוניים, „טווסיים" וייחודיים, ולא בג'ינס וטריקו אפרוריים ואחידים. אין ספק, יש הרבה שמחת חיים בהואיפול (חולצה ארוכה) בקשקמיטל (שכמייה) ברבוזו (צעיף לאשה), בסאראפה (כסות דמוית שמיכה לגבר), באנרדו (חצאית־מעטפת), באבנטים ובחגורים או במפיות הטורטיה, לשמירת חומו של המאכל המסורתי, העשוי תירס.

שמחת חיים אופנתית זו עולה, בעיני, על מוצרי עידן הפלסטיק והסרט הנע הבין־לאומי, השבלוני.

סוס. נשא אהוב על פסלי שושלת טאנג (906-618 לסה"נ)

תכשיטים וקישוטים

עושר אמנותי וחומרי כאחד, וערכים מסורתיים ייחודיים לצד השפעות סביבתיות, ניתן למצוא גם באוצרות התערוכה „תכשיטים מעולם האיסלם" התערוכה משתרעת על מרחב גיאוגרפי עצום מספרד וצפון אפריקה עד להודו, וסוקרת תקופה ארוכה – החל מהמאה השמינית לספירה עד ימינו.

דומיניק פאפטי: נשים במעיין, 1841, מוזיאון הלובר, פאריס

על מנת לעמוד על המשותף והשונה, מתמקדת אוצרת התערוכה, **נעמה ברוש**, בהיבטים השונים של הצורפות המוסלמית, בשיטות העבודה, בטיפוסי התכשיטים ובדגמים המעטרים אותם.

באיסלם קיימת רתיעה כללית מאומנות הצורפות. הקוראן יוצא כנגד איסוף מתכות יקרות לשימוש אישי, אך אינו מורה במפורש על איסור ענידת עדיים. בקובצי המסורות נאסר השימוש בכלי כסף וזהב וענידת תכשיטים יקרים על־ידי הגבר, אולם האשה הורשתה לענוד עדיים, ואף קיבלה תכשיטים כמתנות נישואין.

סייגים אלה, וכן הזלזול בתקופה הקדם־מוסלמית במלאכות בכלל ובצורפות וחרושת המתכת בפרט, הביאו לכך שמרבית העוסקים בצורפות בארצות האיסלם לא היו מוסלמים, אלא דווקא יהודים.

מבחינה מחקרית קיימת בעיית של תארוך התכשיטים ששרדו. בארצות שנכבשו על־ידי המוסלמים נתקיימו מסורות צורפות מקומיות, אלו השפיעו רבות על עיצובם של התכשיטים המוסלמים, נושאיהם וחומריהם. ממדיהם הקטנים של התכשיטים הקלו על העברתם ממקום למקום, עם נדודי בעליהם דבר שמקשה על איתור מקורם הגיאוגרפי. בתערוכה מוצגים תכשיטים מפוארים מסוגים שונים, עדיים וטבעות, תערוכה נוצצת, שווה זהב, והרבה!

אקזוטיקה ומיסטיקה

התערוכה באגף הנוער של המוזיאון מהווה תערוכת היכרות עם האמנות ההודית, במתכונת ומסורת התערוכות הדידקטיות־אמנותיות המרהיבות המתקיימות במקום, בניצוחה של אילה גורדון, מנהלת האגף. צוות האגף מצליח – כל פעם מחדש – להדהים בתערוכות לילדים ולנוער (ולמבוגרים שאינם מתביישים) המוכיחות כי מאמנות אפשר ואפשר ליהנות. במשרד החינוך, למשל, עדיין לא מכירים את המתכון...

אוצרות התערוכה, **חנה סף ואיילה גורדון**, יצרו מספר „סביבות", המשחזרות את חלקו הפנימי של מקדש הינדואי, חלקו הפנימי של בית בכפר, שחזור חנויות ובהן עבודות עממיות, תיאטרון בובות וצלליות הודי ועוד ועוד. לצד השחזורים מוצגות גם יצירות אותנטיות – ציורים, פסלים איורים וכו'. חסרה המוסיקה ברקע, ריח הקטורת ומלצריות נושאות צ'פטי, להשלמת החוויה הטוטאלית. לעומת זאת הילד האקטיבי יכול למצוא פינות לפעילות: ללבוש סארי ולחבוש טורבאן, להדפיס דגמים על אריגים וליצור זרי־פרחים שלובשים לכבוד חגי הודו, להפעיל בובות תאטרון או לרכב על בובות־פילים רקומות. לרגל התערוכה יצאו לאור גם ספרה של רונית חכם־חרסון – „הדגים הצוחקים" ובו סיפור אהבה הודי (לילדים) מלווה במיניאטורות הודיות. כמו־כן, מבטיחים, יופיע ספר לימוד על הודו ותרבותה. התערוכה תימשך כחצי שנה.

אור ים תיכוני

בסמוך ל„חדרים המשוחזרים", בקומת הקרקע של המוזיאון, ניתן לחזור לאגן הים־התיכון, לאור ולנופים „שלנו". **יונה פישר**, אוצר התערוכה של ציורי מופת, שיצרו גדולי האמנים בצרפת מן המאות ה־19 וה־20, מציג בפנינו את התיזה שלו בדבר השפעת האור הים־תיכוני על עבודתם של האמנים. התערוכה מציגה את הדרכים השונות להתמודדות עם האתגר של האור והצבע הטבעיים, אל בד או נייר הציור. התערוכה מציגה תהליך הדרגתי, שתחילתו בציורים אוריינטליסטיים־רומנטיים ותמשכו בשבירת מוסכמות ציוריות־צבעוניות ובהפיכת הצבע לאלמנט עצמאי לחלוטין.

בין אם התאוריות מעניינות אותך או לא, זוהי תערוכה יפהפייה עם מבחר מגוון של ציורים משל ואן־גוך, סזאן, מאטיס, פיקאסו, מירו, דלקרואה, רנואר, קורו, מרקה, סיניאק ואחרים. וזו כבר סיבה טובה לבוא לראות. אישית, התרגשתי מול ה„מאטיסים" וה„מארקהים" הבלתי מוכרים לי.

דרך נוספת להתבוננות בתערוכה היא השוואת המוצגים הנראים אל יצירות של אמנים ישראלים ויחסם ל„אור־הישראלי". מן המפורסמות, שרבים מאמני ישראל, משנות ה־20 ואילך חיפשו, מצאו והתמודדו עם האור הישראלי, השונה כל כך מהאור הממוזג האירופאי, אותו הכירו קודם לכן, או נתקלו בו בביקוריהם באירופה. ניגודי האור־צל החריפים, ההשטחה, הסנוור וכו' חייבו צורת עבודה וצורת חשיבה שונה. רובין, גוטמן, זריצקי, אליהו גת ואורי רייזמן הם רק שמות אחדים, מקריים, העולים על הדעת בהקשר זה. לכך נוסף גם מימד „האור האלהי הקדוש" שארץ ישראל ניחנה בו, כנראה, ושהעסיק אמנים בעלי נפש רומנטית־מיסטית־דתית החל בטרנר, רוברטס והפרה־רפאליסטים מחד גיסא, ועד לאמנים ישראליים כארדון.

גם אספקט זה מקבל את המקום הראוי לו בתערוכה, ביצירותיהם של אמנים כמו אוגוסט דה־פורבן, אזן פרומאנטן, לאון בלי, ואחרים.

תערוכה זו מזמינה ומעוררת את התיאבון לתערוכה כוללת ומקיפה יותר בשאלת המזרח והיחס אליו באמנות המערבית בכלל ובאמנות הישראלית בפרט. למיטב ידיעתי, יגאל צלמונה, האוצר לאמנות ישראלית עובד על הכנת תערוכה כזו כבר זמן־רב. הנושא חשוב ונכון לעכשיו!

אמנות יהודית־חילונית

„נקודה היהודית" בתערוכות הקיץ שבמוזיאון נמצ־את, דווקא, ברוסיה... תערוכת „מסורת ומהפכה: התחייה היהודית באמנות האוונגרד הרוסי". הינה תערוכה חשובה הרבה מעבר למה שנראה בה במבט ראשון. חשיבותה, קודם כל ברלוונטיות שלה. קבוצת האמנים היהודים, שיצירותיהם מוצגות בתערוכה, התמודדה בתחילת המאה באותן שאלות שמעסיקות אמנים ישראליים כיום: כיצד ליצור אמנות יהודית חילונית? כיצד ליצור מיזוג וקשר בין המסורת התרבותית והמורשת היהודית לבין תפיסות האוונגארד, הקידמה, החידוש, הבין־לאומיות וכו'?

שאלות אלו, והתשובות השונות הניתנות להן, כיום ובעבר הקרוב, שנויות במחלוקת ומעוררות אתגר תמידי. ולכן, חשובה התערוכה הזו דווקא כיום, בעידן הפוסט־מודרניסטי, כאשר האוזניים והעיניים שוב כרויות אל העבר, מתוך שאיפה ליצירת „אמנות מקומית אותנטית".

מהי הדרך שבחרו אל ליסיצקי, אלטמן, שאגאל, בוריס ארונסון וחבריהם? „אמנות יהודית אינה תלויה בנושא אלא בסגנון ובצורה, ואת מקורותיה יש למצוא באמנות היהודית העממית, בפולקלור" – כתבו ריבק וארונסון. על פי תפישה זו התארגנה ב־1912 משלחת מדעית מטעם „האגודה ההיסטורית והאתנוגרפית היהודית" בסנט פטרסבורג, בראשותו של אנסקי. המשלחת יצאה אל העיירות והכפרים שבתחום המושב היהודי והביאה משם אוסף גדול של חפצים, תצלומים, כתבי־יד, סיפורי־עם וניגונים. ב־1916 יצאו אל ליסיצקי וריבאק לסיור אתנוגרפי נוסף. הם תרו אחר בתי־כנסת עתיקים, שרטטו את צורתם והעתיקו את ציורי הקיר שבתוכם.

למימצאי המשלחות היתה השפעה עצומה על האמנים שרצו ליצור „אמנות יהודית מודרנית". שאגאל ואל ליסיצקי יצרו שילוב מיוחד בין האורנמנטיקה והסמלים היהודיים לבין הציור הקוביסטי־פוטוריסטי החדשני. בהיותם חילוניים ידעו להפריד בין האיכויות האסתטיות וגשרי הישן־חדש, לבין „הדימוי החזותי המקודש". כך, למשל, אל ליסיצקי כתב בזיכרונותיו כיצד הופעל מיופיו המיוחד של בית הכנסת במוהילב „כמו ילד הפוקח את עיניו המתעוררות ומופתע מהפרפרים הזוהרים בשמש".

פרפרי המהפכה הבולשביקית והיצירתית אספו את כנפיהם באמצע שנות ה־20. עת נקטע הניסיון המרתק ליצור אמנות יהודית מודרנית בברית־המועצות בידי „הריאליזם הסוציאליסטי" והזדנוביזם, שהחל לתת את הטון ו„נפנף" את האוונגרד לסוגיו. הפריחה היהודית־רוסית המשיכה, חלקית, בארץ־ישראל על במת „הבימה" („הדיבוק"). ניסיון אחר לחבר בין מורשת לקידמה אמנותית התרחש, כידוע, בירושלים ב„בצלאל". אבל זה כבר סיפור אחר...

זהו. אז אין צורך לרוץ לחו"ל, אפשר לעבור את כל המסלול באולמות „הקיץ־העולמי" של מוזיאון ישראל בירושלים. לא לשכוח לקחת את הילדים!

יודישע גראפיק (גרפיקה יהודית), ברלין – ראזום פרלאג, 1923

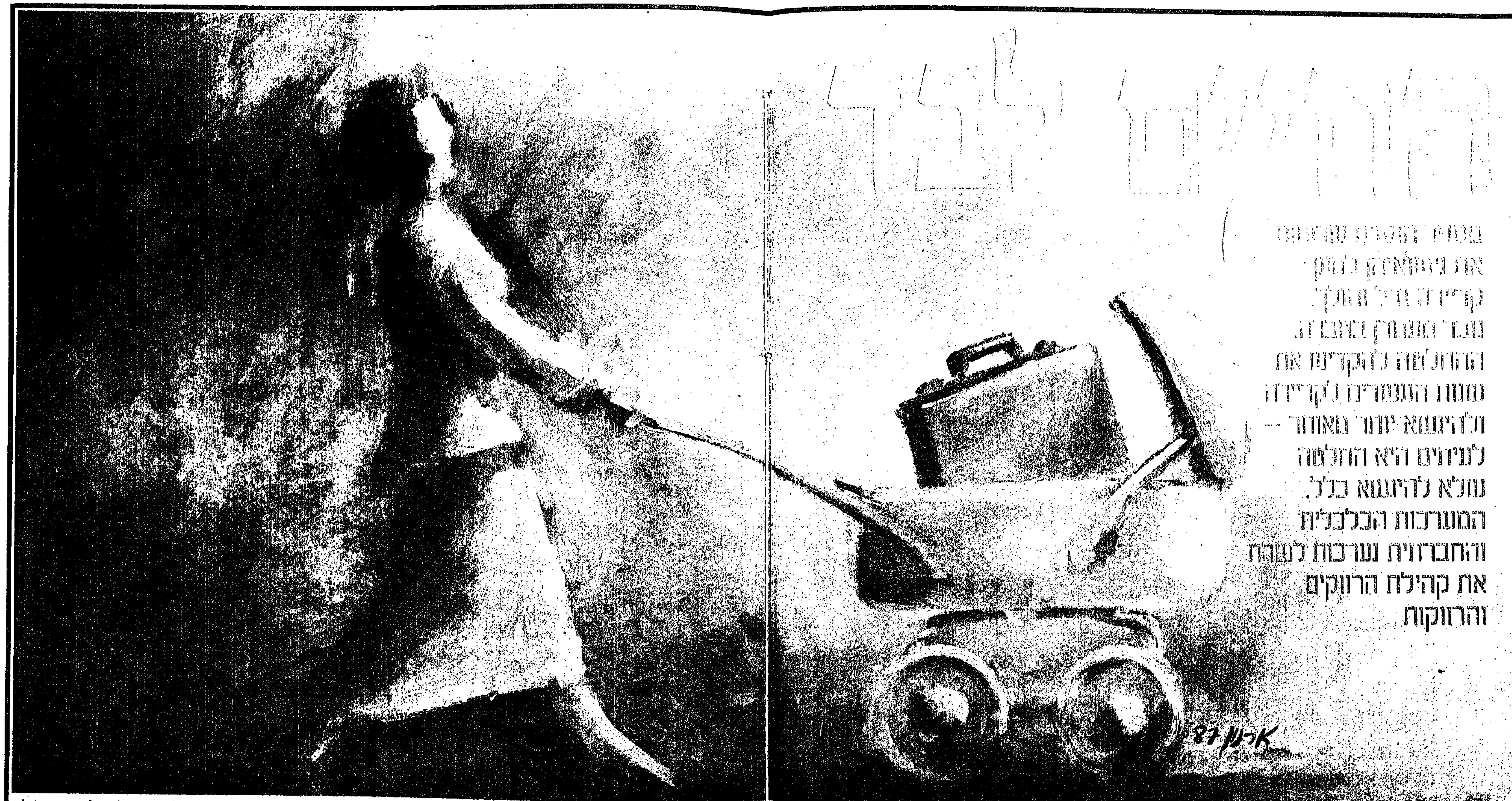

במחיר [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ההחלטה להקדיש את
שנות העשרים לקריירה
ולהינשא יותר מאוחר —
לעיתים היא החלטה
שלא להינשא בכלל.
המערכות הכלכלית
והחברתית נערכות לשרת
את קהילת הרווקים
והרווקות

פעם היו אמא, אבא, הילדים, הכלב, שחיו יחד בתוהו ובוהו נלבב. כיום מדובר באשה בת שלושים, החיה לבדה. מאז עזבה את בית הורית — והיא בביתה הנקי והמבהיק מיטלט.

„אינני סבורה כי הייתי יכולה לחיות טוב עם מישהו", אומרת פט גילד.

פט גילד על־פי בחירתה נמנית עם קבוצת מיעוט הגדלה והולכת במהירות: אמריקנים המרפדים את קיניהם לבדם. מאז 1960 גדל מספר הבודדים בארה"ב פי שלושה והגיע ל־21.2 מיליונים ב־1986. אחד על כל 9 מבוגרים חי לבדו, ועד שנת אלפיים ינהלו עוד כ־7.4 מיליוני אדם את ביתם ללא שותפים.

הסיפור שמאחורי המספרים

בחלקו זהו עניין של דמוגראפיה. מספר הנשים הדוחות את נישואיהן למען קאריירה גדל והולך, לחלק שאיפות לחופש אישי. עם הרחבת אפשרויות התעסוקה והגדלת ההכנסות, מאז סוף מלחמת העולם השנייה, גוברת הערגה לחיים טובים, ללא תמיכה או התערבות. „בין גברים צעירים שמעולם לא נישאו — גובר מעמדו של הרווק, מעיר סטיוון מקלאפלין, מומחה לענייני אוכלוסין, במרכז באטל לחקר נושאי אנוש שבסיאטל; „החלטות על אורח החיים אינן נשלטות עוד על־ידי המשפחה".

אלאן מיצ'ל בן 40 ייסד לפני שלוש שנים את „רשת העסקים של אטלאנטה", במטרה לכנס בעלי מקצועות חופשיים למסיבות שבועיות. „העובדה שאני חי לבד מאפשרת לי להתמקד בעבודה", אומר מיצ'ל, שמעולם לא היה נשוי; „כאשר אני לבד — איני צריך לענות לאיש, אלא לעצמי".

מיצ'ל מתכוון לשאת אשה בעתיד, ומבחינה סטאטיסטית יש לו סיכויים טובים לכך. אולם לגבי חלק מן הנשים, בנות דורו, החלטה להקדיש את שנות העשרים לקאריירה ולהינשא מאוחר יותר, היא למעשה החלטה שלא להינשא כלל. לדבריהם של הסוציולוג ניל בנט מאוניברסיטת ייל והכלכלן דייוויד בלום מאוניברסיטת הארוורד, אחת מבין כל שמונה נשים, שנולדו באמצע שנות הי־60, לא תינשא לעולם, לעומת אחת מבין כל 25 נשים שנולדו 20 שנה קודם־לכן. מחקר של משרד מיפקד האוכלוסין מגלה קצת יותר אופטימיות, וקובע את השיעור לאחת על כל 12.

שני הצדדים לעצמאות

רבות מבין הנשים הללו יישארו רווקות על־פי בחירה. אין להן תמריץ כלכלי לעזור מפרנס, במקום אהבת־אמת. עם הגיל פוחת המבחר. „נשים הרוחות נישואין שייכות בדרך־כלל לעידית", אומר הסוציולוג אורין ליסמן מאוניברסיטת מיאמי; „ואילו הגברים — הם לרוב הזיבורית".

נשים אשר נולדו בשנות הי־50 נתונות ל„מילכוד נישואין". „בגילי לא פתוחות בפני אותן אפשרויות כמו בפני סטודנטית באוניברסיטה", מסבירה מנישה בורגס בת 37, פקידה בכירה בחברת „קרום את פורסטר" במוריסטאון שבניו־ג'רסי. העובדה שהיא מתגוררת בפרוור אף היא אינה מסייעת. „כשאת שחורה וגרה בסביבה, שבה החיים החברתיים אינם מפותחים, פגישותייך עם בני גילך מצומצמות".

לגבי 4.7 מיליוני גרושים ו־8.3 מיליוני קשישים בארה"ב שחיו לבדם בשנת 1986, חיי בדידות הם אך לעתים נדירות בבחינת ברכה. „זה כמו בית־סוהר", טוענת האלמנה אוולין ספרן בת ה־72 תושבת ברוקלין, הפוחדת לצאת לבדה אחר רדת החשיכה, מאז שניסו שני גברים לפרוץ אל דירתה. „ברגע שאת נועלת את הדלת — זהו זה. הלילות הם כה ארוכים" עם שחיקת תפקידה של המשפחה כגשר תומך — האלטרנאטיבה היא לעבור ולגור עם ההורים או הילדים — אפשרות שאינה מלהיבה.

„אני עדיין בתקופת ההסתגלות", מסבירה לאה וליץ' בת 59 מצפון־קארוליינה. אשר למדה לאזן את תקציבה, לשכור קבלן לתיקון גג־ביתה, והעורכת טיולים לבד, מאז נפטר בעלה, תחילה, כאשר שבה מן העבודה, חסמה את דלתות ביתה מפחד הבדידות. אך אט אט למדה להסתדר ועתה היא מתגאה בכך שהיא מסוגלת להסתדר.

וליץ' היא בת מזל, שכן אינה תלויה מבחינה כלכלית. אלמנות רבות מצבן שפר עליהן פחות משלה. לפי מחקר שנערך לא מכבר על־ידי „ועדת קרן קומונוולת" לקשישים החיים לבדם, 19 אחוז מבין 8.8 מיליון הקשישים הבודדים ב־1987 — (ש־80 אחוזים הן נשים) — חיים על 104 דולאר בשבוע. 43 אחוז מן הקשישים הבודדים, הלא־לבנים, חיים בעוני, וזאת לעומת ארבע אחוז עניים בין זוגות קשישים.

הפער נובע במידה רבה מכך, שהאלמנה מאבדת, עם מות בעלה, את הביטוח הסוציאלי ואת הפנסיה שלו. מחקר על זוגות קשישים, שנערך על־ידי חוקרים מאוניברסיטת הארוורד, העלה כי תוך שנה מאז מות הבעל, 37 אחוז מבין האלמנות ירדו אל מתחת לקו העוני. כל אשה נשואה חייבת לקחת ברצינות את הסכנה, שבסוף ימיה תהיה ענייה.

אם עניים ואם לא, שני שליש מהאוכלוסיה הבוגרת באמריקה חיה בגפה ב־1986. „אני חיה לבד ואני אוהבת זאת", אומרת רות הנדרסון בת 59 מניו־יורק, המתקיימת מסעד ומתגוררת במלון לדיירים קבועים. באחד הימים מקווה הנדרסון לפתוח קאריירה כברדנית.

לבד אך לא אבוד

„טיים סולו איננו בהכרח אדם בודד" — אומר דייוין אלווין, מומחה לחיים לבד ובריאות נפש באוניברסיטת מישיגן. מחקרים מצביעים שאנשים לא־נשואים סובלים יותר מדיכאון, מחרדה ומליקויי בריאות מאשר הנשואים, ההנחה היא שקשרים קרובים מגינים על הנשואים מפני מצבי מתח, שהבלתי־נשואים אנוסים לעמוד בהם לבדם. לטענתו של אלווין; בני־אדם זקוקים לקשרים הדוקים עם הזולת כדי להיות מאושרים, אך זה מונע יצירת קשרים מסוג אחר.

אלווין ושניים מעמיתיו הישוו בין אנשים לא־נשואים החיים לבדם לבין בלתי־נשואים המתגוררים עם אנשים אחרים, ומצאו כי אושרם של החיים לבדם אינו נופל בדרך־כלל מהללו שיש להם חברים לחדר. לפעמים הם אפילו יותר מאושרים. „בני אדם נוהגים לפצות את עצמם", אומר אלווין; „לרוב החיים לבדם מקיימים יותר קשרים עם אנשים מחוץ לביתם מאשר הנשואים".

המומחים תמימי דעים, שמי שחי לבדו חייב להתאמץ כדי לחזק את קשריו עם בני משפחה ועם ידידים. „קשר עם אנשים, המבינים אותנו ומקבלים אותנו — אין לך מתנה טובה ממנה", אומר קן דרוק, פסיכולוג מסאן־דייגו. „אם צורך זה אינו מתמלא, נוצרות בעיות".

בודדים רבים מקיימים תחליף למשפחה — ידידים. „היחסים בינינו, ללא תנאים: אנו מקיימים יחסים זה עם זה, סתם ככה, כולל בילויים נהדרים", מסבירה קתי ריג' משארלוט בצפון־קארוליינה על חוג ידידיה הקרובים, הנפגש לעתים מזומנות לשיחות חולין בטלניות.

„אני באה מדור שחשב כי אינך ולא כלום אם אינך נשואה", אמרה נאנסי מאייר, תושבת קליוולנד בת 58 שהתגרשה לפני 11 שנים; „נדרשו לי חמש שנים כדי להיות חזקה דיי־הצורך לומר לעצמי שנישואים מחודשים אינם בעדיפות ראשונה. בסוף שאלתי את עצמי: „מי אני? מה אני רוצה? מה הצרדים החזקים שבי, מה חולשותיי? מדוע אני מוכנה להסתפק בפחות, ובלבד שייווצר קשר?" — מאייר גילתה כי מה שהיא רוצה באמת הם לימודים וקאריירה, כיום יש לה תואר M.A. בייעוץ פסיכולוגי והיא שוקדת על עבודת הדוקטור שלה.

החברה אינה מאירה פנים לבודדים

אפילו אלה שנהנים לחיות לבד לא יאמרו שזה קל. פנקס הצ'קים של הבודד מתחיל בהדרגה לדרבן ספקי מוצרים ושירותים לחקל עליהם את ניהול חייהם לבדם. נפתחים בארים לבודדים, מוקמים בנייני דירות לבודדים, חנפשות ואפילו ארוחות קפואות ומרקים לאדם אחד.

קיומים סובבי נסיעות המייעצים לבודדים כיצד להשקיע את כספם. צמח ענף כלכלי שלם המסייע באיתור בן־הזוג המושלם. ממודעות תמצא מכבסות אוטומאטיות, סופרמארקטים מעורבים וכו'.

מעסיקים לומדים לדעת שלא לכל העובדים משפחות. כנסיות ובתי־כנסת למדו לקלוט בודדים אל הקהילה. קארן גרינוואלד, פקידה בכנסיה המתודיסטית המאוחדת בנשוויל, מספרת שניתן לבודדים להשתתף בכינוסים מיוחדים ואפילו לקבל יעוץ בענייני גירושין.

קבלני בנייה אף הם מקדישים תשומת־לב לבודדים, מאחר שהללו מהווים רבע מרוכשי הדירות החדשות. „אנו רואים עתה דירות עם פחות חדרי שינה, חדרי אוכל קטנים יותר, מטבחים מוגדלים, המשמשים כחדרי מגורים לבודדים", אומר רוברט ברציל, מנהל המרכז לחקר המדיניות האורבאנית באוניברסיטת ראטגרס. הוא חוזה כי בעתיד יהיו חדרי שינה של רווקים יותר מפוארים, חדרי האמבטיה ידמו למרחצאות וחדרי המגורים יהיו מצויידים במערכות בידור מתוחכמות. חברת רובינס־סילס בפילאדלפיה, היא אחת מהסוכנויות הרבות לשירותים אישיים, אשר צצו בארה"ב לשם ניהול החיים להללו העסוקים מדי כדי לנהלם בכוחות עצמם. מחצית לקוחותיהם של החברה הם בודדים אשר משלמים לה כדי להביא את הכלב לווטרינאר, את הבגדים לחברת הניקוי, או לגשת לחנות הפרחים.

ההתגברות המספרית של הבודדים בארה"ב יוצרת מציאות חדשה. כיום חברה רוחשת להם יותר כבוד. הצורך לפלס את דרכך בכוחות עצמך עלול להיות עניין מייגע, מייאש, אך גם עשוי להיות עניין משתלם ומשעשע במידה רבה.

(מתוך „ה.יו אס ניוז אנד וורלד ריפורט")

רצה למרחקים ארוכים

[illegible] על במת התיאטרון. יש הטוענים כי בקי פריישטדט שואפת למשרת שר החינוך והתרבות

מאת אילן שיינפלד

בקי פריישטדט: „כשכולם היו עוד באופוריה, צעקתי שצריך להחזיר שטחים"

בארבעה־עשר בספטמבר, באולם „גני שפרעם" שבכפר שפרעם, בחסות השר עזר וייצמן, המכהן גם כאחראי לענייני הערבים בישראל מטעם מפלגת העבודה, תיפתח „הוועידה הארצית הראשונה לקידום מעמד היוצר והיצירה הערביים בישראל". מאחורי האירוע, הראשון מסוגו בארץ במגזר הערבי, עומדת מי שעמדה לבדה מול משרד הביטחון, שלושה ימים לפני פרוץ מלחמת לבנון, והפגינה נגד אריק שרון.

בקי פריישטדט, פעם שחקנית מצליחה, שהצגת היחיד האחרונה שלה, „תמיד אשה" הוצגה יותר מ־350 פעם. היום ראש מחלקת הסופרים והאמנים של מפלגת העבודה.

אפשר לשאול מה לשחקנית מוכשרת ולתיאטרון הגדול של הפוליטיקה הישראלית. אפשר להקשות מה ליונה צחורה במה שהולך ונדמה כקן של עורבים. אפשר אבל השאלות האלה לא יכולות להשכיח את הישגיה. היא העומדת מאחורי הפגישות התכופות שמקיים שמעון פרס, שר החוץ וממלא מקום ראש הממשלה, עם סופרים ואמנים. היא העומדת מאחורי תחייתו המחודשת של מועדון „מילוא", היא העומדת מאחורי כמה שיפורים במעמדו של הסופר העברי במדינת ישראל ושל היוצר העברי בכלל. עכשיו היא עומדת גם מאחורי הוועידה למעמד היוצר הערבי.

כשמתקשרים אליה, לירקון 110, עונה מזכירתה הנאמנה, תקווה. אבל כשהטלפון עובר לידיה היא מדברת תמיד בטון אישי. במשרד אפשר למצוא אותה מתפרקדת, יחפה מול החלון, משקיפה על הים. אבל פגישות ענייניות תתקיימנה תמיד בלובי אוורירי של מלון מהודר וממוזג־אוויר. אז היא מדברת באורח ישיר, נזהרת במילותיה, אבל פה ושם נמסך בהן איזה טון חלומי.

מה המטרה של פגישות הסופרים עם פרס? זו שנכחתי בה היתה מאכזבת. הוא לא ענה על שאלות, התחמק מהתייחסות לנושאים שנויים במחלוקת. האם אינך חשה שהוא משתמש בך לטובת יחסי ציבור ארוכי־טווח?

מטרת הפגישות האלה היא ניהול דיאלוג בלי אימת החשיפה התקשורתית. לאפשר לסופר ולפרס לשאול שאלות ולתת תשובות על דברים שהם בנפשנו.

אבל תשובות אין.

חשוב שיישמע, לפחות, מה מעסיק את הסופרים. והוא שמע: פולארד, נאפסו, טראנספר, ועידה בינלאומית, הנוער — שלגבי כל מחזור חדש שלו אינך יודע אם הוא כ"ך או רק"ח. הוא שמע דברים בהווייתם. וזה חשוב. את תשובותיו יש לראות בפרספקטיבה. יש דברים שהוא יכול לומר, יש דברים מורכבים מדי לתשובה פסקנית, יש דברים שעליהם אין לו תשובות מספקות, ויש גם כאלה שלגביהם הודה שנכשל.

אם כך, עדיין אפשר לטעון שהוא משתמש בך כשופר ליחסי ציבור.

יוזמת הפגישות היא רק שלי. אם אני לא אזום, הוא לא יבקש, ואי־אפשר לראות בזה יחסי ציבור, כי בדרך כלל אני משתדלת שלא להביא סופרים שהם עיתונאים, אלא רק אם אין לי ברירה. הרי אני לא יכולה להחרים סופרים מסוימים רק משום שהם עיתונאים. אגב, באותה מידה אפשר לומר שהסופרים משתמשים בזה, שהם רוצים „להתחכך". אי־אפשר לומר שהפרה רוצה להיניק יותר משהעגל רוצה לינוק. יש פה עניין של אינטראקציה הדדית.

תסריטים ורודים מדי

בקי פריישטדט נזהרת. **היא מעדיפה ליטול על עצמה** את האחריות למפגשים. זאת, למרות שאין לה תשובה לסתירה בין נטילת האחריות האישית על המפגשים לבין טענתה, לפיה הפגישות מתקיימות זמן רב כל כך, עד שזה מבהיר כי פועלת כאן חוקיות מסוימת של זיקה בין אנשי רוח לפוליטיקה. בקי פריישטדט מעדיפה לגלוש מעל הסתירות בעזרת הסיפור על שנת 1977, בה טרקו בפניה סופרים את הטלפון, כשאמרה שהיא מדברת ממפלגת העבודה, ועל איך זה השתנה עכשיו. והיא מתבלת את הסיפור בדוגמאות היסטוריות. זו עוד דרך טובה להרחבת בסיס הלגיטימיות של טיפוח המפגשים בין הסופרים לבין פרס.

„אף פעם לא היתה התעוררות כזאת של סופרים", היא אומרת, „חוץ מתקופות בהן עלו נושאים כמו איקרית וביריעם. כמו בתקופת גולדה מאיר. חוץ מזה, זה לא פטנט ישראלי. במאה העשרים היו אנשי הרוח והסופרים מעורבים ומשפיעים על שינוי מהלכה של ההיסטוריה: קוזאלס בספרד של 1935, סופרים במהפיכת אוקטובר ברוסיה, סארטר באלג'יר, היינריך בל וגינטר גראס בגרמניה של 1966 — לכן זה יהיה פאתטי לומר שזה „לגיטימי", המציאות הישראלית — הכיבוש המתמשך — גם נותנת למפגשים אלה מוטיבאציה.

למרות הנחישות שבדבריה, גם היא מודה לכך שפעילותם הפוליטית של סופרים ואמנים אינה חייבת להיות קשורה למפלגה, וכי גם היא אינה אוהבת את זה. אבל במקום להתעכב על כך היא מעדיפה לספר שוב את סיפור כניסתה למפלגה:

בשנת 1977, בערב בו הודיעו על תוצאות הבחירות, ישב בביתי צביקה שפירא, שלימים היה מפקד גלי צה"ל. אמרתי לו משפט מאוד פשוט, „צביקה, אני חושבת שהתסריט שלי לעתיד היה ורוד מדי". למחרת בבוקר, בצורה בלתי־הכרתית כמעט, הובילו אותי הרגליים לבניין מפלגת העבודה. אני חושבת שחיפשתי שם את מפא"י. לא את מפלגת העבודה, אבל אמרו לי: „גברת, פה זה מפא"י". נכנסתי לבית. בבניין שומם. עם קירות עירומים. בלא זכר ליופי ועם הרבה אנשים עצובים. אמרתי: „באתי לעזור לכם. אולי צריך לשלוח מעטפות או משהו". חשבתי שבאתי לכמה חודשים או לכל היותר לשנה. הייתי אומרת אז למיקי בר־זוהר; „אני לא מבינה את המקום. אני לא שייכת. אני הולכת הביתה". ולא הלכתי הביתה, כי ככל שהייתי שם יותר, הבנתי עד כמה הוו תוצאות הבחירות פרי של משבר עמוק ושורשי. גם הפתרונות לא יכולים להיות הוקוס־פוקוס. מהר מאוד התברר לי שיש פה מה שקוראים „חלום ושבר".

ואת באת לתקן את השבר, על תקן של „בעלת חלומות"? להוסיף אסתטיקה לבניין העזוב? לשמח את העצובים?

אני אדם חולם. אני אוטופיסטית. וכן — אני מאוד שמחה ואוהבת אנשים שחולמים. הלוואי שהיו היום יותר אנשים כאלה.

ובמפלגת העבודה מצאת לך אנשים חולמים?

דווקא כן. אני חושבת שמצאתי בה אנשים שחולמים. פרס הוא אדם בעל דמיון. אמנם, הוא פוליטיקאי, שקשה להגדירו כ„חולם" אבל זהו אדם שבורך בדימיון, ושאר־רוח.

ההיזדרשות ליופי ולאסתטיקה, לשמחת חיים ולחלומות היא יפה. היא אפילו מחממת את הלב. אבל אין היא מבהירה למה, למשל, לא הפנתה בקי פריישטדט את יוזמותיה בנושא מעמדו של היוצר בישראל.

לגוף לא־פוליטי כמו, למשל, ארגון אמני ישראל, אמ"י. היא מעדיפה לחזור ולומר שלגביה מפלגת העבודה היא רק צומת אליה מתחברים רוב הגופים הממשלתיים המחליטים בנושאי תרבות: השלטון המקומי, משרד החינוך, הקרנות והמוסדות השונים.

הקיום בלב השררה

זה נשמע כמו חיפוש אחר כוח. ולא במקרה. **יש הטוענים** שהיא שואפת למשרת שר החינוך והתרבות. בראיון קודם אמרה, שקשר זה, „אני רצה למרחקים ארוכים. וכך מכירים אותי, אני מסתכלת לארבעה מטרים קרובים ולא למטר אחד" (בן־ציון ציטרין, מוניטין, יוני 86'). אולם, גם אם אינה רצה למשרת שר החינוך והתרבות, שתמיד אפשר כי תיפול שוב בידי המפלגות הדתיות, ברור כי בקי פריישטדט צריכה כוח. אולי זה כוח לשנות את העולם, לעצב אותו, כמו שאפשר לעצבו על במת התיאטרון. אולי זה פשוט כוח להמשיך ולהתקיים.

אדם רגיל לא היה מחפש כוח להתקיים דווקא בלב החיים הפוליטיים. בקי פריישטדט, כן. ועובדה זו ניכרת בדרכי פעולתה. היא עובדת שם כמו אמן, מהבטן, מהלב, מהנשמה, ובנשמתה, כבנשמת כל אמן, יש דברים שצריך להשקיט, דברים שצריך לפייס.

מה יחסך לדת, ליהדות, למסורת?

אני מבית מסורתי ואני בעלת נטיות מאוד חזקות לשמירת מסורת. כן, אני מדליקה ומברכת על הנרות, ופיטר, בעלי, מקדש כל יום שישי על היין שאני מכינה לו. בחגים אני אפילו הולכת לבית־הכנסת. אני חושבת שהאמונה, שאינה כרוכה בידיעת ההלכה, האמונה לעצמה, היא בהחלט דבר שנותן תשובה חלקית על הפחד של האדם מפני הקיום.

את פוחדת מהקיום?

בהחלט. הקיום זה גם מוות ובגידה, עוני וחולי.

זה הכל?

יש עוד כמה דברים: אטימות, אטימות יצירתית, ומלחמה ואסונות־טבע.

האמונה היא תשובה חלקית, הנוטעת בך תחושה שיש איזה סדר בעולם, שיש צדק, שאם אתה מקיים אורח־חיים של צניעות והגינות אתה זוכה לחיים אחרים. אבל כשהאהבה קיימת האמונה לא משחקת תפקיד, כי האהבה פועלת מתוך כוח משל עצמה. בקיצור, האמונה היא פוליסת ביטוח לעת מצוקה.

דו־הערכיות הניכרת ביחסה לדת ולאמונה עוברת כחוט־השני בכל דבריה. כך על הסופרים. כך גם על השלום. יותר משיש בה תחכום פוליטי, יש בה הימנעות מעמדות חותכות. היא בעלת חלומות שהחיים לימדוה לרסנם. למרות זאת, היא שומרת על אינדיבידואליות.

לפני כמה שנים לא דיברת על השלום כעל יעד מרכזי. היום את אומרת „שלום, שלום ועוד פעם שלום". כמעט כמו ה„להתרכז בעיקר" של פרס. האם את מיישרת איתו עמדות?

לפרס אין מונופול על השלום. הוא לא המציא את זה ואני, בניגוד למפלגת העבודה, הייתי נגד מלחמת הלבנון עוד שלושה ימים בטרם פרצה ואני הייתי הנערה הצעירה, שהתפרצה אל במת „צוותא" שבועיים אחרי מלחמת ששת הימים, כשכולם עוד היו באופוריה, וצעקתי שצריך להחזיר את השטחים, שהם ימיטו אסון על המדינה הזאת! ואתה יודע מה צעק עלי אז שחקן מפורסם ומבוגר? „תשתקי, ילדה מושתנת".

איפה אני הולכת אחרי פרס? תראה, עמדתי בפתח מצודת־זאב יום אחרי שאריק שרון זכה ב־42% במרכז חירות. עמדתי לבד, עם השלט „רק לא שרון". יום שלם. אנשים עברו שם וירקו ובעטו בשלט. איימו שישלחו בריונים.

אני לא אסכים לאמירה שאני מתיישרת עם פרס.

אז איך את מסתדרת כאינדיבידואליסטית בתוך מנגנון פוליטי?

מאוד מאוד קשה. עברתי הרבה מאבקים כדי למצוא דרכים לשמור על האינדיבידואליזם הזה, ובכל זאת להתקיים.

כמו, למשל, להיעזר ביועצים?

אני מתייעצת עם אנשים, כי אני מאמינה שאני יודעת רק חלק מן הדברים, אני גם זקוקה למשוב כדי לדעת מה נכון ומה לא. אבל אין סביבי ועדות. אני אנטי־ועדות. כל ישיבה בוועדה עושה לי חררה, או, בעברית ספרותית, „פריחה".

החשבון עם הערבים

הוועידה הארצית הראשונה לקידום מעמד היוצר והיצירה הערביים בישראל מתקיימת בחסות השר עזר וייצמן, שגם ינאם בה, ובהשתתפות שר החינוך והתרבות, מר יצחק נבון. במסגרת ההכנות לוועידה קיימה בקי פריישטדט פגישות עם סופרים ואמנים ערביים בכפרים ערביים שונים. שאת שמותיהם אין היא מוכנה לפרט, משום שזה נושא בעל רגישות פוליטית, וכבר היו לה כמה ביטולים מאיימים בימים האחרונים. משום כך היא אינה מוכנה לגלות את שמות המשתתפים הערביים לפני מועד הוועידה עצמה. אולי משום כך גם אינה מוכנה להתייחס לנושא הפלשתיני, אלא לערביי ישראל בלבד.

לוועידה היא מגיעה עם נדוניה מכובדת עד מאוד. לקראת קיומה השיגה את הסכמתו של השר נבון לכמה נושאים חשובים: תמיכה בכתבי־עת ערביים, כמו „מפגש", „אל שארק" ואחרים, תרגום ספרות ערבית ועברית הדדי, הרחבת מספרם המצומצם של המתנ"סים הקיימים במגזר הערבי לכדי רשת של ממש, הפעלת אמנות לעם גם במגזר זה, פתיחת שבועון פוליטי שינוהל על־ידי סופרים ועיתונאים ערביים. כמו כן קיבלה אישור עקרוני להקצאת משאבים להקמת מדור לתרבות עברית של המועצה לתרבות ולאמנות, באחד מכפרי הצפון, הקמת מוזיאון אתנוגראפי בעכו ותמיכה בלהקות פולקלור ערביות.

אם מתכוונת מפלגת העבודה להקים שבועון פוליטי מתון, הרי יש בכך התערבות פוליטית ישירה בנעשה במיגזר הערבי. ואם כן, מה הפלא שיש בעיות סביב קיום הוועידה? למה שיתנו לכם להוסיף שבועון־מטעם על השבועונים הקיימים?

כי אין כלי ביטוי שמשקף את הזרם המתון יותר. יש רק שבועונים של רק"ח והמתקדמת. חוץ מזה, השפעה של עיתון היא בערבון מוגבל. ההשפעה האמיתית על הרחוב הערבי נתונה בידי שלושה גורמים: האיגודים המקצועיים, הפעילות המאסיבית שמנסה הליכוד לקיים באיזור — ואש"ף.

ומעל לכל — הבקשה להוציא לאור שבועון כזה היא מטעם סופרים ערביים שאיני יכולה לפרט את שמותיהם, אשר ביקשו כלי ביטוי לערבים המתונים ולדרוזים. כל סעיפי הוועידה הועלו בפגישות עם סופרים כאלה.

אם הכל כבר סוכם וכל הבעיות נפתרו, בשביל מה לקיים ועידה?

הוועידה היא המקום בו יציגו הסופרים והאמנים הערביים את תביעותיהם, ובו יביא השר נבון את הסיכומים. בוועידה גם תיבחר ועדת־מעקב ליישום ההחלטות. הוועידה תתקיים מדי שנה, משום שיידונו בה נושאים שוטפים. למשל, במושב הוועידה הראשונה ידונו בספרות הערבית בין ישראליות לערביות, במוטיב השלום בספרות הערבית וביחס בין מילים למציאות.

במהלך הוועידה יתקיים גם יריד ספרים, בו יוצגו כל התרגומים של ספרות ערבית לעברית ולהיפך, ספרות עברית העוסקת בקונפליקט הישראלי־ערבי, ספרות ערבית מקורית וכתבי־עת ערביים. כן תתקיים, על הטראסות המקיפות את מקום הוועידה, תערוכת אמנות של אמנים ישראליים וערביים, שמפיקה עמליה ארבל.

כמו בכל נושא, גם ועידה זו קשורה להיסטוריה הפרטית של בקי פריישטדט. כאשר היא נשאלת מדוע היא מקיימת ועידה כזאת, מה מניע אותה וכיצד קשורים הדברים להשקפותיה הפוליטיות, היא מספרת סיפור מעניין. סיפורה של משפחה, שהקרע הערבי־ישראלי נגלה בכל קפל מקפלי זיכרונה עמוס השנים:

החשבון ההיסטורי שלי עם הערבים הוא עתיק־יומין. הלא אני בת למשפחה שחיה בארץ מזה עשרים וארבעה דורות. בשכנות עם הערבים. בית הדסה בחברון היה הבית בו גר הסבא־סבא של אבא, שהיה הרוקח הראשי בחברון במשך ארבעים שנה. אגב, בחדרי במפלגה ממוסגרת מודעת אבל שפורסמה בעיתון „דבר", בשנת 1929, ובה מפורטים שמות בני משפחתי שנטבחו במאורעות תרפ"ט.

איך הגיעה אלי המודעה? לפני שנה פרסם אבי ספר, המתאר את היישוב הספרדי בישראל ואת המשפחה. בספר הוא מתאר את כל המקומות בהם ישבו בני־המשפחה: יריחו, קלקיליה, יפו, חברון וירושלים. בעיני היה הספר סיפורי אלף לילה ולילה עם פנטזיות על נדודים, כיבושים, פוגרומים, דהירות על סוסים, ועל עבודתם של אבי ושל אימו כתופרת וחייט בבית המלוכה האשמי. היא היתה התופרת של המלכה קלאל.

יום אחד חגג העיתון „דבר" את שנתו ה־60. הצצתי בגיליון המיוחד שהוציא לאור ומצאתי בו מודעה שכתוב בה תרפ"ט. לקח לי כמה דקות להתעשת, ופתאום מצאתי בה, ברשימת החללים, את השם רבנו גרשום בן ציון, סבא שלי ואחריו יתר בני המשפחה. תיאור פרעות תרפ"ט שבספר של אבא, הפך, לפתע, למוחשי מאוד: ניקור עיניים, תלייה ברגליים, כריתת אצבעות.

מאז אני, בעצם, בתהליך של מסע. תהליך, בו אני חייבת לגלות את האמת. אפילו אם לא ביקרתי במקומות האלה. כי כל השנים אני חושבת שהדבר הזה — הכיבוש — חייב להיגמר. זה לא יכול להיות שלנו. אני כל כך נגד, וזה השפיע עלי עד כדי כך, שלא הרגשתי צורך לבקר במקומות האלה, בהם חיו ונטבחו בני־משפחתי. אלה מקומות שנראים לי כיום כסטייה היסטורית של העם היהודי. שום ביקור במקומות אלה לא יתן לי הרגשה שמקומות אלה היו שייכים פעם למשפחתי.

נדמה כאילו את לא בפוליטיקה בכלל. אלא במין מסע של אמן, שיכול היה להנביע מחזה חדש ולא ועידה.

זה באמת מסע פנימי של אמן. החלק הפוליטי שבי כל כך קשור לאמן שבי, ולאישה שאני, ולדברים שאני חווה. בכל מקום אני מדברת על אותם דברים אישיים שמהם צמחו דעותי הפוליטיות. דעותי לא צמחו בי משום שהייתי חברת מפלגה כלשהי, אלא מתוך־תוכי.

פעם, כאשר התנחלו נשי גוש אמונים בבית הדסה, השייך למשפחתך, התכוונת לעשות משהו בעניין זה. מה קרה אז?

האגף השמאלי שייך לבני־משפחתי לפי קושאן המצוי בידינו. שייך לדודה של אבא. אילו רצתה הייתה יכולה ללכת לבית המשפט, להוכיח שזה שלה ולקבל צו־פינוי של אותו אגף, המחזיק שתי קומות של הבניין. היא לא עשתה זאת, ואני לא יכולתי לעשות זאת במקומה. וזה לא היה נתון בידי.

האם את זוכרת סיפורים נוספים מחיי המשפחה עם הערבים בחברון?

„אחד הסבים היה הראשון לציון, הרב שלמה סוזין, הוא היה חכם בתורה. עד שהערבים ראו בו שופט והיו באים אליו כדי שישפוט ביניהם. הסבא הזה היה ידוע כבעל כוחות נסתרים. אחד הסיפורים עליו הוא שיום אחד, זמם המון ערבי פרוע להרגו בדרכו לבית הכנסת. האגדה מספרת שהסבא היה כל כך קדוש, עד שידי הפורעים קפאו. הוא עבר על פניהם, והם לא יכלו לצאת מן הקיפאון עד ששב בשלום מן התפילה אל ביתו.

הסבא עשה נפלאות, הנכדה הרחוקה עושה ועידות. יתכן כאלה שיגידו, שבמציאות הפוליטית בישראל כיום גם בוועידה כזו יש משום מעשה־פלאות. בקי פריישטדט, אשה עם חלומות ועם זיכרון היסטורי שמישהו, לדבריה, הוריש לה, והיא מבקשת לתקן אותו מחדש, היום, בישראל של שנת 1987.

אנטישמיות אוקראינית

הוויכוח על האוקראינים ויחסם ליהודים אינו נותן מנוח. הפרעות נמשכו לאורך כל שנות הכיבוש הנאצי. נטלו בהן חלק איכרים, עירונים, אינטליגנציה ומנהיגים מקומיים. היו אך מעטים שלא נסחפו. ד"ר אהרן וייס — היבט שונה

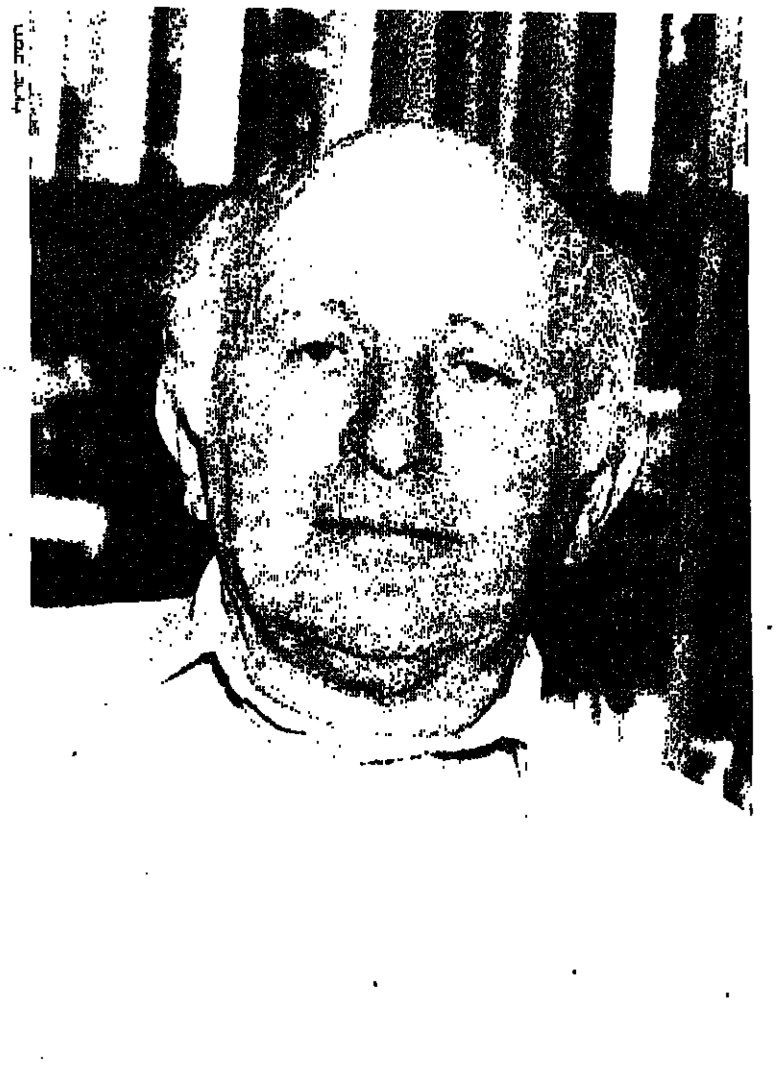

מאת אהוד דור

אם תוכח אשמתו של דמיאניוק כרוצח אכזר של אלפי קרבנות ואם לא, תשומת ליבם של רבים בציבור כבר הופנתה, כמעט מאליה, אל שאלת היחסים בין יהודים לאוקראינים בתקופת השואה, ואולי אף אל הזיכרון ההיסטורי הנמתח על פני דורות רחוקים יותר. זיכרון שעדיין מעורר איזה קור שבטי עמוק על אודות פרעות ורדיפות ופוגרומים, וחמלניצקי וההיידאמקים ופטלורה ושיתוף פעולה עם הנאצים בזמן השואה.

ד"ר אהרון וייס, שהוא חוקר השואה ומתמחה בחקר היחסים בין יהודים לאוקראינים, מתאר את התמונה העולה ממקורות היסטוריים (יהודיים, פולניים, גרמניים וסוביטיים) באשר לחלקם של האוקראינים, או פלגים ניכרים שבהם, בפשעים שבוצעו נגד היהודים, בצורה ישירה או עקיפה, בזמן השואה.

כחוקר, בודק ד"ר וייס את ההתפתחויות של אותן שנים תוך בדיקת היקף הפגיעות ומי היו הגורמים ש„הצטיינו" בכך. הוא מבחין בין אלה שנטלו חלק בפגיעות ביהודים לבין אלה שלא השתלבו במעשים אלה, אם מחמת אדישות ואם מתוך השתייכות אל אותה קבוצה קטנה ביותר שסייעה והצילה יהודים. הדיוק ההיסטורי הוא ערך חשוב ביותר עבורו, כמו גם ההימנעות מהכללות: „עלינו להצביע על אלה שנטלו חלק בפשעים ועל אלה שסייעו, משום שקיימת הסכנה של נפילה במלכודת של הצגת תמונה מאוזנת, כביכול, האומרת: היו כאלה שפשעו והיו כאלה שהצילו מבלי לציין מה היה משקלו של כל גורם. זאת תמונה היסטורית מעוותת" אומר ד"ר וייס, שהוא יליד פולין וניצול השואה.

על מנת לנסות ולהסביר מדוע לחלקים ניכרים של האוכלוסיה האוקראינית היתה עמדה עוינת סבילה או פעילה כלפי היהודים, ומדוע רק מיעוט מבוטל נמנה על אלה שסייעו ליהודים, יש לקחת בחשבון, טוען אהרון וייס, את האנטישמיות המסורתית שהיתה רווחת בקרב האוכלוסיה האוקראינית לצד עמדותיה של התנועה האוקראינית הלאומית, ובנוסף לכך את עמדתה של הכנסייה באוקראינה. ד"ר וייס בוחר לטפל תחילה באנטישמיות ובתנועה הלאומית, כשהוא מתייחס בעיקר לאותה תנועה שעיקר משקלה היה בדרום־מזרח פולין, שם מרוכזים היו כ־5.5 מיליון אוקראינים (באותם חלקים ניכרים מהאוכלוסיה האוקראינית שהיו תחת שלטון הסובייטים ברוסיה, דוכא כל ניסיון של התארגנות לאומית).

„בשנים שבין שתי מלחמות העולם עברו שינויים מהותיים על התנועה הלאומית האוקראינית. היא העמידה לעצמה כמה מטרות, כשהמטרה הראשונה היתה השגת עצמאות פוליטית לעם האוקראיני: הם ראו את עצמם כיחידים שלא זכו לביטוי מדיני, לאחר שעמים אחרים זכו לו עם סיום מלחמת העולם הראשונה. הם לא הכירו בעובדה שקיבלו רפובליקה שלמה במסגרת ברית־המועצות. מסוף שנות העשרים וראשית השלושים עובר תהליך של הקצנה לאומית על התנועה, המלווה אוריינטציה פוליטית על גרמניה. הם העריכו שהגרמנים הם היחידים שיוכלו לקדם את מטרותיהם, על־ידי שינוי פוליטי בפולין, שעשוי להתרחש אם תפתח גרמניה במלחמה. התסכול שעבר על הציבור האוקראיני מהאפשרות להגיע להישגים בדרך של פעילות מתונה, דחף את האוכלוסיה הזו אל פלגיה הקיצוניים שבמרכזם מפלגת ה־O.U.N. — ארגון הנאציונליסטים האוקראינים. המפלגה הזו, שצברה כוח והשפעה, החלה בפעילות מחתרתית של טרור נגד המשטר הפולני, כשהשלטונות מצידם נוקטים בדיכוי אכזרי של אנשי המפלגה שנתפסו.

„במרוצת השנים, אותה אוריינטציה פוליטית על גרמניה הביאה להשפעה גוברת והולכת של האידיאולוגיה הנאצית על התנועה הלאומית האוקראינית. ראיונות אלה גרמו להשפעה טרגית על האוכלוסיה האוקראינית ביחסה אל היהודים בתקופת השואה. בעקבות ההתפתחות הזו נוצר המפגש בין האנטישמיות העממית המסורתית לבין התנועה הלאומית האוקראינית. המפגש הזה הוא בין הגורמים המרכזיים המסבירים את יחסה של האוכלוסיה האוקראינית אל היהודים, והוא שמסביר את היקף המעורבות האוקראינית בפשעים נגד היהודים."

„היו, אמנם, זרמים שונים בתנועה הלאומית האוקראינית (כולל הפילוג שהתרחש במפלגת ה־O.U.N.) אך היחס ליהודים בתקופת השואה היה זהה. בפלג הגדול יותר של סטפן בנדרה התקבלה החלטה באפריל 1941 המגדירה את היהודים כמשענת נאמנה ביותר של המשטר הבולשביקי והאוונגרד המוסקבאי באוקראינה. החלטה זו מסבירה, בין היתר, גם את גל הפוגרומים, ביולי 1941, שהציף את האיזור: אוקראינים רבים תרגמו לשפת המעשה את ההחלטה כנגד היהודים. ב־60 ערים ועיירות, ובמאות כפרים, נרצחו אז קרוב ל־30 אלף יהודים על־ידי האוקראינים. הגרמנים הסתכלו בעין יפה על הרציחות, כמי שמלאכתם נעשית על־ידי אחרים.

הפרעות ביהודים ביוזמת האוקראינים נמשכו לאורך כל שנות הכיבוש הנאצי, בעידוד פעילי ה־O.U.N. וגורמים מסוימים בכנסייה. נטלו בהן חלק איכרים, עירונים, אנשי האינטליגנציה ומנהיגים מקומיים. התופעה קיבלה אופי המוני, ומספרי הקרבנות מדברים בעד עצמם." עם זאת, מרגיש אהרון וייס, כבר באותם ימים נמצאו מעטים שלא נסחפו בגל האנטישמיות הזה ולא נטלו חלק באותם פוגרומים. במקומות מספר ניתן היה למצוא אוקראינים שהעניקו מקלט ליהודים וכך הצילו את חייהם. הוא עצמו ניצל על־ידי משפחה אוקראינית שלימים ניטע עץ על שמה ביער חסידי אומות העולם בהר הרצל.

„גם לאחר שנוצר ניתוק בין האוקראינים הלאומניים לבין הגרמנים, כאשר הכריזה מפלגת ה־O.U.N. על הקמת מדינה אוקראינית עצמאית (ביולי 41') וחלק ממנהיגיה ירד למחתרת, לא חל כל שינוי ביחסם ליהודים. המחתרת הלאומנית, שהתפתחה במרוצת הזמן לרשת ענפה של יחידות צבאיות (U.P.A.), המשיכה ברצח יהודים לאורך כל שנות קיומה. יחידות אלה שלטו בחלקים ניכרים באיזורי היערות, אליהם היו מגיעים יהודים שנמלטו מהאקציות. כך קרה ששרידי היהודים שנמלטו אל היערות, אשר התחבאו בכל אותן פינות שמנגנון ההשמדה הגרמני לא יכול היה להגיע אליהן, נפלו בידי אנשי ה־U.P.A. ונרצחו על־ידם. ומכאן ברור עד כמה עמדה זאת של הלאומנים האוקראינים היתה קריטית לגבי יכולת הישרדות של היהודים."

ד"ר וייס מציין גם את המיליציה האוקראינית שהוקמה מיד עם הופעת הגרמנים באיזור, ושהיה לה חלק רב בפוגרומים של יולי 41'. מאוחר יותר היא פורקה והוקמה משטרת־עזר אוקראינית במסגרת המשטרה הגרמנית. לגרמנים היה פיקוח על המשטרה הזו והם הפעילו אותה בתהליך ההשמדה של יהודי דרום פולין, ולעתים גם באזורים אחרים. הם סייעו באיסוף יהודים בזמן האקציות ההמוני ובגירושם אל מחנות המוות. יהודים רבים נפלו מידי השוטרים האוקראינים בזמן שניסו להימלט או להסתתר במהלך האקציה. יש בידינו הוכחות, הוא אומר, שהמשטרה השתתפה גם באופן ישיר בהוצאות להורג המוניות של יהודים. וייס מציין שלמנהיגים האוקראינים הלאומניים היתה השפעה על המשטרה האוקראינית והלהיטות בה ביצעה המשטרה הזו את רצח היהודים, היא הוכחה לכך שלא נעשה שום ניסיון מצדם לרסן את הפשעים הללו. הוא מוסיף ומונה יחידות של אוקראינים שהיו בין שומרי מחנות העבודה, בין שומרי מחנות הריכוז, ובין דרגים שונים של סגל מפעילי מחנות המוות. דמיאניוק היה אחד מאלה. ועוד מצויות עדויות על הפעלתם של האוקראינים באקציות המוניות ובחיסול גטאות גם בשטחים שלא היו מאוכלסים על־ידי אוקראינים. כמו בגטו ורשה.

גורם מכריע היתה הכנסייה שבעמדתה קבעה לא במעט את גורלם של יהודים רבים: „באוקראינה המערבית פעלו שתי כנסיות: כנסייה יוונית קתולית (אונייאטית) ובראשה המטרופוליט אנדרי שפטיצקי, וכנסייה יוונית אורתודוקסית שפעלה גם באוקראינה המזרחית. לא ניתן להצביע על עמדה רשמית של שתי הכנסיות הללו ביחס ליהודים וגורלם בתקופת השואה. אולם מתוך בדיקת המציאות בשטח ניתן להגיע למסקנה שאנשי הכנסייה, בדומה לאוכלוסיה האוקראינית בכללה, התחלקו לשלושה דפוסי התנהגות: היו כאלה שחייבו ותמכו, ואפילו השתתפו, בפשעים נגד היהודים, היו שהיו אדישים והיו גם כאלה, במקרים מעטים, שסייעו בהצלת היהודים. בהקשר לזה חשוב להעריך את התנהגותו של ראש הכנסייה האוניאטית שפטיצקי (ראה משבצת במאמר).

„באשר לאותה קבוצה של אוקראינים שסייעו בהצלת יהודים. בידינו חומר המוכיח שכמה מאות אוקראינים אכן עזרו בהצלת יהודים תוך סיכון חייהם, וכ־100 איש מתוכם אף הוצאו להורג בשל פעילותם זו. ייתכן שבמהלך המחקר יתגלו עוד אוקראינים שנטלו חלק בהצלת יהודים, ומספרם עשוי להגיע לכמה אלפים בודדים של חסידי אומות העולם בקרב העם הזה.

מסתמנת, אפוא, המסקנה שחלק ניכר מבין האוקראינים היה אדיש לגורל שכניהם היהודים, רבים השתתפו בפועל בתהליך ההשמדה ומיעוט קטן, אציל והומני, היה מוכן לעזור ולהציל יהודים (באיזור אוקראינה המערבית, מתוך 870 אלף יהודים ניצלו רק כ־17 אלף יהודים). האחריות המרכזית להשמדתה מוטלת על הגרמנים, אבל אילו עמדתם של התנועה הלאומית האוקראינית, של חלקים נכרים מן האוכלוסיה האוקראינית ושל הכנסייה האוקראינית היתה שונה — גורל היהודים היה שונה, ומספר הניצולים היה גדול בהרבה.

המטרופוליט

עמדותיו והתנהגותו של המטרופוליט (ראש הכנסיה) שפטיצקי, השפיעו על מערכת היחסים בינו לבין היהודים בגליציה המזרחית ועל גורלם: ראש הכנסייה הזה ידע עברית וקיים קשרים לבביים עם רבים ממנהיגי היהדות באיזור. שטפצקי מעולם לא היה נגוע באנטישמיות, ואף הציע מקלט ליהודים, ביניהם לרבה של לבוב, הרב יצחק לוין, בעת הפוגרום הראשון בלבוב (הרב לא ניצל אפשרות זו וכך מצא את מותו). הוא אף דרש את הפסקת שיתופה של המשטרה האוקראינית באקציות נגד היהודים – במכתב ששלח להימלר. בסתיו 42' הוא פרסם איגרת־רועים תחת הכותרת „לא תרצח" המתייחסת, כנראה, בעיקר לרצח ההדדי בקרב הפלגים השונים של התנועה האוקראינית הלאומית, אך לא מן הנמנע שהכוונה היתה גם כלפי היהודים. נוסף על כך, בעזרת קרוביו, העניק שפטיצקי מקלט לכמאה וחמישים יהודים, ובכך הציל את חייהם.

בהערכת דמותו של שפטיצקי, על כל פעילותו החיובית ביחס ליהודים, אין להתעלם גם מהיבטים אחרים:

● ביולי 41' הוא בירך את הצבא הגרמני עם כניסתו ללבוב, והגדירו כ„צבא משחרר". יש להניח שלקריאה הזו היתה השפעה על המוני המאמינים האוקראינים ביחסם אל היהודים. והם הלכו בעקבות הגרמנים „המשחררים" וטבחו ביהודים.

● בפברואר 42' הוא חתם, יחד עם מנהיגים אוקראינים אחרים, על פנייה להיטלר בה הביעו את תקוותם לניצחונה של גרמניה וליצירת „הסדר" חדש באירופה בהנהגת היטלר. שפטיצקי היה צריך לדעת שפירושו של הסדר חדש באירופה תחת שלטונו של היטלר משמעותו – אירופה בלי יהודים.

● בסתיו 43' הוא תמך בהקמת דיוויזיית־SS – „גליציה" האוקראינית. תמיכה בהקמת דיוויזיה כזו בשנת 1943, שעה שבעולם התנהל מאבק איתנים למיגור משטרו של היטלר ובשעה שגורלם של שרידי היהודים היה תלוי במיגורו המהיר של הכיבוש הגרמני – מצביעה על סתירה טרגית בדמותו ובהתנהגותו של ראש הכנסייה שפטיצקי.

כל יום

10.9.87 — 4.9.87
מוסף רדיו וטלוויזיה

ששי טלוויזיה

4.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
08.05 שעת כושר.
08.15 יהדות — קשת וענן.
08.40 ספרות יסודי.
09.00 מוסיקה ד'־ו' — ג'יימס גאלוויי.
09.20 לשון ותקשורת — הילדים משכונת חיים.
09.45 הגיל הרך — רחוב סומסום.
10.15 חשבון ו' — השבר העשרוני.
10.40 מדעי הטבע יסודי.
11.00 חברה ותרבות יסודי.
12.00 חברה ותרבות על יסודי מושגי יסוד ביהדות (כ).
12.30 מוסיקה על יסודי מסע אל תרבויות — מוסיקה אלקטרונית.
13.30 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
13.35 גברת פלפלת — שיעור על הים.
13.45 זהו זה — שידור חוזר (כ).
14.30 פאביאן ממחוז דרום — פרק 2.
15.25 מפגשי בראשית — כי תצא — שיחתו השבועית של פרופ' ישעיהו לייבוביץ'.
16.00 ערב חדש — מוסף לשבת.
16.30 קיצור החדשות (ערבית).

ברט לנקסטר, משתתף בסרט הקולנוע „הרכבת" (22.05)

16.32 זאב מעופף — שם הפרק: „מרומים".
17.20 „על המרקע" (ערבית).
17.30 אליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה — „רומא 87" — שידור ישיר (ערבית).
18.00 סרט ערבי.
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 „שבת שלום" — תכנית לליל שבת, בהגשת אברהם בורג ואלעזר שטרום.
20.15 „יומן" ותקציר יומי מאליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה — „רומא 87".
21.15 „ממני" — תכנית ראיונות עם מני פאר.
22.05 סרט קולנוע — „הרכבת" (ראה הפניה).
00.10 פסוקים לשבת.
חדשות הלילה

ערוץ 2

19.00 קונצרט 2: רביעיית כרוביני: רביעייה במי מינור מאת ורדי.
19.30 בידור 2: פסטיבל שירי עמים.
20.40 סוף 2.

סרט קולנוע — „הרכבת". הסרט מבוסס על עובדות אמיתיות. אחד ממשעיהם של הנאצים במלחמת העולם השנייה היה גניבתם של אוצרות אמנות וקניים מאוספים הגדולים של אירופה והעברתם לגרמניה. סול סקופילד בדמותו של קצין נאצי שחצן, מחליט להוציא יצירות אמנות רבות ככל האפשר מצרפת לגרמניה. המחתרת הצרפתית מתגייסת למנוע את ההברחה, ופועלי הרכבת משתפים פעולה עם המחתרת. משתתפים: ברט לאנקסטר, מישל סימון וז'אן מורו.
שעה — 22.05

שבת טלוויזיה

5.9.87

16.00 „רכס השפרל" שם הפרק: רופא השיניים מדורג'. בילי בלו נתקל בשודדים חמושים וניצל על־ידי „רופא שיניים". ג'ון קנון מחזיר לו טובה על־ידי הסכמתו לשלוח את בילי בלו לעזור לרופא להקים מרפאה בטוסון, אך הרופא חוטף את בילי בלו ומנסה לסחוט כספים מג'ון קנון.
16.50 קיצור החדשות (ערבית).
17.00 סרט צרפתי — מותו של מושחת (ראה הפניה).
19.00 „ערב טוב" — תכנית בידור מקומית בהשתתפות אמנים מן הארץ ומחוץ לארץ. והפעם: ג'וקי ארקין, סמיר שוכרי, סוזאנה ווינבל, הזמר האיטלקי רנה רנאטו, אוסאמה חלבי, הרקדנית יסמין ולהקת ריקוד מאנגליה. (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 „מי הבוס?" הפרק השביעי: אפוטרופסות (חלק 2). אחרי החתונה הזוג הטרי משנה את דעתו ומחליט, שלמרות הכול לא יאמצו את ג'ונתן.
20.30 „צירופים" — תכנית אירוח דו־שבועית. חיים זיסוביץ מארח אישים ואמנים בנושאים הקשורים במורשת ישראל.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 — ספורט: משחק השבת. במשדר תקציר של כל תחרויות היום השביעי באליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה — „רומא 87" וכן סקירת מחזור הפתיחה של הליגה הלאומית בכדורגל.
22.50 „מסך אישי" — אהוד מנור מארח

שלמה גרוניך, אורח התכנית „מסך אישי" (22.50)

אישיות ידועה ומקרין על־פי בחירתה קטעים מתחום המוסיקה, הקולנוע, התיאטרון, הבידור, הספורט ועוד. אורח התכנית הפעם הוא המוסיקאי שלמה גרוניך.
23.25 „ימי המיוזיק הול שחלפו" — הפרק השלישי (ראה הפניה).
00.10 פסוקו של מקום — מבט אל הירקון.
חדשות הלילה.

ערוץ 2

19.00 ספורט 2.
20.00 בידור 2: ג'אן מישל ג'אר.

סרט צרפתי — „מותו של מושחת". שרשרת רציחות של אנשים פוליטיים מובילה למבוי סתום. אלן דלון הוא חברו של אחד הנרצחים. הוא מנסה לגלות את המניע לרציחות ומי עומד אחרי הרציחות האלה, אך גם בחייו מנסים להתנקש, ככל שהוא מתקרב לפענוח הפשע.
שעה — 17.00

„ימי המיוזיק הול שחלפו" — הפרק השלישי: נגמי אליס עוזבת את הלהקה וגדלי בליין, השחקנית הזוהרת, מצליחה למשוך אליה את ריצ'ארד התמים, שחש בודד ומבורגר עם עזיבתה של נגמי. ערב השנה החדשה 1914 — ריצ'ארד מרים כוסית עם דודו ניק וטוסי. השנה שחלפה היתה עשירה באירועים. מה צפוי בזו הממשמשת ובאה?
שעה — 23.25

ראשון טלוויזיה

6.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן.
08.05 שעת כושר.
08.15 תלמוד — שניים אוחזין — היכי דמי חלק 1. (כ).
08.40 ספרות יסודי — מסך לספרות — יש לי חלום. (כ).
09.00 אנגלית ו'.
09.20 חינוך מיוחד — השעה שלנו — דירה להשכיר. (כ).
10.00 שעת כושר.
10.10 אנגלית ז'.
10.30 הגיל הרך — פרפר נחמד — בגד ללבוש.
11.00 חשבון ה' — מבוא לשברים. (כ).
11.15 צרפתית על יסודי.
11.30 גאוגרפיה ה'־ד' — יפו — הארץ והעם.
12.00 ספרות ז'־ט' — מעשה בנעליים א'. (כ).
12.25 אנגלית ט'.
13.00 אנגלית י'.
13.30 הסטוריה כללית יוון הקלאסית — אתונה תור הזהב.
14.00 טלטקסט — עד כאן.
14.05 האוניברסיטה הפתוחה: 1. בין בדיון לממשות — בכי. 2. מעולם הכימיה — מבנה גבישי.
15.00 היום בו השתנה היקום פרק 9: עושים גלים.
15.50 מאתיים שניות למשרד הבריאות.
15.50 שעת כושר.
15.55 רחוב סומסום.
16.25 ילדת הפלא פרק 15: המחנה.
17.00 ערב חדש.
17.30 אליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה — רומא 87. שידור ישיר.

טיפני בריסט, מופיעה בסידרה „ילדת הפלא" (16.25)

18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 ספורט מרומא (ערבית).
18.45 חידושים והמצאות (ערבית)
19.00 יומן השבוע (ערבית).
20.00 אליפות העולם השנייה באתלטיקה קלה רומא 87 — שידור ישיר.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 לקראת שידור.
21.50 שושלת — סדרה אמריקנית (ראה הפניה).
22.40 מצב הרוח — מגזין דו־שבועי לענייני תרבות ואמנות. בתכנית משולבים מופעים, ראיונות ושיחות בתחומים למיניהם. מנחה: ירון לונדון.
23.30 גבול הדמדומים — הפרק האחרון: סיפור א': ילד הולך לאיבוד. צלמה, העומדת על סף פריצת דרך לקריירה מזהירה במקצועה, מגלה בתמונות שצילמה אפשרות חלופית לחייה בעתיד. סיפור ב': בנק המשאלות. צייר של מציאות שם ידו על מנורת אלדין, המוכנה למלא, להפתעתו, שלוש ממשאלותיו — בתנאים מסוימים.
00.00 פסוקו של יום.
חדשות הלילה.

ערוץ 2

19.00 החתול שמיל.
19.30 בידור 2: סידרת ג'אז.
20.00 מבט שני: בת־אשה בת 2000.
21.00 סוף 2.

„שושלת" — פרק 156: גרוזה אינו שבע רצון מנישואיה של בתו עם גף. אלקסיס מציעה לסטיבן מניות ב„קולביקו". סטיבן נכשל בנסיון להתפייס עם סמי־ג'ו ומחליט לעקור עם בנו מן האחוזה המשפחתית.
שעה — 21.50

שני טלוויזיה

7.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן.
08.05 שעת כושר.
08.40 ראשית הקריאה — בלי סודות — ש.
09.00 אנגלית ה'.
09.20 חשבון פשוט ד' — כפולות והתחלקות (כ).
10.10 אנגלית ז'.
10.30 הגיל הרך — רגע עם דודלי — דודלי רגע ומי עוד (כ).
11.00 ערבית מדוברת — ד'־ה' — מרחבא.
11.15 אנגלית ו'.
11.30 גיאוגרפיה של א"י — פני הארץ — ליד הנחל (כ).
12.00 אנגלית ח'.
12.25 תלמוד — שניים אוחזין — היכי דמי, חלק 1 (כ).
13.00 גיאוגרפיה כללית — ז'־ט'.
13.30 אנגלית יא'—יב'.
13.45 צרפתית — העשרה.
14.00 טלטקסט — עד כאן.
14.05 חובב הטבע פרק 10: שומר השדות.
14.30 קסים קסם — גבנונים וקימורים.
14.55 נחשון.
15.00 קשר משפחתי.
15.10 מאתיים שניות למועצת הלול.
15.55 מאתיים בערוץ חמשת המייל פרק 38 — יום בהיר אחד.
17.00 ערב חדש.
17.30 דובי'כפת לי — שם הפרק: דובי'כפת לי האבודים.
17.55 קונצרט לנוער — תחרות כשרונות צעירים.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 סקירת תכניות (ערבית).

לי דארל, חוקרת הטבע בסדרה „חובב טבע" (14.05)

18.35 ספורט. — בתכנית: שידורים ישירים מאליפות העולם באתלטיקה קלה ברומא.
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 הצפון והדרום — פרק שני.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 קשרי משפחה — הפרק השמיני: סבא בא לביקור.
22.00 כניסה חופשית — תכנית בענייני חברה, משודרת מאולם תאטרון החאן בירושלים. (ראה הפניה).
23.10 מיאמי — מחלק מוסרי — שם הפרק: אוון.
23.35 פסוקו של יום.
חדשות הלילה.

ערוץ 2

08.30 שידור ישיר ממשפט דמיאניוק.
16.00 המשך משפט דמיאניוק.
19.00 עד פום: ניל סדקה, ברנדה לי, פול אנקה.
20.00 תקציר משפט דמיאניוק.
20.30 קונצרט 2: התזמורת הקאמרית הישראלית — מעט ויואלדי.
21.00 סוף 2.

„כניסה חופשית" — נושא התכנית: מטרות חברתיות של משרד החינוך מול מעורבות של הורים בבתי ספר. התכנית תעסוק בתהליכים ובמחשבות שנויות, שהתעוררו אצל הורים, מחנכים ובהנהלת משרד החינוך, בעניין המטרות החברתיות של בית־הספר, שנקבעו לפני כ־15 עד 20 שנה. האינטגרציה בחינוך, שנערכה מזה, ומעורבות ההורים בנעשה בבתי־הספר: ההולכת וגדלה, מזה הם שני התהליכים שאחריהם תנסה התכנית לעקוב. מנחה: מנשה רז.
שעה — 22.00

שלישי טלוויזיה

8.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן.
08.05 שעת כושר.
08.15 חשבון ד' — חשבון פשוט — כפולות והתחלקות. (כ).
08.40 ראשית הקריאה — בלי סודות — ש.
09.00 אנגלית ח'.
09.20 תרגום לערבית — חשבון פשוט — כפולות והתחלקות.
10.10 אנגלית ז'.
10.30 הגיל הרך — רחוב סומסום — להתחיל את הבוקר.
11.00 צרפתית על יסודי.
11.15 חשבון ה' — מבוא לשברים. (כ).
11.30 גיאוגרפיה של א"י — פני הארץ — ליד הנחל (כ).
12.00 גיאוגרפיה ז'־ט' — המדבר.
12.25 ספרות על־יסודי — אדיפוס המלך — תקופת סופוקלס.
13.00 מוסיקה על יסודי — מסע אל תרבויות — תולדות הג'ז.
13.30 מדעי הטבע — הישרדות — גם הם משתמשים בכלים.
14.00 טלטקסט — עד כאן.
14.05 סרט קולנוע „הבריחה אל הנצחון".
16.00 פרפר נחמד — יום הולדת לשבי.
16.25 רובוטריקים — פרק 38.
17.00 ערב חדש.
17.30 „אלף" — סדרה קומית לכל המשפחה.
17.50 שלוש, ארבע, חמש וחצי.
18.15 ילדים בעולם חוויות של ילדים מכל מיני מקומות בעולם.
18.25 „הגיע זמן לשון".
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 סרט תעודה — כל הקשור

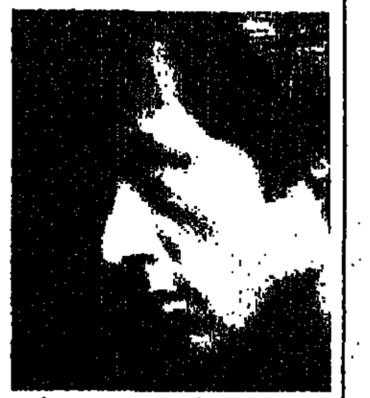

סילבסטר סטלונה, בסרט הקולנוע „הבריחה אל הנצחון" (14.05)

באנטיביוטיקה.
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „מישהו מטפל בך" — הפרק הרביעי: „האזינו, לקוחות".
20.30 „עוד להיט" — לקט שירים של סטיבי וונדר.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.40 מבט שני.
22.20 סדרת דרמה — „קצה העולם". הפרק השני: קייט וילריה מגיעים ל„לארפינטה" השוממה מאדם. הם מתעוררים למראה רובה המכוון אליהם. המכוונת היא „הרודה רייך", הנמצאת במקום עם בנותיו של טום, ומעולם לא שמעה על קייט. מתברר שטום ניספה בתאונה במטוס שהחזירו מארה"ב. קייט ההמומה נותרת חסרת אמצעים, עם ארבעה ילדים. בעוד היא מתלבטת אם להשאר במקום, מוצאים בין הריסות המטוס את יומנו של טום, בו הוא מביע תקווה כי עם נישואיו לקייט ישובו הוא ובנותיו אל המנוחה והנחלה.
23.05 „קלי קלות" — סדרה קומית אמריקנית חדשה בת 22 פרקים — ראה הפניה.

סדרה קומית אמריקנית חדשה: „קלי קלות" — אלמנה עשירה, ליק מקגייוור, לשעבר בדרנית בלאס־וגאס, מזמינה את דודה העני ו„הזרוק", באלי, ואת חברו הטוב ריכרדו, להתגורר עמה. גם אדות בעלה המנוח ובעלה הלוטשים עוינים אל ירושתה חולקים עמה את מעונה. הסיטואציות הקומיות שבסדרה מבוססות על המתיחויות שבין הדיירים השונים. משתתפים: לוני אנדרסון, ג'ק אלאם, לי ווהן, דנה אייבי וג'יימס קרומוול.
שעה — 23.05

9.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן.
08.05 שעת כושר.
08.15 גיאוגרפיה של א"י — פני הארץ — ליד הנחל (כ).
08.40 אנגלית ו'.
09.00 מדעי הטבע יסודי.
09.20 אנגלית ז'.
10.00 שעת כושר.
10.10 מדעי הטבע ה'-ו' — גוף האדם — לנוח ולהרגע מבלי להיפגע (כ).
10.30 הגיל הרך — פרפר נחמד.
11.00 חשבון ו' — השבר העשרוני.
11.15 אנגלית יא'-יב' — Hello Israel Art and atmosphere.
11.30 יהדות — מושגים ביהדות (כ).
12.00 אנגלית ח'.
12.25 אנגלית י'.
13.00 מדעי הטבע — על יסודי — היער הבלתי אפשרי.
13.30 גאוגרפיה כללית.
14.00 טלטקסט — עד כאן.
14.05 האוניברסיטה הפתוחה 1. חוליתניים — ויסות חום הגוף. 2. מדעי החיים. 3. עידן המהפכות — הולדתה של צרפת החדשה.
15.00 טוב טוב הגמד: „איזמל הקסם".
15.25 ישר ולעניין: „לבד כנגד ברד".
15.40 שעת כושר.
15.50 מאתיים שניות למשרד הבריאות.
16.00 גברת פלפלת — תחרות קפיצה.
16.10 שביל באמצע שביל בצד: אמות המים לירושלים.
16.20 פיצוחים — שעשועון טלוויזיה נושא פרסים.
17.00 ערב חדש.
17.30 „עולמו המופלא של וולט דיסני" הפרק התשיעי: „הינשוף שלא נשף".

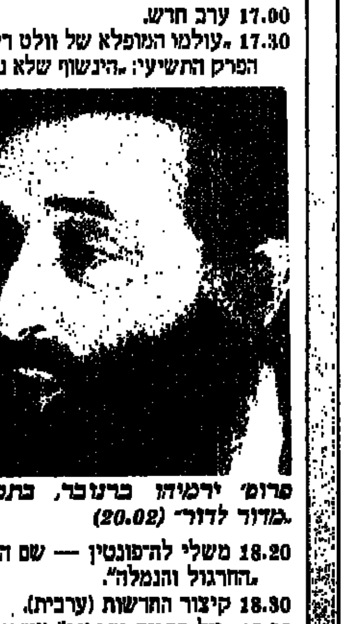
פרופ' ירמיהו ברנובר, בתכנית „מדור לדור" (20.02)

18.20 משלי לה־פונטין — שם הפרק: „החרגול והנמלה".
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „על ספרות ותרבות" (ערבית).
19.00 „בקו הבריאות" — מגזין בענייני רפואה — על מחלות עיניים תורשתיות. (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „מדור לדור".
20.30 תצפית.
21.00 „פסטיבל הזמר תשמ"ז". ראה הפניה.
22.00 מבט לחדשות.
22.30 תשדירי שירות.
22.35 פסטיבל הזמר תשמ"ז — החלק השני, שידור ישיר מעורד, של תוצאות הבחירה משבע נקודות הצבעה.
23.05 דמפסי ומייקפיס — הפרק האחרון: „עוף דורס".
23.55 פסוקו של יום. חדשות הלילה.

ערוץ 2
08.30 שידור ישיר ממשפט דמיאניוק.
16.00 המשך משפט דמיאניוק.
19.00 שישאר בינינו לילה.
19.30 תקציר משפט דמיאניוק.
20.00 בידור 2: ראבי שנקר — אמן סיטאר הודי בקונצרט נדיר באנגליה.

פסטיבל הזמר תשמ"ז — שידור ישיר מערד. שנים־עשר שירים חדשים מתמודדים בתחרות. ואלה הזמרים לפי סדר הופעתם: גיתית שובל, נוגה אשד והבנות מרימון, ראובן ארז, נתנאלה, להקת פיקוד דרום, יזהר לדני, לימור שפירא, אילן ויהודה, הדר וחנן יובל. את הזמרים מלווה תזמורת בניצוחו של דוד קריבושי. מנחה: נעמי שמר.
שעה — 21.00

10.9.87

08.00 טלטקסט — עד כאן.
08.05 שעת כושר.
08.15 יהדות — קשת וענן — גלגל הזמן (כ).
08.40 ראשית הקריאה — כלי סודות — ר'.
09.00 גיאוגרפיה של א"י — פני הארץ — ליד הנחל (כ).
09.20 מדעי הטבע ו'-ט' — כמה נתחיל.
10.10 אנגלית ה'.
10.30 הגיל הרך — בבית של פיסטוק — ללכת לביה"ס.
11.00 אנגלית ו'.
11.15 ערבית — ערבית מדוברת — קריש (אל) סאעה?
11.30 אנגלית ח'.
12.00 מדעי הטבע — על יסודי — אייזיק ניוטון.
12.25 אנגלית ט'.
13.00 הסטוריה — מתולדות ישראל — הרודיון.
13.30 מוסיקה — שיר ומחול.
14.00 טלטקסט — עד כאן.
14.05 כלי סודות — ש'.
14.30 קשר משפחתי.
15.10 רחוב סומסום.
15.40 שעת כושר.
16.00 זהו־זה — שידור חי.
17.00 ערב חדש.
17.30 „ריץ' ריץ'" — נושא התכנית: „ונהפוך הוא".
18.00 „הבילבולים" — של וולט דיסני שם הפרק: „המפלצת של צבימי".
18.25 „פסוקו של מקום" — מבט אל דימונה.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „מגזין לאמנות" (ערבית).

גידי גוב, במרכז התכנית „זהו זה" (16.00)

19.00 „מפגש" (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 מבט ספורט.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 „אף פעם לא מאוחר" — הפרק השנים־עשר.
22.55 „פרקליטי אל־איי" — הפרק השנים עשר: „אל סידי, עו"ד סיד הירשברג סובל מהתמוטטות עצבים. הוא מבקש את עזרתו של מייקל קוזאק בייצוג אישה, ששוטרים פרצו לביתה, בחשד שהיא מחזיקה בסמים. הם ירו בה והרגו את בתה, ולאחר שהשיבה אש לעברם ופצעה שוטר — נעצרה באשמת רצח.
23.40 „הגיע זמן לשון" — פינת הלשון של אבשלום קור.

ערוץ 2
08.30 שידור ישיר ממשפט דמיאניוק.
19.00 דובי־כפת לי.
19.30 תקציר משפט דמיאניוק.
20.00 תצפית: 1. מכ"ם 2. משאבת אינסולין מנחים ד"ר יורם לס ויעל דן.
20.30 מחוז 2; מוס פנרלטון.

תכנית טלוויזיה
ביום שישי 11.9.87

סרט קולנוע — „האדומים". הסרט חושף יריעה רחבה של השמאל האמריקני בתחילת המאה ומגולל את סיפור אהבתם של ריד ולואיז ברייינט — דמות מיליטנטית, שנאבקת למען זכויות נשים ולמען הכרה בה כסופרת. וארן בייטי ודאיין קיטון מגלמים את התפקידים הראשיים. עוד מופיעים: ג'ק ניקולסון, מורין סטייפלטון, והסופר ירזי קושינסקי.
שעה — 21.15

המזרח התיכון טלוויזיה

יום שישי 4.9.87
13.00 וודי וודפקר (מצויירת). 13.30 בית חולים ווסטברוק (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „חיקוי לחיים" עם לנה טרנר. 17.00 כוסריבוק (מצוייר) 17.30 היצורים הסלעיים. 18.00 וובסטר (סדרה). 18.30 קשרי משפחה (קומי). 19.00 חדשות. 20.00 פול גאי (פעולה). 21.00 סרט (ערבית). 22.30 מעשיות משפחות (ערבית).

שבת 5.9.87
13.00 מועדון הילדים (מצויין). 13.30 הדובים. 14.00 דניס (מצויירת). 14.30 מיסתורי האוקינוס. 15.00 עולם החיות. 16.00 אירועי ספורט בעולם. 17.00 כדורגל (רומניה — פולין). 19.00 ספורט. 20.00 היאבקות. 21.00 סרט — „עבור אהבה או כסף" עם קירק דוגלאס. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

יום ראשון 6.9.87
13.10 חיים אחרים (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 מעשיות משפחות (ערבית) 15.00 סרט (ערבית). 16.30 „אי המטמון". 17.00 הבית המעופף. 17.30 היצורים הסלעיים. 18.00 משפחת חלטן. 18.30 כפיות של כסף (קומי). 19.00 שישים דקות. 20.00 תוכנית מוסיקלית. 21.00 סרט — „מרוץ האימה": עם גרגורי פק. 22.30 מעשיות משפחות (ערבית).

יום שני 7.9.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „חשוד עיקרי" עם מייק פראל. 16.00 היתקליף (מצויירת). 16.30 ילדי החבובות. 17.00 ספר הספרים. 17.30 היצורים הסלעיים (לילדים). 18.00 ימים מאושרים. 18.30 לורן ושירלי (קומי). 19.00 חדשות. 20.00 מאגנום. 21.00 סרט. 23.00 מועדון 700. 23.30 — חיים אחרים (סידרה). חדשות.

יום שלישי 8.9.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „משהו כשורה" עם ג'יימס סרנטינו. 16.30 ילדי החבובות. 17.00 הבית המעופף (מצויירת). 17.30 היצורים הסלעיים (לילדים). 18.00 מסע בין כוכבים (דמיוני). 19.00 חדשות. 20.00 דעות צוות לעניין. 21.00 מקגייור (בלשי). 22.00 ואבאוויר (מתח). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

יום רביעי 9.9.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „איש לדונמא" עם כריסטופר פלמר. 16.10 ילדי החבובות (מצויירת). 17.00 ספר הספרים. 17.30 היצורים הסלעיים (לילדים). 18.00 פאניקי ברוסטר (סדרה). 18.30 משפחת קמבל. 19.00 חדשות. 20.00 סיימון את סיימון (בלשי). 21.00 המחנך (סדרה). 21.30 ניוהארט (סדרה קומית). 22.00 קגני ולייסי (משטרתי). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סידרה).

יום חמישי 10.9.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „מרני" עם טיפי הדרן. 16.00 היתקליף. 16.10 ילדי החבובות (מצויירת). 17.00 הבית המעופף. 17.10 היצורים הסלעיים (לילדים). 18.00 משפחת ג'פרסון. 18.30 דוק פילוט. 19.00 חדשות. 20.00 סקרקרו וגברת קינג (בלשי). 21.00 סרט — „דו קרב לאור השמש" עם גרגורי פק. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים (סדרה).

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 4.9.87
13.30 כדורגל. 15.30 המצלמה הנסתרת (רק בערוץ 1). 15.45 גוף האדם (רק בערוץ 1). 16.00 סרט עלילתי (רק בערוץ 1). 16.30 סרט עלילתי באנגלית (רק בערוץ 1). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 17.50 נשים קטנות (רק בערוץ 1). 18.00 ההיסטוריה של הנפט (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 ההיסטוריה של הרפואה (דוקומנטרי). 20.30 משפחת קוסבי (קומדיה אמריקנית). 21.10 פלקון קרסט. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סיפור פנימי (סידרה אנגלית עם רוי מרסדן).

שבת 5.9.87
17.30 צ'זקי (רק בערוץ 3). 17.30 עולמו של וולט דיסני (על אחרי נוף — בערוץ 1) 18.00 תכנית בצרפתית. 18.15 ילדי רחוב די.בי.סי. (רק בערוץ 1). 18.30 אטאב לעולם (צרפתית). 18.40 החיים בשנות האלפיים (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 מאחורים אנו עומדים (קומדיה אנגלית). 21.10 אישים ומאורעות סידרה דוקומנטרית (רק בערוץ 1). 21.30 בידור תו"ל (להקות מכל הזמנים). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 6.9.87
17.20 עולם החיות (רק בערוץ 1). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית (רק בערוץ 1). 18.00 כפר בין העננים (תכנית בצרפתית לילדים). 18.30 קתרין (סידרה בצרפתית). 18.40 ההיסטוריה של הלבוש (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 התבגרות (קומדיה אמריקנית). 21.10 סידרה חדשה. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 האנטר (סידרת מתח). 23.10 מישהו מטפל בך (קומדיה אנגלית).

יום שני 7.9.87
15.50 החבובים — סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.00 תגמרים 17.10 על טעם ועל ריח (רק בערוץ 1). 17.30 כפיות כסף (לילדים בערוץ 1). 18.00 השוטרת (סידרה בצרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 „הלו הלו" (קומדיה אנגלית). 21.10 „מוסליני" — סדרה דוקומנטרית עלילתית. 22.00 חדשות באנגלית 22.10 הטרף (סידרה אנגלית). 23.10 ספינת האהבה.

יום שלישי 8.9.87
15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.30 על טעם ועל ריח (רק בערוץ 1). 16.50 הרכבת הסודית (רק בערוץ 1). 17.00 סיפורים קצרים (רק בערוץ 1). 17.15 על טעם ועל ריח (ערוץ 1). 17.30 סרט דוקומנטרי באנגלית (רק בערוץ 1). 18.00 תוכנית בידור בצרפתית. 18.10 עולמו של וולט דיסני (רק בערוץ 1). 18.30 — כדורגל בינלאומי (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 20.30 צרות כפולות (קומדיה אמריקנית). 21.10 אוהרה (סידרת מתח אמריקנית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 המלחמה הבלתי ידועה (סידרה דוקומנטרית על מלחמת הגרמנים ברוסיה). 23.10 פתוח כל שעות היממה (קומדיה אנגלית).

יום רביעי 9.9.87
15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1) 17.00 ילדת הפלא (רק בערוץ 1). 17.25 המגלים (רק בערוץ 1). 17.50 בית חולים (רק בערוץ 1). 18.00 חמש נערות בפריס (סידרה בצרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 ידע היום (צרפתית). 19.30 חדשות בעברית. 20.30 אל תחכה לי (קומדיה אנגלית) 21.10 הדרך המשי (דוקומנטרי על השפעת המזרח הרחוק). 21.40 האבקות חופשית (רק בערוץ 1). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 בית משותף (סידרה אמריקאית). 22.20 האבקות חופשית (רק בערוץ 1).

יום חמישי 10.9.87
17.00 המופע של דון נוט — לילדים, באנגלית (רק בערוץ 1). 17.15 אי הפרפרים (לילדים, בערוץ 1). 17.45 עולם החיות (רק בערוץ 1). 18.00 רחוב קילו (צרפתית). 18.20 תיאטרון האגדות (רק בערוץ 1). 18.30 פסטיבל הג'אז העולמי. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 סידרה צרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 מגזין ספורט. 20.30 בעלי ואני (קומדיה אנגלית). 21.10 רוכב לטקסס (סידרה אמריקאית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

4.9.1987

קול המוסיקה
06.01 „צלילי בוקר
07.00 „בהאזנה נינוחה": הנדל: טריו סונטה בסול מג'ור אופ. 5 מס' 4; יוהן גוטליב גולדברג: טריו סונטה לשני כנורות ברו מג'ור; מוצארט: חמישייה לקלרנית ק. 581; רחמנינוף: קונצ'רטו מס' 3 ברה מג'ור לפסנתר ותזמורת.
09.00 מוסורגסקי: תמונות בתערוכה (כתזמור ראבל); ברוך: קונצ'רטו לכנור ותזמורת בסול מינור מס' 1; דבוז'אק: סמפוניה מס' 3 במי במול מג'ור; בטהובן: לאהוב במרחקים 6 שירים; בטהובן: סימפוניה מס' 8 בפה מג'ור; פרוקופייף: סוויטה סקיתית.
11.57 „פינת השיר" משירי אמיר גלבוע.
12.00 „מן הסרטייה" יאיר קלס — כנור עמנואל גרובר — צ'לו גד לברטוב — ויולה מילכה לקס — פסנתר: מוצארט: רביעייה בסול מינור; צבי אבני: „מעבר לפרגוד".
13.05 „בהאזנה נינוחה": באך: טוקטה ברה מאג'ור; מוצארט: קונצ'רטו לפסנתר ברו מינור; צ'ייקובסקי: „קפריצ'יו איטלקי"; ברהמס: סימפוניה מס' 2 ברה מאג'ור.
15.00 „לקראת שבת" — הנדל: קונצ'רטו גרוסו ברה מינור אופ. 3 מס' 6; מנחם צורי: רביעייה לחליל ולכלי קשת (1980); מנדלסון: קונצ'רטו ברה מינור לכנור ופסנתר ותז. כלי קשת.
16.00 „לבקשתכם": באך: קנטטת „הציד"; היידן: קונצ'רטו לחליל, אבוב ותזמורת; בטהובן: קונצ'רטו מס' 3 לפסנתר ותזמורת; שוברט: סימפוניה מס' 3.

שייקה אופיר, תכנית מיוחדת לזכרו (גל"צ 15.05)

18.00 „דור הזהב" — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות" זמר הטנור יוזף שמיט תוכנית שניה.
19.00 „מוסיקה קאמרית": ברנרה: רביעיית כלי קשת בסי מינור; ברהמס: חמישייה בסי מינור לקלרנית ולכלי קשת.
20.05 „מזמורות הארץ" —.
20.27 „פינת השיר: —.
20.30 „קונצרט ליל השבת": רוסיני: הפתיחה וילהלם טל; גריג: סוויטת הולברג; אלבניס: אסטוריאס לגיטרה; ביזה: סימפוניה מס' 1 ברו מג'ור; סן־סנס: קונצ'רטו מס' 1 לצ'לו ולתזמורת, בלה מינור; רימסקי־קורסקוב: שחרזדה, סוויטה סימפונית; קופלנד: אל סלון מקסיקו.
23.00 „ברק הברוק ורסיטי רנסנס".

רשת א'
07.30 „רדיו־קל".
08.05 „פעמי המזרח" — מצעד פזמונים בסגנון מזרחי.
10.05 „שיריקור" — מתולות ושירים משלנו.
11.05 „היום השישי" — מגזין למסורת ופולקלור.
12.05 „מעורב ים־תיכוני" — עם ג'ו עמר.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 „בראש צעיר" — מגזין לילדים ולבני נוער.
15.00 „קבלת שבת" — פרשת „כי תצא".
16.05 „נושא במוקד" עם מיכאל הנדלזלץ — על עתונות והתרבות.
17.10 שירי עדות.
18.06 מוסף רדיו לספרות.
19.05 „זמר לשבת".
19.30 שידורים לעולים.
22.05 „כי טוב הזמר": „לילות ספרד" — מופע פזמוני שוקולט באולם דראר מבר.
23.05 „להיטים מפולפלים" — להיטי הזמר המזרחי של כל הזמנים.

רשת ב'
07.00 „הבוקר הזה".
08.05 „כל צבעי הרשת" — מגזין יומי — עם יוסי גרבר.
12.10 „שריקת פתיחה" — לקראת משחקי הכדורגל בשבת.
13.05 „בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.06 „בת צחוק" — הווי והומור.
15.06 „בשמים לשבת" — עם יהורם גאון.
16.05 „עובר ושב" — עם דוד מרגלית.
17.05 „מאחורי הכותרות" — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעיתונות.
18.06 „השבוע שלי" — עם העתונאי יוסף לפיד.
19.05 „הטור השבועי".
20.05 „השושנה פורחת" — רומנסות, שירים ופיוטים ממורשת יהדות ספרד.
22.05 „הבה נצא במחול" — ריקודי עם.
23.05 „בין שישי לשבת" — שיחה בשניים בין יצחק לבני לבין פרופ' מרדכי רביד.
00.10 „שיר אינו רק מנגינה" — שירים עבריים בנושא אחד.

גלי צה"ל
06.05 צלילי בוקר.
06.30 „פוקחים עין".
07.07 תוספת בוקר — צביקה שפירא ועיתוני סוף שבוע.
08.05 בוקר טוב ישראל.
09.05 בילוי נעים — עם מולי שפירא.
11.05 „קולה של אמא" — עם אלכס אנסקי.
12.05 „סנדלים" — שעתיים נעולות עם דורי בן־זאב.
14.05 „עוד לא שבת" — עם שלמה ארצי.
15.05 „חיוכים" — עם שייקה אופיר ולזכרו. תכנית מיוחדת בה מגיש השחקן והבדרן המנוח — שייקה אופיר מערכונים וקטעי הומור האהובים עליו בביצועו ובבצוע אמנים אחרים כדן בן אמוץ, אורי זוהר, אריק איינשטיין והגשש החיוור, איתם עבד כבמאי בשתי תוכניותיהם הראשונות. (ש"ח).
16.05 „שיר בשקט בשקט".
18.05 „בראש ציוני" — עם גיל סמטונוב — מנהל הפרסום הבין לאומי למנהיגות צעירה. מראיין: צבי שפירא.
19.05 „גבר, אשה 1987" — תכניתה של ערנה עברון.
20.05 „לא על הלוף לבדו" — שעתיים של מוסיקה ומשחקי רדיו נושאי פרסים.
22.05 „עשן בעיניך" — שעתיים של מוסיקה עם גדי לבנה.
00.05 מופע הדריו והטרנזיסטור של יואב קוטנר.
05.05 צלילי בוקר.

רשת ג'
06.04 „יום שישי חזר" — שירים עבריים.
08.05 „להיות שם" — שעה אחת. שפה אחת.
09.05 „אגן הים־התיכון".
11.05 „משהו משהו" — עם מיכל שמואלי.
13.05 „צפיחית בדבש" — עם דן כנר.
15.05 „לפנות ערב" — שירים עבריים.
17.05 „כאן, שם ובכל מקום".
19.05 „זמר שכוח" — שירים עבריים.
20.05 „צלצול שבת" — עם לאה ליאור.
22.05 „טיול לילי" — שירים עבריים.
23.05 „איזה לילה" — מסיבת ריקודים — עם איתן גור.

שבת רדיו

5.9.1987

קול המוסיקה
07.11 „שחרית לשבת" — באך: קונצ'רטו לחליל, אבוב, כנור וכלי קשת ברה מג'ור; הנדל: קונצ'רטו גרוסו אופ. 3 מס' 4; בטהובן: סונטה לקרן ולפסנתר; בואלדייה: קונצ'רטו לנבל ותזמורת; קנטלוב: 5 שירי אוברניי; רביסי: „משחקים".
09.00 „דפי פסנתר" — באך: סוויטה אנגלית מס' 6 ברה מינור; בטהובן: סונטה מס' 2 בלה מג'ור אופ. 2 מס' 2; שופן: ולס במי במול מג'ור.
10.00 „קונצרט השבת" — מהקלטות התזמורת הסימפונית י"י רשה"ש: לאלאנד: „ממעמקים" קנטטה; לוטוסלבסקי: קונצ'רטו לצ'לו ולתזמורת; בטהובן: סימפוניה מס' 2 ברה מג'ור; מילואים — שוברט: סונטה בלה מג'ור (מן העזבון).
11.57 „פינת השיר"
12.00 „אמן דגול" הזמרת אמה קירקבי.
13.05 „קונצרט לצהרי השבת" ברהמס: שלישיית הקרן ברטוק: קונצ'רטו מס' 3 לפסנתר ותזמורת ברוקנר: סימפוניה מס' 4.
15.00 „אינטרלוד" — רצף מוסיקלי.
16.00 „חליל במים" — מחיי קלוד דביסי פרק 11: ספרד של חלומות.
16.40 „מאוצר המוסיקה הצרפתית" דביסי: סונאטה, לחליל, ויולה ונבל.
17.00 „פגוש את האמן הישראלי" נתניה דברת — סופראן סקרלטי: קנטטה „על גדות הטיבר" שופן: מחזור שירים צ'ייקובסקי: תמונה ואריה מתוך „פיק דם".
18.00 „רדיו דרמה": „גיטה" מאת יעל מדיני בימוי רוני ניניו. משתתפים: עליזה רוזן, ג'טה לוקה, רבקה גור, יעל ברנפלד, אברהם סלקטר ואיתן פריבר.

עטיה ליבליך, בתכנית „מושגים" (רשת א' 14.05)

19.00 „הקונצרט שלי".
21.05 „אופרה" „אנדראה שנייה" מאת ג'ורדאנו.

רשת א'
09.05 „עולם המדע".
09.30 „דעת־קול" — תיבת דואר בענייני מדע.
10.05 „מילים שמנסות לגעת": „שם הוורד" — מאת אומברטו אקו — ספר על ספרים — משדר ראשון; „ימי הביניים — זמן מכושף" משתתפים: פרופ' שולמית שחר, ד"ר רוני ברקאי ופרופ' אריה וקס קורא: מוטי ברכאן.
11.00 „רדיודרמה" — „פרומתיאוס הכבול" מאת: אייסכילוס. תרגום: שלמה דיקמן עיבוד: יצחק גורן, בימוי: פיטר פריי משתתפים: עודד תאומי, אברהם גיניו, מוסקו אלקלעי, אלברט כהן, דפנה ספירה, שמעון בר, לבנה פינקלשטיין ולורה סהר (ש"ח).
12.05 „משדר תעודה": 40 שנה ל„אקסודוס". (חלק שני).
13.00 חדשות ותכנית בצרפתית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.05 „בראש צעיר" — פינות, שירים וברכות כבקשתכם בשידור חי.
15.05 „שבת אחים" — סדרת תכניות על הווי ופולקלור: „ביתוחי תצ'יר" — יובל לכספ־שמריהו.
16.05 „מושגים" — עם חווה ישכר: „בנים, בנות והתאוריה הפסיכולוגית" עם ד"ר דפנה יזראעלי, פרופ' עטיה ליבליך וד"ר דוד חר (ש"ח).
17.10 „סיפודרדיו": „אנשים צעירים בקולנוע" — מאת אורי בן־אריה.
17.40 שירים עבריים.
18.05 „מסביב לעולם בשעה קלה" — עורך ומגיש: יצחק נוי.
18.55 „פינת השיר".
19.05 „אנתולוגיה קטנה לשירה" — משירת דודי גסקוין, המשורר הסוריאליסט האנגלי בן־זמננו — עם המשורר גיורא לשם.
19.30 שידורים לעולים.
22.10 „מלווה מלכה".
23.05 סליחות בנוסח יהודי ספרד — שידור חי מבית־כנסת בירושלים חדשות השעה 24.00 לא יועברו.

רשת ב'
07.11 „זמר זמר לך".
08.05 „מי ישן" — אגדות, ספורים ופינות הומור.
09.05 „שאלה של טעם" — עם חיים קינן.
09.55 עוריה אלון מספר על נוף הארץ.
10.05 יומן השבוע.
11.05 „אולפן קיץ" — עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי. עם שלמה בר־שביט.
13.05 „תמונות בשחור לבן".
14.06 סקירת שבועונים מן העולם.
14.11 „ארץ חמדת".
15.05 „דף ועוד דף" — עם יעל בן יהודה.
16.05 „מפיק ודי" — עם דלית אורמיאן.
16.30 „שירים ושערים".
18.30 ממגרש הספורט.
19.05 „עבריים מעורבים" — קלט שירים ישנים.
20.05 „כוכב הערב" עם פרנק סינטרה.
21.05 יומן השבוע (ש"ח).
22.05 „הקשר המוסיקלי" — עורך ומנחה: אהוד מנור. עם חנן יובל (ש"ח).
23.05 „פסקול" — שירים מתוך מחזות, סרטים ומחזות מוסיקליים.
00.10 „הוי ארצי מולדתי" — שירים עבריים.

גלי צה"ל
07.05 יופי של שירים.
08.05 מעל ומתחת לשמיכה.
09.05 מקהלה עליזה — שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון.
10.05 במקום מוגן — מערכונים ושירים עם שירה גרא.
11.05 במצב הנוכחי — עם יוסי עבאדי ורני ווסלי.
12.05 טעם של פעם — עורכת ומגישה: אורלי יניב.
13.05 שאלות אישיות — יעקב אגמון משוחח עם פרופ' אריה נדלר — ראש החוג לפסיכולוגיה באונ' ת"א.
14.05 הכל זורם.
15.45 „841 נוסע צפונה צפונה" — רומנרדיו.
16.05 סינמה שבת — תוכנית בענייני קולנוע. עורך ומגיש גידי אורשר.
17.05 קלאסי כאן — מגזין גלי צה"ל על הנעשה בארץ במוזיקה הקלאסית.
18.05 קיץ צרפתי 87 — עם רונן תורן.
19.05 משלנו — מצעד הפזמונים העברי.
20.05 מצעד הפזמונים הלועזי.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 שירים עבריים.
22.05 מסורת מסורת.
23.05 עושים מרינה — עורך ומגיש: דורו דיין.
00.05 ציפורי לילה מארח — קובי מידן מארח את יוסי מרחיים.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2
09.00־19.00 גל עברי עשר שעות של שירים עבריים ברצף.
09.05 אני עושה לי מנגינות — משירי דובי זלצר.
12.05 להיט לתיאבון — להיטים עכשויים.
14.05 יופי של שירים — ממיטב הזמר העברי.
17.05 באים מאהבה — שירי אהבה.

רשת ג'
07.11 „צלילים למזכרת" — שירי העבר.
08.05 „גותים" — שירים עבריים.
10.05 „על בטוח" — להיטי כל הזמנים.
12.05 „להיטים להוטים.
14.06 „כוכבים".
15.05 „אתם זוכרים את השירים?"
17.05 „שיר בידעבריים".
18.05 „זמר שכוח" — שירים עבריים.
20.05 „פומנהמה" — מחרוזות פזמונים — עם דן עופרי.
23.05 „טיול לילי" — שירים עבריים.
28.05 „רדיוטק" — פזמונים בשצף קצף — עם נעם גיל־אור.

ראשון רדיו

6.9.1987

קול המוסיקה
06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה ביזור מוסיקלי מס' 2 לשני חלילים ולבאסו קונטינואו: מוצארט: סימפוניה קונצרטית במי במול מג'ור לכינור ויולה ותזמורת; ברהמס: סונטה מס' 2 במי במול מג'ור לקלרנית ולפסנתר; גונו: המוסיקה לבלט מתוך האופרה פאוסט; וואלס קונצרטי מתוך פאוסט.
09.00 קונצרט בוקר — גולדמרק: באביב פתיחה; גארה: פנטסית אביב לפסנתר רביעייה קולית ותזמורת; רחמנינוב: סונטה בסול מינור לצ'לו ולפסנתר; שופן: שני נוקטורנים אופ. 48 מס' 1 ו־2 ברו מינור ובפה דייז מינור; פורה: רביעיה מס' 2 בסול מינור לפסנתר ולכלי קשת; ברהמס: סרנדה מס' 1 לתזמורת ברה מג'ור.
11.57 פינת השיר — משירי מאיר ויולטיר.
12.00 אמנים באולפן. שלישיית וידום — צ'ייקובסקי: שלישייה לכנור, צ'לו ופסנתר, אופ. 50.
13.05 בהאזנה נינוחה — טלמן: שירי גבורה; ראמו/דנדרי: דורדנוס; מנדלסון: ארבעה שירים ללא מילים; ליאדוב: שמונה שירי עם רוסיים; ראבל: הקדמה ואלגרו לרביעיית מיתרים חליל, קלרנית ונבל; צ'ייקובסקי: המינעלים מוסיקה לבלט; ווכר: אורנטה ורונדו הונגארי לוויולה ותזמורת; סקוף ג'וסליו: 3 רגטיים לפסנתר; ביזה: הנערה מארל — סוויטה מס' 1.
15.00 מוסיקה כאן ועכשיו — חלק א' — יצירות מאת מלחינים

דניאל ברנבוים, מנצח על התז. הקאמ. האנגלית (מ' 07.09)

ישראלים: פאול בן חיים: טוקטה; אבל ארליך: חלום על סייטים ורים; ארי בן שבתאי: שלוש רומנסות; חורחה לידרמן: הקדמה חלק ב' — קלאוס רודר: וואלס קונצרטי.
16.00 מוסיקה ליום ראשון — י.ס. באך: קנטטה מס' 94; צ'ייקובסקי: תפילות ערבית; צ'ייקובסקי: עשרה מזמורים.
18.00 דפי פסנתר: שומאן: קטעי פנטסיה; שומאן: פנטסיה ברו מג'ור.
19.00 מוסיקה קלאסית קלה.
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.
20.27 פינת השיר.
20.30 הקונצרט הקאמרי השבועי — מעונת הקונצרטים הקאמריים במכון ון ליר בירושלים — ברגי: ארבעה קטעים לקלרנית ופסנתר; רביסה: השלישייה בסול מג'ור לפסנתר כנור צ'לו (1880); בהוני: שיר ערש לפסנתר; ומלינסקי: שלישייה לפסנתר קלרנית וצ'לו; דבוז'אק: שלישיה בסי במול מג'ור לפסנתר כנור וצ'לו.
22.30 קונצרט קצר.
23.00 מחזורי יצירות — בטהובן: הסונטות לצ'לו ולפסנתר שלישיות.

רשת א'
07.30 רדיויקל.
08.05 חוגה — עם בני הגרל.
09.05 טלרדיו — שירות מידע למאזינים.
10.05 שיריקור — מתולות ושירים משלנו.
11.05 מניני בוקר.
12.05 מעורב ים־תיכוני — עם חופני כהן.
13.00 חדשות ותכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה. צרפתית למתקדמים שעור מס' 34.
16.05 רדיועיצרה — מגזין נוער.
17.10 שירי עמים.
18.06 מינחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת.
19.05 סיכום המשנה היומית
19.30 שידורים לעולים.
22.05 תפוח ועץ — קו פתוח לפתיחת שנת הלימודים. עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי. יועץ לתכנית: ד"ר עמירם רביב — פסיכולוג תינוקי־קליני.

רשת ב'
07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 כוכבי הבוקר. עם הקרפנטרס.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף־אלף ביבית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 יומן כלכלה.
16.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
17.05 שירים ושעורים.
17.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
18.06 מסיבת עתונאים — עורך ומנחה: יצחק נולי.
18.45 היום בספורט. היום הזה.
19.35 עם ישראל — מוסף לענינים יהודיים בעולם.
20.05 שלום לבן דודי — פיוט וברכה בשידור חי.
22.05 ביננו לבין עצמנו — שיחות עם מאזינים בשידור חי — מנחה: אלכס טלמור.
00.05 יומן חצות.
00.15 להאחז בחלום — שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל
06.05 צלילי בוקר.
06.30 פוקחים עין.
07.00 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אלילה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 שעה עם אורלי יניב.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 אחד אחד — להיטים עבריים.
14.05 דו רה יומי — עם דובי לנץ ורני קרפל.
15.05 שירים לחג — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחר הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן.
18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה.
18.57 הודעות לחיילים.
19.05 רדיו ספורט — מגאזין ספורט.
20.05 עושים מרינה — עורך ומגיש: דורו דיין (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 לילה לא שקט.
22.05 על הרבש ועל הכיפאק — שירים שהחברה אוהבים.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם אסתר צור — במאית.
00.00 ציפורי לילה.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2
19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סבבכבסיס — מידע. ר"שים. משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל יניב.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגישו דני קרפל.

רשת ג'
06.04 בחורה לאושר — להיטים וותיקים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.
09.05 מה, כבר תשע?
10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר.
11.05 שבעים מי יודע — שירי שנות השבעים.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי.
14.06 לי ולך — שיר וברכה.
15.05 חדש, חריש ומחודש.
16.05 הצגה יומית — עם יקיר אביב.
18.06 מצעד הפזמונים הלועזיים.
21.05 צפיחית בדבש — עם דן כנר.
23.05 הלילה הוא שירים.

שני רדיו

7.9.1987

קול המוסיקה
08.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — היידן: סימפוניה מס' 101 ברה מג'ור (השעון); באך: סוויטה בסי מינור לחליל ולתזמורת; מנדלסון: רביעיית כלי קשת מס' 4 במי מינור; רוול: רפסודיה ספרדית; מרטינו: סינפוניטה לה הויה.
09.00 קונצרט בוקר — אריאגה: סינפונייטה ברה מג'ור; קסטלנואובו — טדסקו: קונצ'רטו מס' 2 ברו מג'ור לגיטרה ותזמורת; דביסי: סונטה לחליל ויולה ונבל; גונה: סימפוניה קטנה בסי במול מג'ור לתשעה כלי נשיפה; פרוקופייב: קונצ'רטו מס' 2 בסול מינור לכנור ולתזמורת; דבוז'אק: סימפוניה מס' 6 ברה מג'ור.
11.57 פינת השיר — משירי מאיר ויולטיר.
12.00 מן הסרטייה — בטהובן: סונטה מס' 10 בסול מג'ור; ברהמס: סונטה לצ'לו ולפסנתר.
13.05 בהאזנה נינוחה — פליאל: סימפוניה מס' 6 בפה מג'ור; מנדלסון: קונצ'רטו מס' 2 ברה מינור לפסנתר ולתזמורת; קלרה שומאן: שלישייה בסול מינור לפסנתר כינור וצ'לו; פורה: מסכות ומחולות.
15.00 הסברה מוסיקלית.
16.00 מאולמי הקונצרטים בעולם מאת ווכר, ג'וליאני שמורה, מוטרגרדנר טור וברהמס: 1. פסטיבל המוסיקה בדרזדן 8/6/86 לידר וגיטרה; 2. פסטיבל ברלין 86: הנצה — רביעייה מס' 1; וורדי — רביעייה במי מינור.
18.00 רגש על הביצוע.

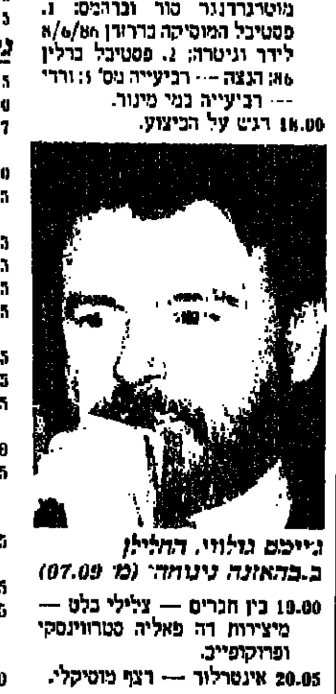
ג'ייקוב גלוזי, החליל, ב„בהאזנה נינוחה" (מ' 07.09)

19.00 בין חברים — צלילי בלט — מיצירות דה פאליה סטרווינסקי ופרוקופייב.
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.
20.27 פינת השיר.
20.30 מאולמי הקונצרטים בעולם — 1. התזמורת הסימפונית של רדיו אוסטריה / פול ואכר/: מרטינו: סימפוניה קונצרטית קטנה לנבל צ'מבלו פסנתר ושתי תזמורות כלי קשת; מורה (1921): קונצ'רטו משולש לחליל אבוב נבל ותזמורת כלי קשת; הונגר: מחול העזים — אורטוריה לסולנים מקהלה תזמורת ועוגב. 2. שבוע מוצארט בזלצבורג: רביעייה בלה מג'ור לחליל וכלי קשת; 4 רואטים מתוך חליל הקסם בעיבוד לחליל ולאבוב; רביעייה בפה מג'ור לאבוב וכלי קשת.
22.30 פעם ועוד — ג'ייקוב דרוקמן: איסנטרס.
23.00 מחזורי יצירות — בטהובן: הסונטות לצ'לו ולפסנתר שלישיות.

רשת א'
07.30 רדירקל.
08.05 חוגה — עם בני הגרל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
13.05 שירים עבריים.
13.30 חדשות ויומן באנגלית.
13.45 חדשות ויומן בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.27 האוניברסיטה הפתוחה — יהדות ארצות־הברית במאה ה־20 תפישת היהדות בקרב יהודי ארצות־הברית. פרופ' ישעיה ליבמן.
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 לכל אדם כוכב — עם האסטרולוג אילן פקר.

רשת ב'
07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 כוכבת הבוקר. עם ריטה פבונה.
10.05 כל צבעי הרשת.
12.10 אלף־אלף ביבית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 יומן כלכלה.
16.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
17.05 שירים ושעורים.
17.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
18.06 שעה חופשית — מגזין שבועי לענייני חינוך.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 דין ודברים — מגזין לענייני חוק ומשפט.
20.05 סולם הזכירות — מצעד הפזמונים המסורתיים.
22.05 קפה ראינו — חידונים מגוונים בהשתתפות המאזינים עם שמוליק רוזן.
00.05 יומן חצות.
00.15 ג'אז ועוד — עם לאה ליאור.

גלי צה"ל
06.05 צלילי בוקר.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 שעה עם אורלי יניב.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 אחר אחר — להיטים עבריים.
14.05 דו רה יומי — עם דובי לנץ ורני קרפל.
15.05 שירים לחג — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחר הצהריים.
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 ביקורת בזכוכית מגדלת — על עבודתם של אנשי מבקר מערכת הבטחון.
18.45 משולש — עימות יומי בענייני השעה.
19.05 שירים עבריים.
20.05 קלאסי כאן — מגאזין גלי צה"ל על הנעשה בארץ במוסיקה הקלאסית (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 לילה לא שקט.
22.05 על הרבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם דן לוין — ראש אגודת מליץ.
00.05 ציפורי לילה — עם יותם ראובני.
03.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2
19.05 רדיו — רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 „סבבכבסיס" — אינפורמציה, ר"שים, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל יניב.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'
06.04 בחורה לאושר — להיטים וותיקים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.
09.05 מה, כבר תשע? — עם אבי אתנר.
10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר.
11.05 שבעים מי יודע — שירי שנות השבעים.
12.05 אהבה יומיומית — עם יוסי סיאם.
13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי.
14.06 לי ולך — שיר וברכה.
15.05 חדש, חריש ומחודש — עם שיש עשרי.
16.05 הצגה יומית — עם יקיר אביב.
18.06 היה היה — מצעד פזמוני העבר.
20.05 קו ההתחלה — תקליטי שירים ראשונים.
21.05 קצת אורות.
23.05 הלילה הוא שירים.

שלישי רדיו

8.9.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — שופן: 6 מזורקות; ג'. דאולנד: לקרימוזה ופנטסיה; מרק אנטואן שארפנטייה: האורטוריה מות שאול ויהונתן; היידן: קונצ'רטו לצ'לו ברה מג'ור; סטרווינסקי: אלוני דאמברטון קונצ'רטו לתזמורת קאמרית.
09.00 קונצרט בוקר — סטרווינסקי: סקרצו פנטסטי; שוברט: פנטסיית הנודד; בטהובן: שלישיית הארכידוכס בסי במול מג'ור; מאהלר: השיר המקונן קנטטה: 1. אגדת היער; 2. הזמר הנודד; 3. פרק חתונה; ברליוז: סימפוניית אבל וניצחון.
11.57 פינת השיר — משירי מאיר ויזלטיר.
12.00 מן הסרטייה — שלישיית בורודין; דניאל פרדקין — כנור; יובל קמינקובסקי — ויולה; גרשון רמבינסקי — קלרנית; שוסטקוביץ': חמישייה לפסנתר ולכלי קשת; פרוקופייב: פתיחה על נושאים יהודיים.
13.05 בהאזנה נינוחה — ביזה: סימפוניה בדו מג'ור; סן סנס: קונצ'רטו מס' 1 לכינור בסי מינור; ברליוז: הרולד באיטליה; זוסקו דה פרה: מוטט.
15.00 מוסיקה צעירה.
16.00 מאולמי הקונצרטים — ליסט: פנטסיה הונגרית לפסנתר ולתזמורת; אלגאר: קונצ'רטו לכנור ולתזמורת; שוברט: סימפוניה מס' 8 (הבלתי גמורה).
17.30 קולות — שירים מתקופת הברוק באירופה.
18.00 מגרף התקליטיה.

מאיר ויזלטיר, ב"פינת השיר" (קול המוסיקה 11.57)

19.00 פניני אופרה.
20.05 אינטרלוד — רצף מוסיקלי.
20.27 פינת השיר.
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו — הפילהרמונית הישראלית; מנצח: מיונג ווהאן צ'ונג סולן: יפים ברונפמן (פסנתר); ברטוק: סוויטת מחולות; בטהובן: קונצ'רטו מס' 1 לפסנתר ולתזמורת; מוסורגסקי: תמונות בתערוכה.
22.30 ג'אז קלאסי.
23.00 מחוזי יצירות — בטהובן: הסונטות לצ'לו ולפסנתר שלישית.

רשת א'

07.30 רדיו־קל.
08.05 חוגה — עם בני הנדל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
13.05 שירים עבריים.
13.30 חדשות ויומן באנגלית.
13.45 חדשות ויומן בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.27 האוניברסיטה הפתוחה — הספרות העברית ותנועת הפועלים — בארץ־ישראל היש משמעות למדרשת תנועת הפועלים בספרות?
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 שכינו ביחד וכל אחד לחוד — עורך ומנחה: יובב כץ; בהורות בך הזוג — משתתפים: ד"ר אריאלה אולר וגבי גולן.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 כוכבי הבוקר: עם נערי החוף.
10.05 כל צבעי הרשת.
12.10 אלף־אלף ב־בית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום.
14.06 לראות או לא לראות — יומן החדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 יומן כלכלה.
16.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
17.05 שירים ושעורים.
17.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
18.06 אצבע על הדופק — שבועון בעניני בריאות ורפואה. עורך ומנחה: אברהם מרון.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 עולם חדש — מגזין חדשותי לעניני האדם וסביבתו.
20.05 פרקי חזנות בבקשתך.
22.05 צריך לצלצל פעמיים — שירים עבריים.
00.05 יומן חצות.
00.15 להאחז בחלום — שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע — אם איתן ליפשיץ.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 שעה עם אורלי יניב.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 אחר אחר — להיטים עבריים. עורכת ומגישה: שירה גרא.
14.05 רו רה יומי — עם דני קרפל ודובי לנץ.
15.05 שירים לחג עם ארז טל.
16.05 N41 נוסע צפונה צפונה — רומנדריו.
16.15 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן.
18.45 משולש — עימות יומי בעניני השעה. מנחה: יוסי עוורר.
18.57 הודעות לחיילים.
19.05 שירים עבריים.
20.05 בראש צעיר — עם ניל סמסונוב מנהל הפורום הבינלאומי למנהיגות צעירה (ש"ח) מראיין: צבי שפירא.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 לילה לא שקט.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם עליזה מטוריק — מרצה לעבודה סוציאלית ופמיניסטית.
00.05 ציפורי לילה — עם אביהו מדינה.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.
שידורי צה"ל 2.
19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סבבבבסיס — אינפורמציה, ושי"ח, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש רני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר — להיטים ותיקים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.
09.05 מה, כבר תשע — עם אבי אתגר.
10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר.
11.05 שבעים מי יודע — שירי שנות השבעים.
12.05 אהבה יומיומית — עם יוסי סיאס.
13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי.
14.06 לי ולך — שיר וברכה.
15.05 חדש, חדיש ומחודש — עם שוש עטרי.
16.05 הצגה יומית — עם יקיר אביב.
18.06 מקום בצמרת — מצעד הפזמונים הישראליים עם מנחם פרי.
21.05 ארום עתיק — שירים שלא נס ליחם — עם רן עופרי.
23.05 פניני ג'אז — עם לאה ליאור.

רביעי רדיו

9.9.1987

קול המוסיקה

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה ליסט: רפסודיה הונגרית מס' 8, בטהובן: שלישיית אופ. 1 מס' 2 בסול מג'ור, סיבליוס: קונצ'רטו לכינור ברה מינור, צ'ייקובסקי (בשחזורו של סמיון בוגטירייב) סימפוניה מס' 7.
09.00 קונצרט בוקר. ברהמס: רפסודיית האלט. מוצארט: סימפוניה מס' 34 בדו מג'ור. צ'ייקובסקי: סימפוניית מנפרד. סטראווינסקי: פטרושקה, מוסיקה לבלט. חצ'טוריאן: קונצ'רטו לפסנתר ולתזמורת, דבוז'אק: פרק תהילים קמ"ט שירו לה' שיר חדש.
11.57 פינת השיר — משירי מאיר ויזלטיר.
12.00 אמנים באולפן — חיים טאוב — כנור מרסל ברגמן — צ'לו דניאל בנימיני — ויולה, מילכה לקס — פסנתר. ברהמס: סונטה לכנור ולפסנתר אופ. 78, שלישייה לוויולה, צ'לו ופסנתר אופ. 114.
13.05 בהאזנה נינוחה: י.ס. באך: פתיחה מס' 1 ברה מג'ור, טלמן: סוויטה מס' 6 ברה מינור, בריטן: 5 שירי פרחים, מיכאל היידן: סימפוניה מס' 19 בדו מג'ור. מוצארט: סמפוניה מס' 29 בלה מג'ור. רביסי: אור ירח, הוייה. הכושי הקטן.
15.00 מוסיקה ויוה — מוסיקה מסקנדינביה, סון דוד סנדסטרם: קרוב ל... לקלרנית ולפסנתר. פר נורגרד: סימפוניה מס' 1.
16.00 קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ים רשה"ש: אהרן חרלפ: האש וההרים קנטטה.

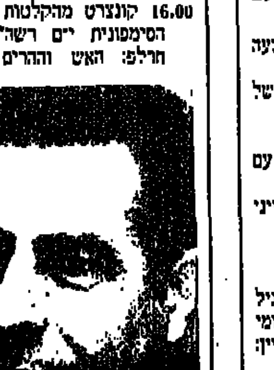

תא"ל בני ענבר, בתכנית "אבות ובנים" (גל"צ 18.05)

ציפרוני: קונצ'רטו ל־2 חלילים ותזמורת, אלבנידארבוז: איבריה, לאלה: סימפוניה ספרדית לכנור ולתזמורת, רביסי: בשחור ולבן לשני פסנתרים.
18.00 שעה עם.. אנדרה קאמפרה: קטעים מתוך 1. אירופה המפוארת וקנטטות.
19.00 מוזיקה אהובה עליכם ז'אן ז'אק רוסו: מגיד העתידות הכפרי.
20.05 אינטרלוד רצף מוסיקלי.
20.27 פינת השיר.
20.30 אופרה — ד"ר פאוסט מאת בוזוני.
23.00 מחוזי יצירות בטהובן: הסונטות לצ'לו ופסנתר שלישיות.

רשת א'

07.30 רדיו קל.
08.05 חוגה עם בני הגדל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
13.05 שירים עבריים.
13.30 חדשות ויומן באנגלית.
13.45 חדשות ויומן בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.27 האוניברסיטה הפתוחה אשנב לפסיכולוגיה חברתית, בהדרכת ד"ר יוסי שורצולד מפגש ראשון עם פסיכולוגיה חברתית.
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מבנייני האומה בירושלים.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 בכף ראשון עם אלעזר שטרום (ש"ח).
23.05 שירים עבריים.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 כוכבת הבוקר עם רוזמרי קלוני.
10.05 כל צבעי הרשת.
12.10 אלף־אלף בבית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 רגעי קסם.
16.05 יומן כלכלה.
16.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
17.05 שירים ושעורים.
17.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
18.06 יש שאלות — עורך ומנחה: איתן אלמוג. שידור חי מבית הבראה מבטחים בצפת.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 מוסף לעניני צבא ובטחון.
20.05 צמוקים ושקדים — מבחר שירים ביידיש: יהודים אנו.
22.05 מחפשים את המטמון.
00.05 יומן חדשות.
00.15 ג'אז ועוד — עם לאה ליאור.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 שעה עם אורלי יניב.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 אחר אחר — להיטים עבריים עורכת ומגישה: שירה גרא.
14.05 רו רה יומי — עם דובי לנץ ורני רפל.
15.05 שירים לחג — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחר הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 אבות ובנים — סדרת תכניות המארחת קציני צה"ל ובניהם. תכנית שניה סא"ל (במיל') בני ענבר ובנו רל"ש הרמטכ"ל סא"ל גיורא ענבר.
18.45 משולש — עימות יומי בענייני שעה.
18.57 הודעות לחיילים.
19.00 שירים עבריים.
20.05 שאלות אישיות — יעקב אגמון משוחח עם פרופ' אריה נולר — ראש החוג לפסיכולוגיה באונ' ת"א. (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 לילה לא שקט.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם המשפטן גד אמולין.
00.05 צפורי לילה עם נתן רטנר ואבי קושניר.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.
שידורי צה"ל 2
19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 סבבבבסיס — אינפורמציה, ד"שים, משחקי רדיו.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש רני קרפל.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר — להיטים ותיקים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים עבריים.
09.05 מה כבר תשע? עם אבי אתגר.
10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר.
11.05 שבעים מי יודע — שירי שנות השבעים.
12.05 אהבה יומיומית — עם יוסי סיאס.
13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי.
14.06 לי ולך — שיר וברכה.
15.05 חדש, חדיש ומחודש — עם שוש עטרי.
16.05 הצגה יומית — עם יקיר אביב.
18.06 הצעקה האחרונה — עם יגאל רביד.
20.05 סימני דרך — שירים עבריים.
21.05 פסטיבל הזמר והפזמון הישראלי. תשמ"ז — 1987 — חגיגות הזמר בערד — מנחה: נעמי שמר (שידור חי).
23.30 הלילה הוא שירים.

חמישי רדיו

10.9.1987

קול המוסיקה

06.01 "צלילי בוקר".
07.09 "בהאזנה נינוחה" באך מינור פרלוד ופוגה בסי במול מינור מתוך הכרך הראשון של "הפסנתר המשווה" קונצ'רטו בלה מינור לחליל כינור פסנתר וכלי קשת פרלוד ופוגה ברה דיאז מינור מתוך הכרך השני של "הפסנתר המשווה" סונטה מס' 2 בלה מינור לכינור ללא ליווי מיסה בסול מינור קאנון מס' 14 אי מתוך אומנות הפוגה. קונטרפונקטוס מס' 5 מתוך "אומנות הפוגה".
09.00 "קונצרט בוקר" פרגולזי: "סטאבט מאטר" לסופראן אלט ותזמורת כלי קשת בטהובן: סרנדה ברה מג'ור לכינור ויולה וצ'לו אופ. 8 שומאן: סימפוניה מס' 2 בדו מג'ור ברהמס: רביעייה בסול מינור לפסנתר ולכלי קשת אופ. 25 מוצארט: קונצ'רטו בדו מג'ור לאבוב ולתזמורת מוצארט: אראנז'ה בדו מג'ור לקרן אנגלית ולכלי קשת.
11.57 "פינת השיר" משירי מאיר ויזלטיר.
12.00 "מן הסרטייה" היידן: סונטה ברה מג'ור מס' 51 לפסנתר מוצארט: רצ'יטטיב ואריה ק. 486 שוברט: דואו סונטה בלה מג'ור לכנור ולפסנתר אופ. 162 ד. 574 שפוהר: דואו קונצרטי ברה מג'ור לשני כנורות.
13.05 "בהאזנה נינוחה" פרוקופייב: סימפוניה מס' 1 ברה מג'/אופ. 25 "הקלאסית" מוצארט: סימפוניה קונצרטית בסי במול מג'ור לחליל אבוב, קרן, בסון, ותזמורת, מנדלסון: סונטה מס' 1 בסי במול מג'ור לצ'לו ולפסנתר דבוז'אק:

אלי ישראלי, שירים לטעמו ב"ציפורי לילה" (גל"צ 00.05)

סימפוניה מס' 1 בדו מינור "פעמוני זלוניצה".
15.00 "מפגשים מוסיקליים".
16.00 "אתנחתא" — שידור חוזר בעריכת פאול לנדאו אוריאל צחור — פסנתר בטהובן: סונטה מס' 22 בפה מג'ור שוברט: סונטה במי מינור ד. 566 סקריאבין: 4 פרלודים בוזוני: סונטינה מס' 2 שופן: פולונז בסול דיאז מינור, מן העיזבון סקרצו מס' 3 בדו דיאז מינור היידן: דיברטימנטו מס' 2 בסול מג'ור לחליל כנור וצ'לו.
17.30 "קשת של צלילים" פתיחות לאופרות ממונטברדי ועד מוצארט.
18.00 "פורטרט" קריסטינה דויטקום.
19.00 "מוסיקה קלאסית קלה".
20.05 "אינטרלוד" — רצף מוסיקלי.
20.27 "קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ים רשה"ש רוסיני: "משה" אורטוריה — אופרה.
20.30 פינת השיר.
23.00 "דור הזהב" — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות זמר הטנור — יוזף שמידט.

רשת א'

07.30 "רדיו־קל".
08.05 "חוגה" — עם בני הנדל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מ"בנייני האומה" בירושלים.
15.00 "בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 "האוניברסיטה הפתוחה" "צרפתית למתקדמים" שעור מס' 34 (ש"ח).
16.05 "ארץ לא נודעת".
17.00 חדשות ותכנית באנגלית.
17.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
18.06 "מנחת ערב" — משדר יומי לענייני דת ומסורת.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 "יש לי חלום" — עורך ומנחה: יובב כץ. עם ד"ר רוזמה מרחן ומוטי גלדמן.

רשת ב'

07.00 "הבוקר הזה".
08.05 "עושים עניין" — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 "כוכב הבוקר" — עם פרנק אייפיל.
10.05 "כל צבעי הרשת".
12.10 "אלף־אלף" ב"בית" — עם אהוד מנור.
13.05 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.06 "לראות או לא לראות" — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 "בת צחוק" — הווי והומור.
15.05 "רגעי קסם".
16.05 "יומן כלכלה".
16.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה.
17.05 "שירים ושעורים".
17.55 "קראתי ספר" — קוראים ממליצים.
18.06 "זרקור" — עורך ומנחה: יצחק גולן.
18.45 היום בספורט.
19.00 "היום הזה".
20.05 "שורשים" — שבועון לעניני פולקלור ועדות.
22.05 "פגישה ללילית" — עם ערנה פאר.
00.05 "יומן חצות".
00.15 להאחז בחלום שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר.
06.30 "פוקחים עין".
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי.
10.05 שעה עם אורלי יניב.
11.05 "נכון לעכשיו" — עם יוסי עכאוי.
13.05 "אחר אחר" — להיטים עבריים. עורכת ומגישה: שירה גרא.
14.05 "רו רה יומי" — עם דובי לנץ ורני קרפל.
15.05 "שירים לחג" — עם ארז טל.
16.05 "ארבע אחר הצהריים" — שעה של שירים עבריים.
16.54 "באופן מילולי" — פינתו של אבשלום קור.
17.00 "ערב טוב ישראל".
18.05 "שעה קלה על כלכלה" — עם שמואל נחושתן.
20.05 "מרחקים קרובים" — תכניתה של מנינה בת־צבי (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 לילה לא שקט.
22.05 "על הדבש ועל הכיפאק" — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 "עשרים וארבע — היום שהיה" — עם ירון וילנסקי.
23.55 "שיחת חצות" — עם עוזי נרקיס יו"ר מח' ההסברה בסוכנות.
00.05 ציפורי לילה — עם אלי ישראלי.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.
שידורי צה"ל 2
19.05 "רדיו רדיו" — עם יואב קוטנר.
20.05 "סבבבבסיס" — אינפורמציה, ד"שים, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 "הפסקת עשר" — עם מיכל ניב.
23.05 "קול הג'אז הזה" — עורך ומגיש: רני קרפל.

רשת ג'

06.04 "בחורה לאושר" — להיטים ותיקים.
07.07 "שיר בבוקר בבוקר" — שירים עבריים.
09.05 "מה, כבר תשע?" — עם אבי אתגר.
10.05 "דברים טובים" — עם שמירה אימבר.
11.05 "שבעים מי יודע" — שירי שנות השבעים.
12.05 "אהבה יומיומית" — עם יוסי סיאס.
13.05 "רק בימי חול" — עם מנחם פרי.
14.06 "לי ולך" — שיר וברכה.
15.05 "חדש, חדיש ומחודש" — עם שוש עטרי.
16.05 "הצגה יומית" — עם יקיר אביב.
18.06 "קולי־בר" — שבועון...
20.05 "מיזוג באהבה" — עם יוסי סיאס — שידור חי מחוף התכלת בטבריה.
23.05 "הלילה הוא שירים".

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

אצל גאראי, כרגיל, פתרונים הרמוניים (5428). בתלת־מסעית אין עומק רב, אבל היא ודאי תהנה את הפותרים.

5428. טומה גאראי — Toma Garai
ארה"ב — U.S.A
מקורית — Original

6+5 מט עזר בשני מסעים, שני פתרונים.

5429. ל.מייסטרוביץ
יוגוסלביה 1985

11+4 מט בשלושה מסעים.

פתרונים אל העורך, רח' רמת הגולן 43, ירושלים 97703.

תחרות תמאטית

בגרמניה הוכרזה תחרות תמאטית בה מחצית הקצינים (מלך, רץ, פרש וצריח) מוצבים בערוגות המוצא שלהם. כלים אגדתיים או לוחות אגדתיים אסורים, אולם סוג הבעיה אינו מוגבל. הצרחה חייבת להופיע. להלן דוגמה לביצוע הנושא:

ק.א. נילונד
פרובלמטר 1965

2+5 מט עזר בארבעה מסעים.

הפתרון: 1. פח6+. ז:ח6. 2.רז7.מז5. 3.ס0־0־0. מ:ז6. 4.רח8. ח7א.

בעיות מקוריות על נושא זה אפשר לשלוח עד 30.6.88 אל:
Hanspeter Suwe
Klein Winsen 20
D 2358 Winsen in Holstein
West Germany

תחרות הפתרונים

1987

מספר הפותרים הכולל עלה ל־26, אולם רובם לא התמידו. ה"אגוז הקשה" היתה בעייתו של מוטסידיס (5391). דני ואמיר הלמן היו היחידים שמצאו פתרונים בכל השלישייה. מקסימום 213 = 35+29+64+28+30+27.

במקום הראשון זכו דני ואמיר הלמן מאפיקים, עם 198 נקודות. במקום השני יואל אלוני מנתניה עם 193 נקודות, ובמקום השלישי אלכסנדר אטינגר מחיפה עם 179 נקודות. לשלושתם יוענקו מגינים. אחריהם: 4. דרור גלעד, יד מרדכי — 178. 5. יאיר קוסט, הרצליה — 174. 6. חיים ביבר, חיפה — 170. 7. עמנואל נבון, חולון — 165. 8. אריה גרינבלט, אשדוד — 151. 9. יואב בן־צבי, ירושלים — 150. 10. ישראל צור, חיפה — 143. 11. אד הוניק, חפציבה — 137. שאר המשתתפים צברו פחות מ־100 נקודות.

פתרונים

5418 (ואלוסקה). א) 1.מד5. ב) 1. דואל 1. — מ:ו6. 2.מו3, וגם 41.2. הצעת תיקון: להוסיף רגלי שחור על ו3.
5419 (אינגר). 1.רא2. 2.מה־ב6+. 1.־.פח6. 2.רח5. 1.־.מה4. 2.מה:ג4+.

יוסי רטר

קרבות ותחרויות

נצחון לבירנבוים

אלוף ישראל בשחמט, נתן בירנבוים, זכה במקום הראשון בתחרות, לזכר האמן ישראל דינר ז"ל, שנערכה בסוף השבוע בראשון לציון. בירנבוים צבר – 4.5 נקודות בחמישה משחקים בהקדימו את יונה קוסאשווילי, רן שבתאי, אביב פרידמן (היחיד שסיים בתיקו עם בירנבוים), פבל ירצב, לובה קריסטול ויובל הלווינג – 4 נקודות כל אחד. בין הנכשלים בתחרות, סגן אלוף ישראל בשחמט, יצחק ויינגר, בעלה של לובה קריסטול, 58 מתחרים השתתפו בתחרות. בתחרות ב' לשחמטאים שמד הכושר שלהם הוא עד 1750, ניצח איש התעשייה האווירית, אברהם פכר מראשון לציון שצבר – 4.5 נקודות. (השתתפו 52 מתחרים). על אירגון התחרויות ניצח שמואל (דוגו) פרידמן. ניהלו: זליג צ'סקוב, ערן סטפק וניצן ליניק. ביום א' יצאו בירנבוים וגדי רכליס ללונדון כדי להשתתף בפסטיבל הגדול שם.

פסטיבל "אורה"

באמסטרדם, הולנד, נערך פסטיבל "אורה". במוקד עמדה תחרות הכתר ("קרוננטורניר"), בה התמודדו ששה רבי אמנים, בשני מחזורים. ניצח ג'ון ואן־דר־ויל מהולנד שצבר 6.5 נקודות ללא הפסד בהקדימו את בוריס גולקו מארה"ב. מוריי צ'נדלר מאנגליה ויאן טימן מהולנד – 6 נקודות כ"א, אלכסנדר צ'רנין מבריה"מ 4.5, אלונסו זאפאטה מקולומביה – נקודה אחת. בתחרות רבי האמנים, בה השתתפו 28 שחמטאים, בהם שמונה רבי אמנים ניצח ולאסטימיל הורט (7 מ־9) בהקדימו את ויקטור גאבריקוב מבריה"מ – 6.5. דניאל קאמפורה מארגנטינה, מקסים דלוגי מארה"ב, אמדור רודריגז מקובה, ויעקב מוריי מישראל – 6 נקודות כ"א. לב גוטמן צבר – 4.5 נקודות בלבד. בתחרות הפתוחה סיים אליהו שווידלר במקום ראשון משותף (6 מ־7 נקודות כ"א).

גמביט מרשל

פרק ב'

רב האמן ההונגרי יוזף פינטר, הכיר את המשחק ליובוייביץ'־נאן (שפורסם בשבוע שעבר במדורנו) בבואו להתמודד עם הישראלי יהודה גרינפלד, בתחרות הבין אזורית בזאגרב, באחד מסיבוביה הראשונים. כנראה שיהודה לא הכיר משחק זה, או שהאמן שיש לו "תרופה" לאתגר שהציב נאן. וכך התפתח בזאגרב משחק הזהה ב־15 מסעיו הראשונים למשחק ליובוייביץ'־נאן. בהמשך סטה יהודה מהדרך בה נקט ליובוייביץ', אך הדבר לא עזר לו והוא נוצח. להלן המשחק המרתק.

פתיחה ספרדית
לבן: י. גרינפלד שחור: פינטר
זאגרב, אוגוסט 1987

1. ה4, ה5; 2. פ־ו3, פ־ג6; 3. ר־ב5, א6; 4. ר־א4, פ־ו6; 5. ס־0, ר־ה7; 6. צ־ה1, ב5; 7. ר־ב3, ס־0; 8. ג3, ד5; 9. ה:ד5, פ:ד5; 10. פ:ה5, פ:ה5; 11. צ:ה5, ג6; 12. ד4, ר־ד6; 13. צ־ה2, מה־ח4; 14. ז3, מה־ח3; 15. פ־ד2, ר־ו5; (עד כאן הזהות עם המשחק: ליובוייביץ'־נאן, מוחלטת. המשחק בסיראק, נמשך: 16. ר־ג2, ר:ג2; 17. מה:ג2, ו5; 18. ג4? מה־ז4!! והשחור זכה. מוטב: 18. ו4, ולמשל: 18... מה־ז4; 19. פ־ו1, ר:ו4; 20. צ־ו2, והמצב לא ברור).

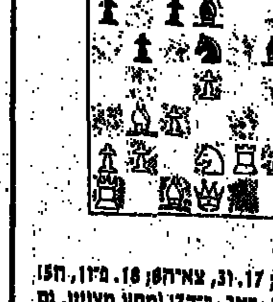

16. ר:ד5, ג:ד5; 17. 31, צא־ה8; 18. פ־ו1, ח5; 19. ר־ה3, ח4; 20. ר־ז2, ה־ד7 (מסע מצויין, גם מונע א2־א4, וגם מאפשר הצבת הצדית השני על ה8 לאחר חילופי צריחים). 21. ז:ח4? (כנראה שמסע זה הוא מישגה, נראה לנו ש־21. בג3! הטוב ביותר כאן) 21... צ:ה2; 22. מ:ה2, צ־ה8; 23. מ־ד3, צ־ה6; 24. ר־ז3, צ־ז6+; 25. מ־ז2, ב4! (מסע קטלני, האיום הוא 26... ר־ב5) 26. א4, ב:א3 דרך הילוכו 27. ב3, ר־ה7; 28. ד־ג4, ד:ג4; 29. ב:ג4, צ־ב6; 30. צ־א3, מה־ד7; 31. מ:ה5, (אין ברירה, השחור מאיים מה־ב1) 31... ה:ו5; 32. ג5, צ־ב2+; 33. צ:ב3, א:ב3; 34. מ־ד2, א5; 35. ג6, ר־ב4 והלבן נכנע.

אבי אמיר

תשבץ 200

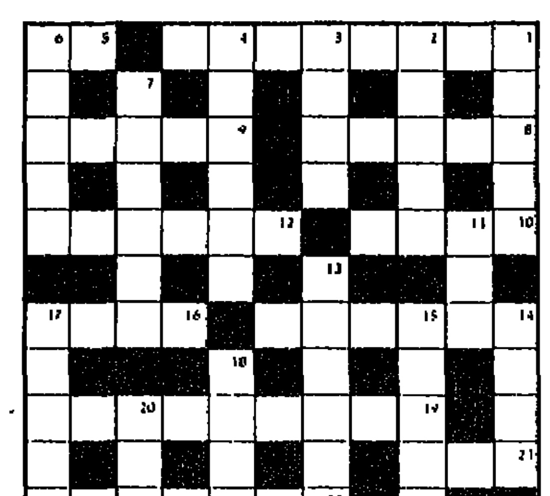

אפקי: 1. בטוי שגור. 5. מידת נוזל קדומה (72 לוגים). 8. תמצית. 9. צמח בר ממשפחת הצפרניים המושרה במים ומשמש כסבון. 10. קצור שמו של אחד מן המפורסמים במשוררי תור הזהב. 12. מחומש, וגם בנין משרד ההגנה האמריקני. 14. בלע"ז: חרסינה. 16. התפרצות טרוף אלימה. 19. אמן הבעות הפנים והגוף, כפי שהיה שייקה אופיר בין שאר כישוריו (9). 21. בהתאם ל... 22. מתקן כנגד התחשמלות בזמן סערה.

אנכי: 1. מחסה. 2. מפרץ קטן מוגן ע"י הרים. 3. לעג, שם רע, דיבה. 4. בלע"ז: נווד. 6. מומחה בכלי ירי כבדים. 7. יוצאי דופן. 11. אנטי גיבור שיקספירי. 13. הסטוריון יווני ידוע. 14. עוות, כיפוף. 15. פיסות עץ או קרמיקה המכסות את הגג. 17. סופר ישראלי עכשווי. 18. מעריך רכוש. 20. סטטוס.

אגוזן 200

אפקי: 1. שיטות השוחה ובקרה הקיינית כבר מימי קדם (5,3). 5. מה ששוחק את הטבח (2). 8. כך הושתק שריר? אפשר למות מזה! (2,3) (כ"ח) (יחד עם אירית פלד). 9. נוישהו מטפל בך או שהוא גורם לך לסתימה (5) (כ"מ). 10. מרוב צער עד היום, לא ורגעה כנראה (4). 12. בין המחבלים הוא ידוע בשמחה (6). 14. מסמל את עוצמתה של קוריאה בעמוניות (3,3). 16. המלך שהלך לעולמו ב־11 לחוויצו (4). 19. ראה 11 אנכי. 21. איך קוראים לשר אונליו (3). 22. היונה גם היא בשלטון (7).

אנכי: 1. כנוי לחפץ נפורסם (3,2). 2. איך מסדרים את מדעי בעתון? (5) (כ"מ). 3. מקום בלוי בוחל (4). 4. אינם נעולים בנות יפני (6). 6. שמענו ממנו שעבר זמנו של השר הליברלי (5): 7. שפת הציפור מיוחדת במינה (6). 11. (יחד עם 19 אפקי) מה שמוצא לו כלב בחפירות קיסריה זה מן החלל, אבל לא ברור אם של יהודי או לא (5,4,3) (כ"מ). 13. זה לא מפליא שאי אפשר למצוא כאן בתולה (3,3). 14. איך נתרומם בקיבוץ? (4) (עפ"י יואל דרום). 15. נוין עובד המשתמש בדרך כלל בחשמל (5). 17. תהילתה חלפה עם הרוח או קיבלה נימוד ונוסף? (5). 18. מקבלים שכר כשיטוטפים מתחת לדלת (4). 20. סופר ונשורד (3).

פתרונות

תשבץ מס' 199

אגוזן מס' 199

© אמיר בן אור

ברידג'

ברייטון

נבחרות ישראל חזרו מברייטון. הייצוג לכל אורך הדרך היה מכובד, ושתי הנבחרות התבססו בצמרת. אולם ביומיים האחרונים חלה נסיגה, וביום האחרון סיימה הנבחרת הפתוחה במקום ה־8, בעוד נבחרת הנשים יורדת בבוקר האחרון, מהמקום השביעי למקום ה־12.

בתחרות הפתוחה סיימה במקום הראשון הנבחרת השבדית, שהוליכה בביטחה כמעט לאורך כל הדרך. במקום השני בריטניה ובמקום השלישי נורווגיה (ייצוג מכובד בצמרת למדינות הסקנדינביות).

בתחרות הנשים סיימה במקום הראשון צרפת (שכבר זכתה במקום זה בעבר). במקום השני איטליה, ובמקום השלישי בריטניה, (מקום מכובד שהיווה אכזבה משום שבשנים האחרונות היו האנגליות בשני המקומות הראשונים. מיקום שהקנה להם זכות להשתתף בגביע־וונציה — אליפות העולם לנשים).

היד הבאה שותקה במפגש בין שבדיה לספרד:

♠ 10 9 3
♥ Q J 10 9 7
♦ K 8
♣ K 5 4

♠ A Q 7 4 ♥ A ♦ Q J 7 4 2 ♣ Q 8 3 — ♠ K 6 ♥ 8 6 5 3 ♦ 10 6 5 3 ♣ A 10 2

♠ J 8 5 2
♥ K 4 2
♦ A 9
♣ J 9 7 6

בשני החדרים (הפתוח והסגור) שוחקה היד בחוזה של 5 דיאמונד, כשצפון דרום התערבו במהלך ההכרזה בסידרת ההארט. ובשני השולחנות: הוביל צפון (הכרזן הוא מערב) בהארט. בחדר הפתוח הוביל השבדי בצפון בהארט, הכרזן זכה בידו (המשיך דיאמונד, צפון, זכה במלך וחזר בהארט. בשלב: זה בקלפים גלויים, וראה שהכרזן יכול "לנקות" את ההארטים והספיידים מידי דרום, ואז להכניס אותו ליד בדיאמונד. דרום יחזור בקלאב והכרזן צריך לנחש את מצב התמונות בקלאב ולבצע את החנוה, אולם לא כך נהג הכרזן הספרדי, ונכשל בביצוע התנוה.

בחדר הסגור היה הכרזן סאנדלין (מהמצטיינים בנבחרת השבדית, ומוכר לישראלים, משום שאמן את הנבחרות בשנה שעברה וגם השנה). גם שם הוביל צפון בהארט, אולם הוא בחר בקו משחק שונה (כמובן בעזרת המתנגדים שחזרו בהארט כל פעם שזכו בלקיחה). סאנדלין זכה בידו והמשיך בדיאמונד. צפון זכה וחזר בהארט. הכרזן חתך בידו, המשיך בדיאמונד. דרום זכה וחזר בהארט. הכרזן חתך בידו, ושיחק את המלכה קלאב. צפון כיסה. אלוף מהדומם, ההארט האחרון נחתך בידי הכרזן. שהמשיך בספייד לעבר המלך שבדומם והמצב הינו כזה:

♠ 10 9
♥ Q
♦ ---
♣ 5 4

♠ A Q 7 ♥ --- ♦ --- ♣ 8 3 — ♠ 6 ♥ --- ♦ 10 6 ♣ 10 2

♠ J 8 5
♥ ---
♦ ---
♣ J 9

סאנדלין שיחק את העשירית דיאמונד, ודרום השליך את התשיעית קלאב. אולם כאשר המשיך סאנדלין בשישית דיאמונד, נקלע דרום לקשיים. אם ישליך את הנסיך קלאב, תוגבה העשירית ביד הכרזן, ואם ישליך את הספייד, תוגבה סידרת הספייד שבדומם, (בכל מקרה החוזה מבוצע, וכל זאת בגלל מהלך "העברת הלחץ": מצפון לדרום (משחק המלכה קלאב מיד הכרזן). לא סתם זוכים באליפות אירופה, פשוט צריך לשחק בצורה מבריקה.

אדוונה שפאן

הישגים חברתיים וחוסן כלכלי

מאת ניצה רימון

„אתם התשובה למדיניות הבריטים ולספר הלבן" אמר להם בקול רוטט יעקב חזן, שהגיע במיוחד לברך אותם בטקס עלייתם על הקרקע, לפני 40 שנה.

ב־י״ב אלול, תש״ז, 1947 הם השליכו עוגן באדמות ואדי קובאני שבעמק חפר. רבים מהם היו פרטיזנים מסלובקיה, שהשתתפו במרד הסלובאקי יחד עם הצנחנית חביבה רייק, שהגיעה מהארץ יחד אגון רוט ז"ל ונפלו בקרב. בין חברי הקיבוץ אנשים שעמדו בראש המחתרת החלוצית היהודית בהונגריה ופליטים ממחנות ההשמדה אושוויץ, בירקנאו, טרזין, מאוטהאוזן ועוד. עייפים מתלאות

עוד בכפר־סבא הונחו היסודות ל„עוגנפלסט" ★ תעשייה וחקלאות חברו לקיבוץ משגשג

ונדודים החליטו לכרות ברית עם האדמה הזאת עם החולות הנודדים, עם אדמות הביצה השוממות שלא חסרו נחשים ועקרבים.

הקבוצה הראשונה התארגנה במושבה בכפר־סבא וחיה שם במשך שמונה שנים — הכנה לקראת יום העליה לקרקע. שם הונחו היסודות לשני המגזרים המשקיים של הקיבוץ — החקלאות והתעשייה. חברי העוגן היו בין חלוצי התעשייה בתנועה הקיבוצית. אחד החברים הגיע מצ'כוסלובקיה עם ידע בגיפור (וולקניזציה) ועוד בכפר־סבא הם הקימו מפעל גומי. האחרים עסקו בחקלאות, באדמות חכורות באזור. מפעל הגומי שיגשג ופירנס בכבוד את עובדיו,

הבנייה ביום העליה

קיר אמנותי של אולם התרבות

לממשיכי הדרך
חברי קיבוץ העוגן
בחג ה־40
שאו
ברכת
אחים
לדרך
קיבוץ דן

לשכנינו ושותפינו לדרך
לקיבוץ העוגן
ראו ברכה במעשה ידיכם
עלו והמשיכו
יישר כוחכם
קיבוץ עין־החורש

לחברי קיבוץ העוגן
ביום חגכם
שאו ברכה של שגשוג והצלחה
והמשך פורה ובונה
ברכת שותפים לדרך
קיבוץ מענית

לקיבוץ העוגן
שכננו ממזרח
כשותפים לדרך ולמעש
קבלו ברכותינו החמות
בחג ה־40
להמשך שיתוף הפעולה ב.דרך ובמעשה
בית מעברות

לקיבוץ העוגן
החוגג 40 שנות התיישבות
שלוחה ברכה חמה
ברכת שותפים נאמנה
קיבוץ געש

לקיבוץ העוגן
ביום חגכם
ברכות חמות
להמשך המעש והחזון
קיבוץ המעפיל

חדש

גברים, גברים...

כשהבעל מגלה שאשתו בוגדת בו, הוא לרוב אינו מרשה לה את מה שהוא מרשה לעצמו. כך קורה גם לגיבור הקומדיה הגרמנית „גברים, גברים...". פרסומאי צעיר, מצליח ומשעמם, המנהל רומנים מהצד אבל לא מבין למה אשתו העדיפה גבר אחר על פניו, הרי הוא כל כך נפלא.

את הסרט ביימה בחן רב וב„יד נשית רגישה" הבמאית הצעירה **דוריס דוריי**. המושג „יד נשית" מעורר קונוטציות של עיתון „לאשה". אבל במקרה של דוריי הכוונה היא למבט הנשי הייחודי על הגברים, כפי שהם באמת וכפי שהם נראים בעיניה. שלא כמו **סוזן זיידלמן** ב„גבר בהזמנה" ו**דיאן קוריס** ב„גבר מאוהב" שהציגו אידיאל גברי רומנטי, קוריי הגרמניה מנסה להתמודד באמת עם דמויות של גברים בשר ודם, על חולשותיהם ומעלותיהם. זאת למרות שהעלילה הקאמרית סובבת סביב הציר הבנאלי של המשולש הרומנטי והידידות הנרקמת בין הבעל למאהב. לא ידידות גברית אמיצה נוסח אחוות לוחמים, אלא משהו הרבה יותר מעודן. דווקא האשה בסרט מצטיירת כדמות פחות אמינה, טפילית, קוקטית, ומניעיה הפסיכולוגיים אינם ברורים. על כן, מהבחינה הפמיניסטית בה מתיימרת דוריי לעסוק, היא מגישה מנה צמחונית למדי. „לב", ת"א.

האלמנה השחורה

אשה המתחקה אחר צעדי אשה אחרת, עד שהיא מתחילה לאמץ את זהותה, עשויה להיות בסיס דרמטי עז מבע למותחן פסיכולוגי. אך הבמאי הוותיק **בוב רפאלסון** („רסיסי חיים", „הדוור תמיד מצלצל פעמיים") פספס כל אלמנט מבטיח בסרטו החדש „האלמנה השחורה", כולל את הרמזים בנוסח היצ'קוק ואת האלמנטים האפלים שהוא עצמו שתל. רפאלסון עשה סוויץ' והעביר את עלילת המותחן הקונוונציונלית לידיהן של נשים, כך שבריא לנו שעוד נזכה לראות פה גם קרב ציפורניים קטן שעילתו גברים. השחקנית **דברה וינגר** („משפט הנשרים") נכנסת לנעליו של המפרי בוגארט והיא מגלמת אקוויוולנט נשי לדמות הבלש המרופט. בסרטו של רפאלסון היא חוקרת פדרלית המתוזקה אחר צעדיה המתקניים של פושעת פסיכופטית יפהפייה ונוצצת שרצחה בתכנון מחושב וקפדני את סדרת בעליה העשירים. החקירה הופכת למרדף אובססיבי ולמאבק כוחות סמוי ואירוטי בין שתי הנשים, שלתוכו שורבבו כל מיני רמזים לסביים תמוהים. **תרזה ראסל** היא האלמנה הקטלנית, ובתפקיד בעליה הנרצחים מופיעים: **ניקול ויאמסון, דניס הופר** („קטיפה כחולה") ו**סמי פריי** („המתופפת הקטנה") הזכור גם כאחד מסדרת מאהביה האינסופיים של בריג'יט בארדו. „דקל", תל אביב.

תרזה ראסל בסרטו של בוב ראפלסון „האלמנה השחורה"

החזרה של הארי

סרט אקשן המתרחש במדינה דרום אמריקנית. קונסול אמריקני ועוזרו נחטפים בידי חונטה ימנית ונלקחים כבני ערובה, אך השלטונות האמריקניים אינם יכולים להושיע אותם. ידידיו של הקונסול חוברים יחדיו על מנת לשחררו, אך באין להם כסף הם פונים לעזרתו של מיליונר הרפתקן (**אריק בוסי** מ„נשק קטלני") אשר מסכים לתת להם את מבוקשם תמורת השתתפות בפעולה הנועזת. החברים מצרפים לפעולה גם חייל מארינס קשוח (**רוברט דובאל** מ„הסנדק"). במאי: **אלן סמיתי**. „אסתר", תל אביב.

המורד

לפני חודשים ספורים הוקרן הסרט הצרפתי „המורדת" בכיכובה של שרלוט גינזבורג, עתה בא תורו של „המורד" – הפקה אוסטרלית המתרחשת במלחמת העולם השניה. השחקן האמריקני הצעיר **מאט דילון** („ראסטי ג'יימס") הוא חייל מארינס שערק מפלוגתו בעיצומה של המלחמה ומגיע לסידני. שם הוא פוגש זמרת קברטים המופיעה במועדוני לילה, אשר גם בעלה נמצא בחזית. בין השניים מתפתח רומן לוהט, אך בינתיים המשטרה הצבאית מחפשת אחרי הבחור, וגם הוא רוצה לחזור הביתה בשלום. בסרט שזורים קטעי מיוזיקל. עוד משתתפים: **דני ביירן**, בתפקיד זמרת הקברט, ו**בריאן בראון** („תעלול קטלני"). ביים: **מייקל ג'נקינס**. „לימור" ת"א.

משפחת פלודר

הכלאה בין „משפחת המלוכלכים" של **אטורה סקולה** ל„סלאח שבתי" של **קישון**, תוציא את „משפחת פלודר". משפחה של מזוהמים שהעירייה נאלצה להעביר באופן זמני לווילה בשכונה אקסקלוסיבית, אקט המזעזע את השכנים הסנובים עד עמקי נשמתם הבורגנית. מה שהיה יכול להיות קומדיה אנרכיסטית הפך ל„בורקס" הולנדי דוחה, צפוי, משעמם ועשוי בטעם רע עם הומור ממוחזר, שביים **דיק מאס**, אשר סרטו „המעלית" זכה לשבחים בפסטיבל קאן 83. משתתפים: **נלי פריג'ה** בתור אמא פלודר העוקית, השולטת על כל המשפחה בכוח הזרוע ובזמנה הפנוי מזקקת שיכר וחוללת מזון לכלבים. **היוב סטפל** בתפקיד הבן הצ'חצ'ח ג'וני המתאהב באשתו של נובוריש מקומי. ו**דנה זאן טהוף** השופעת בתפקיד הבת העושה עסקים בסגנון צ'צ'וליגה בעידן הטרום־פרלמנטורי שלה. „אורלי", ת"א.

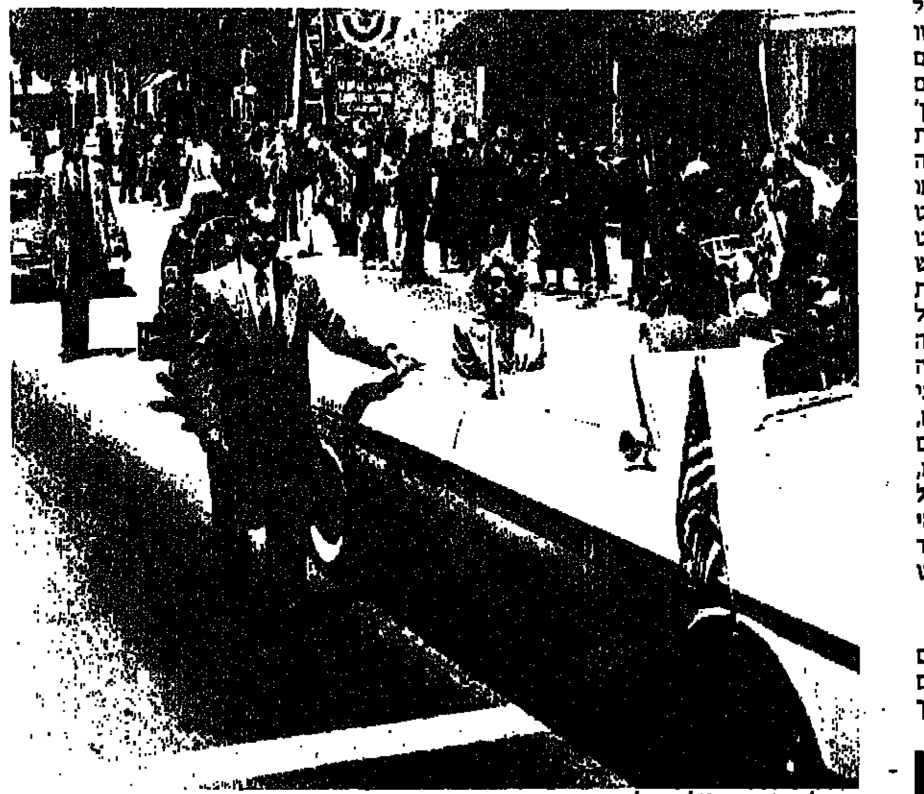

צ'ארלס ברונסון וג'יל איירלנד מתוך הסרט „שומר ראש"

שומר ראש

צ'ארלס ברונסון הגברתן המזדקן מגלם את דמותו של סוכן חשאי רב תושייה במותחן החדש של גולן־גלובוס. הסוכן מקבל ג'וב יוקרתי לשמור על אשת הנשיא היפהפייה מפני התנקשות בחייה. הוא שומר עליה „אישית צמודה" והם מרבים לריב. היא מתלוננת בפני בעלה הכל־יכול, וראש שירותי הביטחון מקבל הוראה, מחליט להעביר את הסוכן הקשוח והעקשן למשימה אחרת, ומצמיד לו סוכנת צעירה על מנת שיגלו מי האשם בפיצוץ היאכטה הנשיאותית.

לאחר שהפושע נהרג – שוב אין עדויות, וברונסון שב לתפקידו הקודם כשומר ראשה של הגברת הראשונה. אז מסתבר לו שחיי הנישואין של הזוג הנשיאותי היו נישואי קש, ומכך הוא מסיק שמישהו במשרד הנשיא, או אפילו הנשיא עצמו, רוצים במותה של אשת הנשיא. את הגברת הראשונה מגלמת ג'יל אירלנד, רעייתו של ברונסון, המופיעה בכל סרטיו. בימוי: פיטר האנט. קולנוע „תל אביב". ת"א.

בשטח

ז'אן דה פלורט

טוב

סרטו של הבמאי ה־צרפתי **קלוד ברי** („צאו פנטיין") ע"פ רומן של הבמאי והסופר הצרפתי הנודע **מרסל פאניול**, ממבשרי הניאו־ריאליזם הצרפתי בנות ה־30. סרטו של ברי הוא קולנוע „טוב", „תרבותי", קלאסי. קולנוע מסורתי, ולפיכך גם מיושן, כזה שהיה יכול להעשות גם לפני חמישים שנה. עם זאת זהו גם קולנוע ניאו־ריאליסטי לעילא ולעילא, סיפור אנושי נטורליסטי על רוע אנושי חסר גבולות. **ז'ראר דפרדייה** הוא ז'אן דה פלורט, גיבן עירוני טוב לב שבא לפרובינציה בדרום צרפת כדי לעבד אדמה שקיבל בירושה. שכניו הכפריים, פפה סוביראן שמגלם **איב מונטאן**, ואוגולין שמגלם **דניאל אוטיי** – יעשו הכל כדי להכשילו על מנת להשתלט על נחלתו הפוריה, בה עובר מעיין מים חיים, שהם חושבים לעצמם. „ז'אן דה פלורט" הוא גם ההפקה היקרה ביותר בתולדות הקולנוע הצרפתי. סרט פיוטי, טראגי, שיש לראותו כהומאז', לז'אנר הניאו־ריאליזם, ובפרט לסרטיו של פאניול. הצילום נפלא, והמשחק של כל הצוות משובח כמו יין נושן. „צפון" ת"א.

בית האמיצים

טוב

אישיותה הבימתית המהממת של **לורי אנדרסון** היא הסיבה העיקרית למה צריך לרוץ ולראות את „בית האמיצים". נכון שהמוסיקה שלה היא כבר לא אוונגרד, וגם האלמנטים הוויזואליים השזורים בקונצרט הם לא בדיוק מייצג, למרות שיש המתעקשים לקרוא להם ככה. אבל הסרט שצולם בבימויה בעת קונצרט שנתנה בניו־ג'רסי ביולי 85, הוא נפלא. אנדרסון במראה האנדרוגינוס שלה, בתנועותיה הוויתיות הנשברות, עם ההומור האירוני החד כתער וקולה הנהדר, ועם הרבה הברקות חזותיות – ושוב אסור להפסיד, במיוחד לא מי שמתעסק באמנויות הבמה. **מוזיאון תל־אביב. הקרנות רק בשעה 21.00 ב„קולנוע קיץ" תחת כיפת השמיים.**

ימי רדיו

טוב

וודי אלן – ליצן עצוב, הגיע בגיל 50 להתרפק על ימי ילדותו בחיקה של משפחה יהודית בברוקלין של שנות ה־40; אך אינו עושה זאת כאחרון אמוק־הצחקות המחפות על רדידות רגשית, ומשופע בתנחוני אידישקייט בסגנונו של **ניל סיימון** ב„יומן חוף ברייטון" שמזכיר בתוכניו את „ימי רדיו". עלילת הסרט דומה לסרטו של סיימון, ועוסקת גם היא בבני משפחה יהודית ענפה וחונקת: הילד המגומש וקטן הקומה שהוא בן־דמותו של אלן, ההורים שרבים בלי הפסקה (**ג'ולי קוונר**, האחות המסדרת הטלויזיה „רודה", ו**מייקל טאקר** מ„אנשי הפח"), הדוד השמן אייב שתמיד מבשל דגים (**ג'וש מוסטל**, בנו של הקומיקאי היהודי זירו מוסטל), והדודה הרווקה שמתה למצוא חתן, ומקרו (**דיאן וויסט** הנפלאה שזכתה באוסקר על תפקידה ב„חנה ואחיותיה").

במקביל מספר אלן את סיפור הרדיו שפרח באותם שנים, ומראה את כל כוכבי הרדיו הנערצים והזוהרים שבני המשפחה האפרורית מאזינים להם באדיקות. „ימי רדיו" הוא מחווה נוסטלגית־רומנטית לרדיו, כשם ש„שושנת קהיר הסגולה" היה לקולנוע. שוב עולה ההבדל העצום בין מציאות החיים העלובה והקשה – לבדותה הנפלאה של הרדיו והקולנוע. אלן משלב רומנטיקה עם גיחוך, נוסטלגיה עם הומור שחור ופראי, חום אנושי עם אירוניה – וכך נמלט מהקלשיאות של סרטי הנעורים המתקתקים המשופעים במעשי שובבות. וכידוע, אלן אף פעם לא נכשל ממש, גם כשלא יוצאת לו בדיוק פנינה. בתפקידים אפיזודיים מופיעים גם **מיה פארו** כזמרת צרחנית שהופכת לרכילאית רדיו פופולרית, **ג'ף דניאלס** („שושנת קהיר הסגולה"), ו**דיאן קיטון** בהופעה קצרצרה. „שחוּר". ת"א.

לא שם זין

מספיק

ארבע־עשרה שנים לאחר שפורסם ספרו של דן בן אמוץ „לא שם זין" – הוא הפך לסרט הממוקם בימינו. הספר התרחש בתקופת מלחמת ההתשה, אף שפורסם בשנת 73, זמן קצר לפני מלחמת יום כיפור. הסרט עוסק בהתמודדותו של נער שמנת תל־אביבי שנפגע במלחמה והופך לנכה, עם מצבו החדש ועם התגובות של בני משפחה וחברים. רפי (**איקה זוהר** מ„כפפות") שוקע בעצמו, הוא ממורמר ופוחד מיחס של רחמים. הוא הודף את חברתו האוהבת (**ענת וקסמן**) ואת בני משפחתו הדאגניים ומסתגר בעולם של הומור שחור וצילומי פרוטזות כפייתיים. הסרט הוא עיבוד מדויק למרבית הסצינות והדיאלוגים מהספר – אבל בעייתו המרכזית הוא התבטלות מוחלטת בפני הספר, כך שהוא נראה יותר כאילוסטרציה חסרת עצמאות וחיים משל עצמו. במעבר למסך איבד הסרט את המסר הפוליטי הפציפיסטי, והפך לצמחוני ופלקטי, והבימוי הבנאלי וחסר הדמיון של **שמואל אימברמן** השאירו אותו בתחום הדרמה הצעקנית האמריקנית נוסח „השיבה הביתה", עם מספר סצינות מביכות הנשארות מרוחקות המלחמה בארץ. עוד משתתפים: **עידית צור** („נערה בת 17") ו**שמואל שילה** בתור ההורים, **שמואל וילוז'ני** ו**ליאורה גרוסמן** („אירית ועירית") בתפקיד האח ואשתו, **שלמה תרשיש** („המסיק") בתפקיד הנכה החרמן, והנכה מוץ (משה) מטלון בתפקיד עצמו. איקה זוהר מסגין משחק מתקבל על הדעת ממה שנותר מהדמות הסטראוטיפית שעליו לגלם. ענת וקסמן צרחנית ומעצבנת בחינחונים שלה, ושאר השחקנים פשוט לא משכנעים. „פאר" ת"א.

יומן

● הסרט „חימו מלך ירושלים" ע"פ ספרו של **יורם קניוק** ובבימויו של **עמוס גוטמן** („בר 51") נבחר לפתוח את פסטיבל הקולנוע הרביעי של חיפה שיתקיים בחול המועד סוכות, בצמוד לפסטיבל עכו. ההקרנה החגיגית תיערך ב־10/10 בהשתתפות אנשי ציבור ושרים, ובשל כך הסכים מפיק הסרט **אנריקה רוטנברג** לעכב את הקרנת הבכורה בבתי הקולנוע.

● ואגב, פסטיבל הקולנוע של חיפה. החודש שוקדים מבקרי הקולנוע הישראליים על בחירת הסרט הזר הטוב ביותר, ושלושת הסרטים הישראליים הטובים ביותר מבין כל הסרטים שהוקרנו השנה. הזוכים יקבלו את הפרס בתום הפסטיבל.

● ארבעה סרטים יצולמו השנה על פי תסריטים של **חיים בוזגלו**, קולנוען צעיר שלמד בצרפת. בדצמבר יביים **רוני ניניו** („עקידה") עיבוד לתסריט של בוזגלו: „עונת הדובדבנים" העוסק בפרסומאי היוצא למלחמת לבנון. בחורף יצלם **יוסי וויין**, צלם במקצועו, את הסרט „צלקת" שיהיה קו־פרודוקציה ישראלית צרפתית. בוזגלו אף יעבד לקולנוע את ספרה של **גילה אלמגור**: „הקיץ של אביה" שמתוכנן לצילום באפריל 88'. הוא עצמו יביים בחודש הבא את סרטו הארוך הראשון שזכה לשם יוצא דופן: „מה אלבש לנישואים פיקטיביים", ועוסק בסיפורו של גבר המחליף זהויות בתקופת משבר אמצע החיים.

איכות

בלוז לחופש הגדול – גת, ת"א
החנות מעבר לפינה – תכלת, ת"א
נרדפי החוק – לב, ת"א

יעל ישראל

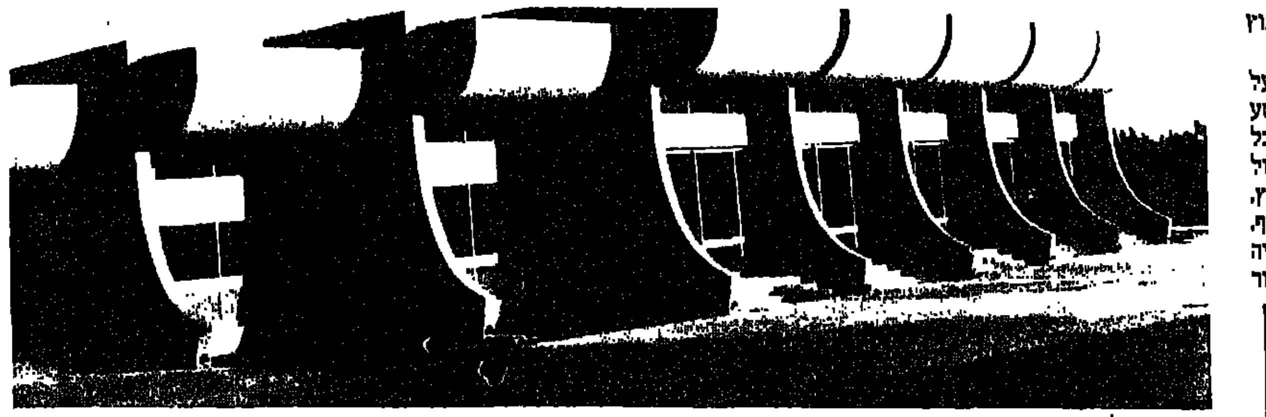

חדר האוכל

שמספרם גדל בקצב מהיר וגרם ללבטים לגבי העתיד: קיבוץ תעשייתי או קיבוץ חקלאי הוויכוח כמעט גרם להתפלגות.

היום, אחרי 40 שנה, מונה אוכלוסיית הקיבוץ 755 נפש, ועל שטח של 2000 דונם משגשגים ענפי חקלאות, ובהם 550 דונם מטע אבוקדו ש־90 אחוז מתפוקתו היא לייצוא; רפת המצטיינת בכל תחומי ההשבחה והגודל; חממה לגידול פרחים המתמחה בגידול צמח הורטנזיה לייצוא ענף כותנה ופרדס. המפעל של הקיבוץ, „העוגנפלסט" מייצר יריעות פי.וי.סי. להלחמה, הדפסה, ריצוף, טפטים, איטום גגות, מאגרים, בריכות ושמשונית. אחוז התעשייה בהכנסות המשק הוא כ־85 אחוז. קיבוץ בותן שותף במפעל בשיעור 20%. אשתקד הוענק למפעל „העוגנפלסט" אות היצואן המצטיין. 200 משפחות בקיבוץ מייצרות כ־9 מיליון דולר לייצוא. הפעילות המשקית מתנהלת. בשנתיים האחרונות, בסימן המשבר החמור הפוקד את כל המיגזר היצרני. המיתון בענפי הבנייה והחקלאות, וקיצוצי תקציב במשרד־הבטחון פגעו קשות במפעל. עקב המשבר בשוק המקומי גבר הייצוא לכל ארצות העולם, במיוחד לארצות הברית, כאשר חלקו של הייצוא מכלל המכירות הגיע אשתקד ל־47 אחוז.

אחד מקבוצת המייסדים של העוגן, משה בן דוד, אומר כי מעל לכל הקשיים והמשברים יש ל„העוגן" כח לשאוב עידוד מכל מה שנוצר במשך 40 שנה, כדי להמשיך את המפעל העצום הזה לעתיד ולשנים הבאות. חשוב לציין כי קבוצת המייסדים ב„העוגן" עדיין תורמת בשטח הייצור ומהווה דוגמה לצעירים.

להקת הזמר של קיבוץ העוגן

לבית העוגן
ביום חג ה־40
שלוחה ברכה נאמנה
משכנים ושותפים
קיבוץ בחן

לקיבוץ העוגן בחגו ה־40
מיטב הברכות ואיחולי הצלחה
בי.־סי.־אן
יצרני ריהוט לחדרי ילדים ונוער ריהוט לסטריאו ורמקולים
חולון, איזור תעשיה, רח' המלאכה 39, טל' 805905

אינג' עמיר חברה בע"מ
מברכת
את
קיבוץ העוגן
במלאות 40 שנה ליסודו
חדרה, רח' פינסקר 24, טל. 06־337466
מתכנן המפעל העוגנפלסט ואולם הספורט

לקיבוץ העוגן
בחגו ה־40
שלוחות מיטב הברכות ואיחולים להמשך והתעצמות
ב ל י ס ־ ד ר
שיווק אלומיניום ופרזול בענף הבנין מבדלות (דלתות הרמוניקה) תיבות דואר, צלוניות
נתניה, א.ת. • טל. 332585, 053־619126

לקיבוץ העוגן — בחגו
שלוחות מיטב הברכות
יוסף חדד ובניו בע"מ
חלקי חילוף מקוריים — למכוניות סובנות לחלקי חילוף ✦ פורד — רנו
נתניה, איזור התעשיה, קרית אליעזר
טל' 053־328328, טל' מעונה: 053־323451

לחברי קיבוץ העוגן
בחגם
שלוחות מיטב הברכות
מודדי חדרה בע"מ
חדרה, רחוב רוטשילד 32
טלפון: 063־25454

לקיבוץ העוגן — בחגו ה־40
מיטב הברכות ואיחולי הצלחה
דפוס המרכז
אחים תשובה
ביצוע כל עבודות הדפוס — בלט, אופסט ומולטילט ✦ מכון לצילום לאופסט וסדר מחשב ✦ עיצוב גרפי
נתניה, רח' החלוצים 17, טל' 053־610543

לקיבוץ העוגן
ולמפעלו העוגנפלסט
במלאת 40 שנה ליסודכם
ברכות ואיחולים
להמשך פורה ומשגשג
א.ד.ר. אורון בע"מ
חברה לשיווק חמרי חשמל לתעשיה ולבנין
נתניה, רח' פינקס, א.ת. הישן, טל' 053־338522

לקיבוץ העוגן — בחגו ה־40
מיטב הברכות
שיווכל בע"מ
אביזרי צנרת ושסתומים לקיטור, מים, דלק וגז
תל־אביב, רח' המלך 22, חיפה, חטיבת גולני 6, טל' 04־674352
א. תעשיה חולון, טל' 03־804259, חדרה, הרברט סמואל 1, 06־332277

לקיבוץ העוגן
ולמפעלו העוגנפלסט
בחג הה־40
שלוחה ברכה חמה ואיחולים להצלחה שגשוג והתעצמות
סמופלסט בע"מ
ריצוף פי.וי.סי. אולמות ספורט
יציקה רצפות בטון לתעשיה
אספקה והדבקת טפטים
חיפה, רח' נורדאו 11 • טלפון: 04־668133
מפרץ חיפה, שד' ההסתדרות 153,
ת.ד. 10359, טל' 04־724085

לקיבוץ העוגן
ולמפעלו העוגנפלסט
בחג הארבעים
שלוחות מיטב ברכותינו ואיחולי הצלחה ושגשוג
חימופלסט בע"מ
ההנהלה וצוות העובדים

לקיבוץ העוגן
בחגו ה־40
שלוחות מיטב הברכות
חשמל מור
קבלנים לקירור ומיזוג אוויר
פרדס־חנה, רח' האורנים, טל' 06־373138

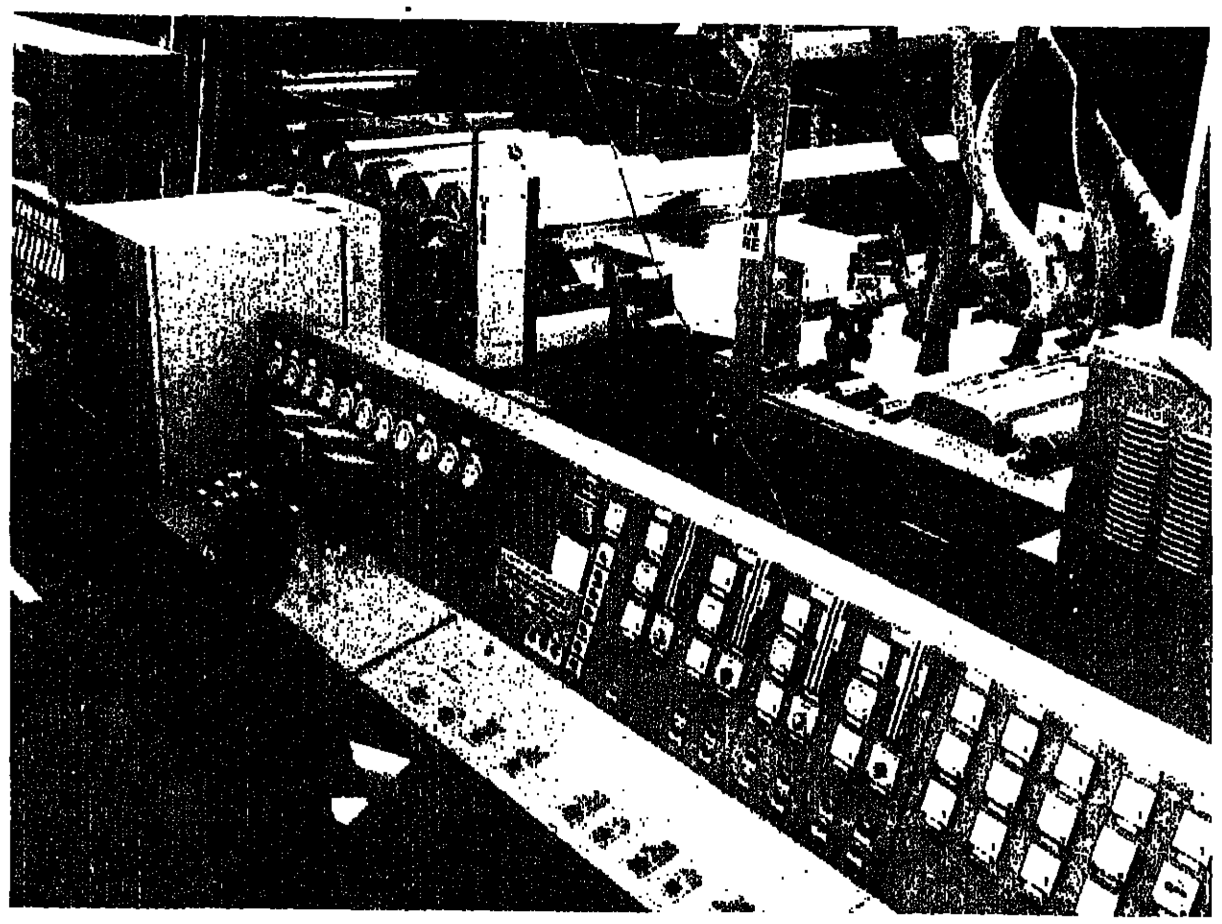

מפעל „העוגנפלסט"

עקב עלות המימון הגבוהה נעצרו ההשקעות כליל. קיבוץ העוגן מצטיין גם בתחומי אמנות. נושא לגאווה — שרגא וייל, הצייר בן ה־65, שנחשב לענק, המקיים תערוכות בארץ ובחו"ל והביא מוניטין רב. כמו כן מוכרים מאוד יעקב גוטרמן האמן, המאייר; להקת הזמר שנוסדה ב־1971 שהוציאה לשוק 2 תקליטים ובהילוך גבוה מכינה להפקה את תקליטה השלישי, שייצא לקראת ראש־השנה ושמו „בצבע אחר". לקיבוץ אולפן הפקות והקלטות בניהולו של יאיר ניסימוב ומיטב הזמרים והלהקות הם אורחי האולפן.

תופעת העזיבה של הדור השני היא בעיה כואבת. כמו בקיבוצים רבים אחרים, אף כאן מחצית הבנים עזבו.

נקודה רגישה נוספת היא נושא העבודה השכירה. מנסים להתמודד עימה, אך עדיין עובדים בהעוגן כמה עשרות עובדים שכירים מישובי הסביבה.

חגיגות ה־40 נערכו בצינעה ובתקציב הוצאות מצומצם. התקיימו מפגשי וותיקים עם ראשוני הקיבוצים דן וגת, שחיו עם חברי הקבוצה בגושבה, ליד כפר־סבא טרם העלייה על הקרקע. ערב מיוחד בנוסח „אלה הם חייך", הוקדש לחייה של חברה ותיקה המתפקדת, מאז ייסוד הקיבוץ ועד היום, כמטפלת תינוקות. סיפור חייה שזור בסיפוריהם של הילדים הראשונים ועד לנכדה הראשונה. ביום ששי נערך מבצע שיחזור יום העליה. בנים והורים בנו מבנים זעירים שהוקמו ביום העליה לקרקע ונערך טקס זהה לאותו יום היסטורי. כך זה היה אז, לפני 40 שנה, ביום העלייה — 28.8.47.

בקיבוץ „העוגן" מקבלים 80 חברים פיצויים מממשלת גרמניה. החברים פליטי השואה הגיעו להחלטה פה אחד, כי כל הכספים יוקדשו לקרן הנצחה ציבורית המיועדת אך ורק למטרות ציבוריות. בעזרת כספי הקרן ניבנו: מרכז בריאות. אולם תרבות וחדר אוכל. ובקרוב ייבנה מרכז בריאות.

לקיבוץ העוגן
החוגג 40
שנות התיישבות
שלוחה ברכה נאמנה להמשך ביסוס רעיוני ומעשי ולהגשמת כל היעדים בעתיד
קיבוץ כפר מסריק

לקיבוץ העוגן
ביום חגו ה־40
שלוחה ברכתנו לעתיד ברוח 40 השנים הראשונות
עלו והצליחו
מחלקת הבניה של הקיבוץ הארצי
המחלקה הטכנית של
קיבוצי השומר הצעיר בע"מ

לקיבוץ העוגן
ולמפעלו העוגנפלסט
מיטב הברכות
ביום חגכם
צבי ר' בורנשטיין
ת"א, רח' קרליבך 10, טל. 03־259001

לקיבוץ העוגן ולמפעלו העוגנפלסט
ביום חג ה־40 — שלוחות מיטב הברכות
ש.ט.ר. — יהודה
תל־אביב, רח' גורשנו 54, טל' 03־294051

לקיבוץ העוגן ומפעלו העוגנפלסט
ביום חגכם ה־40
מיטב הברכות ואיחולי הצלחה
להמשך פורה ומשגשג
אתכם לאורך כל הדרך
„דפנה" וויסמן את לביא בע"מ
שרותי מכס, תעבורה ושלוח בין־לאומי

לכל חברי קיבוץ העוגן
בחגכם ה־40
ברכות לבביות להמשך פורה ומשגשג
דרוט תעשיות (1970)
בע"מ
ביח"ר לשקי נייר ונייר אריזה מודפסים
ייצור צנורות קרטון ונייר ביתי
רמת־גן, שפירא 7 טלפון: 03־721430

אחים שמש
ריהוט ומוצרי עץ
בהזמנות והרכבה עצמית
מברכים את
קיבוץ העוגן
במלאת 40 שנה להתיישבותו
נתניה, רח' הכדר, א.ת. הישן
טל. 03־338771 • 053־23368

לקיבוץ העוגן
ביובלו
מיטב הברכות ואיחולים
להמשך ושגשוג
✦
מעגל סגור בע"מ
ציוד לטלוויזיה במעגל סגור
בני־ברק, רח' הושע 11, טלפון: 03־703196

לקיבוץ העוגן
שחוגג 40 שנות
עליה על הקרקע
שלוחה ברכה חמה
המטייל נתניה בע"מ
הסעת עובדים וטיולים בכל חלקי הארץ
נתניה, רח' רזיאל 1, טלפון: 053־337737

לקיבוץ העוגן ביום חגו
שלוחות ברכות חמות
פלדוריט
לוי את טוב בע"מ
סוכנות העוגנפלסט
שווק יריעות פלסטיק
שמשונית הברזנט הפלסטי
לסוככים, כיסויים, מזרנים וסיורים
השוק 24 טל. 823288

לקיבוץ העוגן
שעלה על הקרקע
לפני 40 שנה
שלוחה ברכה חמה

עדי מתכת בע"מ
אחים צלניקר
נתניה, א.ת. • טל. 053-50480

לקיבוץ העוגן
בחגו ה־40
מיטב הברכות

מוסך מקסיקו
צמיגי מקסיקו
נתניה, א.ת. חישן, טל. 053-22955

לכל ידידינו בקיבוץ העוגן
ברכות לבביות ומיטב האיחולים
בחגכם ה־40
להמשך פורה ומשגשג
ההנהלה וצוות העובדים
שקד את סלום ושות' בע"מ
רח' הרקון 9, רמת־גן ● טלפון 03-7516142-3

ניקוי בלחץ מים
קרים ★ חמים ★ קיטור
לרפת, למוסך, למפעל

מבחר מכונות:
★ 40-170 אטמ'
★ 8x18 ליטר/דקה
★ 2-7.5 כ"ס
★ 30°C-150°C
שירות אמין

לקיבוץ העוגן
החוגג 40 שנות התנחלות
ברכה

י. מושלי
ארכיטקטים בע"מ
מתכנני בנין – פנים ומעבדות
חיפה אחוזה, רח' סמולנסקין 15
טל. 244658, 244659, 04-245081

לקיבוץ העוגן
ולמפעלו העוגנפלסט
ביום חגכם ה־40
קבלו את מיטב הברכות

דקורה–אחים בלנקיטני
נתניה, רח' שער העמק 1, טל. 053-34695

לקיבוץ העוגן
בחגו ה־40 מיטב הברכות
יו.סי.סי.
מרכז המחשבים המאוחדים בע"מ
נתניה, רח' פינסקר 20 • טל. 053-22343

לקיבוץ העוגן
שחוגג 40 שנות התנחלות
ברכות להמשך התעצמות ושגשוג
רפאל כץ ושות'

משרד עמילות מכס, ביטוח, הובלה
מבית לבית, ים, אוויר ויבשה
חיפה חנמל 30 (בניין לבנט) טל. 04-668191 (10 קווים). טלקס 46438 פקסימיליה 670020.
ירושלים שלומציון המלכה 13, טל. 02-224206.
תל־אביב העליה 45, טל. 03-374006 (קווים). טלקס 33827. פקסימיליה 03-375033.
לוד בניין ממן חדר 288, טל. 03-972868.
אשדוד בית המכס, טל. 055-35880.
אילת עורף הנמל, קריית המשרדים, טל. 059-76769, טלקס 7722.

לקיבוץ העוגן
בחגו ה־40
שלוחה ברכה חמה
להמשך ולשגשוג

ערבה אשר ומשפחתו
חדרה, רח' הכלנית 8א' שכונת שלמה
טלפון: 06-333620

לקיבוץ העוגן
במלאת 40 שנה לייסודכם
ברכות ואיחולים
להמשך, שגשוג ופיתוח

מזגן קור
מיזוג אוויר לרכב ולציוד חקלאי
נתניה, א.ת. ישן (מול משרד הרישוי)
טל. 053-613766

לקיבוץ העוגן
ולמפעלו העוגנפלסט
שחוגגים 40 שנות התנחלות
מיטב הברכות

טפטים דן
שטיחים מקיר לקיר
וביצוע עבודות פי.וי.סי.
רחובות, רח' הרצל 146 • טל. 08-491958

לקיבוץ העוגן
ולמפעלו העוגנפלסט
ביום חגכם ה־40
שלוחות מיטב הברכות

גדיש פלסט בע"מ
(טפטים בני־ברק)
בני־ברק, רחוב עקיבא 43
טל. 03-783125 – 03-790701

לחברי קיבוץ העוגן – בחגכם ה־40
ולידידנו בהעוגנפלסט
ברכותינו הלבביות ומיטב האיחולים
להמשך פורה ומשגשג והידוק הקשרים
אחידטקס בע"מ
נצרת עילית (1977) בע"מ
ייצור ברזנטים, כיסויים, אוהלים
תיקים, אחסנה יבשה
תל־אביב, הדר יוסף, קהילת סלונקי 8, טלפונים: 03-476956, 03-472637

לחברי קיבוץ העוגן
בחגכם ה־40
שפע ברכות ואיחולים להמשך פורה ומשגשג
ש. אוריאל ובניו ✦ מכונות חקלאיות בע"מ
נציגים בלעדיים של:
FALC RONDINI IMA
לוד, החלוץ 9, טל. 08-240056 ✦ טלקס TELEX 341667 URIEL

לקיבוץ העוגן
בחגו ה־40
מיטב הברכות ואיחולי הצלחה

ארדנט מעבדת שיניים
ירושלים, רח' בן־יהודה 5, טל. 02-248244

לקיבוץ העוגן
בחגו ה־40
ברכות ואיחולים להמשך והתעצמות
מ.ג. מוצרי גומי בע"מ
צנרת לרכב ותעשיה ● ציפוי גלילים וגומי
כפר־סבא, ת.ד. 123, טלפון: 052-23291

לקיבוץ העוגן ולמפעלו העוגנפלסט
במלאת 40 שנה ליסודכם
שאו ברכה
להמשך שגשוג
והתעצמות

דפוס פלג אור בע"מ
תל־אביב, רח' טשרניחובסקי 5, טל' 03-663758

לקיבוץ העוגן
שחוגג 40 שנות התנחלות
שלוחות ברכות
להמשך והתעצמות

מוסך מיכה חיץ
רכב וטרקטורים
מורשה למכוניות פורד
כפר חיים ✦ טל' 053-611462

לכל חברי קיבוץ העוגן
בחגכם ה־40
ברכות לבביות ומיטב האיחולים

המניע משאבות בע"מ
HAMENIA PUMPS LTD.
משאבות צנטרפוגליות אופקיות אנכיות וטבולות
– לחקלאות, תעשייה ובתי מגורים.
– להספקת מים
– להגברת לחץ
– לכיבוי אש
משאבות ואקום למפעלי מזון וכימיה.
משאבות ביוב למקלטים.
משאבות סחרור והספקת מים חמים.
נציגים בלעדיים:
Peerless Pump, comex, robot pompen, RUTSCHI PUMPEN
שיווק והפצה:
GRUNDFOS
SIHI HALBERG
רח' בית אלפא 5, תל־אביב, מיקוד 61007
03-337690, 335928
טלקס: Telex: 35868 ISRAP IL
פקסימיליה: Telefax 03-334790

לחברי קיבוץ העוגן
בחגכם ה־40
שפע ברכות
ומיטב האיחולים

כרמלי דורון בע"מ
תל־אביב, הרצל 123
טל' 836598

לחברי קיבוץ העוגן ומפעלו העוגנפלסט
בחגכם ה־40
מיטב הברכות והאיחולים
ד. בורלא ושות'
שרות להשבחת מים
ת.ד. 174 הוד השרון
טל' 052-21094 ● 052-456627
ספקי ציוד, שרות כימיקלים
לריכוך ● סינון ● דמינרליזציה ● בריכת השחיה ● דודי הקיטור ● ומגדלי הקירור

לקיבוץ העוגן
במלאות 40 שנה ליסודו
שלוחות מיטב ברכותינו

מגדלי קרור ירושלמי בע"מ
נס ציונה, ת.ד. 6, טל. 08-476962

לקיבוץ העוגן
בחגו ה־40
שלוחות מיטב הברכות
ואיחולים להצלחה ושגשוג

"ירדן"
טרקטורים וחלפים
עמק חפר, אזור התעשיה, טל' 06-330660

לקיבוץ העוגן
בחגו ה־40
מיטב הברכות

בית מרקחת "המגן"
נתניה, שד' ויצמן 13, טל. 053-22985

לחברי קיבוץ העוגן
ומפעלו העוגנפלסט
בחגכם ה־40
ברכות לבביות ומיטב האיחולים
להמשך פורה ומשגשג

וולטה כרמיאל
בית חרושת לחומרים
פלסטיים בע"מ
בני־ברק, מתתיהו 6
טלפון: 03-788023, 571423

לחברי קיבוץ העוגן
ומפעלו העוגנפלסט
בחגכם ה־40
ברכותינו להמשך פורה ומשגשג

מירב משאבות בע"מ
ייצור תיקון יעוץ ושרות
תקון כל סוגי משאבות
רח' החרושת 12, תל־אביב. טל. 370738

לקיבוץ העוגן
בחגו ה־40
שלוחות מיטב הברכות

יעקב בובר
אופטומטריסט
נתניה, רח' שמואל הנציב 13, טל. 053-335251

לקיבוץ העוגן
בחג הארבעים
ברכות להמשך והתעצמות

מוסך זברה בהנהלת פרדי
צבעות רכב בצבעים מקוריים
נתניה, א.ת. • טל. 03-27208

לקיבוץ העוגן
בחגו ה־40
מיטב הברכות

א. א. מעבדות שיניים
רמת השרון, רח' סוקולוב 48, טל. 03-491675

לקיבוץ העוגן – בחגו
מיטב הברכות
ארז – קרור והנדסה
ייצור ושרות בע"מ
יצרני קירור ומיזוג אוויר
חיפה, 31014, ת.ד. 1485, רח' המלאכה 4, טל' 04-642284, טלקס 46584

לקיבוץ העוגן
בחגו ה־40
מיטב הברכות ואיחולי הצלחה

מכון אורטופדי
מושקוביץ ובניו בע"מ
נתניה, רח' סמולנסקי 13, טל. 053-338967

לקיבוץ העוגן
בחגו ה־40
שלוחות מיטב הברכות
הרמן לוינקופף
סוכנות מכוניות וחלקי חילוף
נתניה – רח' ספיר 1, טל. 053-335081
נתניה – רח' הרצל 44, טל. 053-337821